

De steunpilaren der maatschappij : tooneelspel in vier bedrijven

<https://hdl.handle.net/1874/236443>

Vak 152

HENRIK IBSEN

DE STEUNPILAREN DER MAATSCHAPPIJ

**TOONEELSPEL IN VIER BEDRIJVEN
NAAR DE OORSPRONKELIJKE
NOORSCH E UITGAVE DOOR J.
CLANT VAN DER MIJLL-PIEPERS**

**UITGEGEVEN DOOR MEULENHOF & Co.
TE AMSTERDAM IN HET JAAR 1906**

mm 13457

HENRIK IBSEN
DE STEUNPILAREN
DER MAATSCHAPPIJ

Het recht van opvoering voorbehouden volgens
de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad No. 124)

III-IV

De Heer Jan C. de Vos
als Consul Bernick in De Steunpilaren
der Maatschappij

Vak 152
339

HENRIK IBSEN

DE STEUNPILAREN DER MAATSCHAPPIJ

TOONEELSPEL IN VIER BEDRIJVEN
NAAR DE OORSPRONKELIJKE
NOORSCH E UITGAVE DOOR J.
CLANT VAN DER MIJLL-PIEPERS

BIBL. CONV.
O. F. M.
WIJCHENS

UITGEGEVEN DOOR MEULENHOF & Co.
TE AMSTERDAM IN HET JAAR 1906

PERSONEN:

KARSTEN BERNICK, Consul.

BETTY, zijn vrouw.

GLAF, hun zoon dertien jaar oud.

MARTHA BERNICK, zuster van den consul.

JOHAN TÖNNESEN, jongere broer van mevrouw Bernick.

LONA HESSEL, haar oudere halve-zuster.

HILMAR TÖNNESEN, neef van mevrouw Bernick.

RÖRLUND, hulpprediker.

RUMMEL, groothandelaar.

VIGELAND en

SANDSTAD, kooplieden.

DINA DORF, een jong meisje bij Bernick in huis.

KRAP, procuratiehouder van Bernick.

AUNE, scheepsbouwmeester.

Mevrouw RUMMEL.

Mevrouw HOLT, vrouw van den postdirecteur.

Mevrouw LYNGE, vrouw van den dokter.

HILDA RUMMEL.

NETTA HOLT.

Burgers en andere inwoners, vreemde zeelui, stoomboot-passagiers enz.

Het stuk speelt in een klein Noorsch havenstadje,
in het huis van den heer Bernick.

EERSTE BEDRIJF.

Een ruime tuinkamer in het huis van consul Bernick. Links op den voorgrond een deur leidend naar de kamer van den consul; wat verder aan denzelfden wand een dergelijke deur. In 't midden van den tegenovergestelden wand een groote entree-deur. De achterwand is bijna geheel van spiegelglas met een openstaande deur die naar een breede tuintrap leidt, waarover een zonnescerm gespannen is. Onder aan de trap is een gedeelte van den tuin zichtbaar, omheind door een hekje dat een uitgang heeft. Buiten langs het hekje loopt een straat, die aan den overkant bebouwd is met kleine in lichte kleuren geverfde houten huizen. Het is zomer en de zon schijnt warm. Enkele menschen gaan nu en dan voorbij in de straat; zij blijven staan en praten samen; in een winkel op den hoek worden klanten bediend, enz. enz.

Binnen in de tuinkamer zit rondom de tafel een gezelschap dames. In het midden zit mevrouw Bernick. Aan haar linker kant zit mevr. Holt met haar dochter; daarnaast mevr. Rummel en háár dochter. Rechts van mevr. Bernick zit mevr. Lynge, Martha Bernick en Dina Dorf. Alle dames houden zich bezig met een handwerk. Op de tafel liggen groote stapels halfgereed of geknipt linnengoed en andere kleeën. Wat verder weg bij een klein tafeltje waarop twee bloempotten en een glas suikervat staan, zit Rörlund en leest voor uit een verguld-op-sneegebonden boek, doch zóó dat maar enkele woorden voor de toeschouwers verstaanbaar zijn. Buiten in den tuin loopt Olaf rond en schiet af en toe met een boog.

Een beetje later komt Aune zachtjes binnen door de deur rechts. Dat brengt een beetje stoornis in het voorlezen; mevr. Bernick knikt hem toe en wijst naar de deur links. Aune gaat er zachtjes heen en klopt een paar keer met eenige tusschenruimte op de deur van Bernick's kamer. Krap komt met zijn hoed in de hand en stukken onder den arm er uit.

Krap. O, ben jij het die klopt?

Aune. Mijnheer Bernick heeft om me gezonden.

Krap. Dat heeft hij ook; maar hij kan je niet ontvangen. Hij heeft mij opgedragen....

Aune. U? Ik wou nog liever!

Krap. mij opgedragen het je te zeggen. Je moet ophouden met die Zaterdag-avonds-voordrachten voor de werklui.

Aune. Zoo? Ik zou toch denken dat ik mijn eigen vrijen tijd mocht gebruiken....

Krap. Je mag niet je vrijen tijd gebruiken om de menschen onbruikbaar te maken in hun werkuren. Verleden Zaterdag heb je gesproken over de schade die de werklui zullen lijden door onze nieuwe machines en door de nieuwe methode van werken op de werf. Waarom doe je dat?

Aune. Dat doe ik om de maatschappij te steunen.

Krap. Dat is zonderling! De consul zegt juist dat zoo iets de maatschappij onderste boven gooit!

Aune. Mijn maatschappij is niet die van den heer Bernick, meneer Krap. Als president van den werkliedenbond moet ik....

Krap. Je bent in de allereerste plaats meesterknecht op de werf van den heer Bernick. Je hebt in de allereerste plaats je plicht te doen jegens den bond genaamd „de firma Bernick”, want daarvan leven wij allemaal.... Ziezoo, nu weet je wat de consul je te zeggen had.

Aune. De consul zou het niet op die manier gezegd hebben, meneer Krap! Maar ik begrijp best aan wien ik dit te danken heb.... aan dien vervloekten Amerikaan die hier in reparatie ligt. De menschen willen dat hier net zoo gewerkt zal worden als zij daarginder gewend zijn, en dat....

Krap. Nou ja, hoor.... met die praatjes kan ik me niet inlaten. Je weet nu hoe mijnheer Bernick er over denkt, en dus basta! Ga nu alsjeblieft naar de werf terug, ze kunnen je daar noodig hebben; ik kom zelf straks ook. Excuseert dames! *(Hij groet en gaat door den tuin de straat op. Aune gaat stil naar rechts. Rörlund, die gedurende dit op gedempten toon gevoerde gesprek is blijven doorlezen, heeft even daarna het boek uit en slaat het dicht).*

Rörlund. Ziezoo, lieve toehoorderessen, hiermee is het uit.

Mevr. Rummel. Och, wat een leerrijk verhaal!

Mevr. Holt. En zoo stichtelijk!

Mevr. Bernick. Zoo'n boek geeft waarlijk heel wat om over na te denken.

Rörlund. O ja; het is een weldadige tegenhanger van al de dingen die wij helaas, iederen dag zoowel in couranten als tijdschriften te lezen krijgen. Die vergulde en geblankette buitenzijde die de groote maatschappij ten toon stelt, wat verbergt die eigenlijk? Leegheid en verrotting als ik het zoo zeggen mag. Daar is heelemaal geen moreele vaste ondergrond onder de voeten. In één woord, het is een gepleisterd graf, die groote hedendaagsche maatschappij.

Mevr. Holt. Ja.... dat is maar al te waar.

Mevr. Rummel. Wij hoeven alleen maar te zien naar de Amerikaansche zeelui, die tegenwoordig hier in de haven liggen.

Rörlund. Och, van zulk uitschot der menschheid wil ik niet eens spreken. Maar zelfs in de hoogere kringen.... hoe is het daar gesteld? Twijfel en gisting overal; onrust in de gemoederen en onvastheid in alle verhoudingen. Wat is het familieleven niet ondermijnd daarginder. Wat een dringen en drijven om zelfs de hoogste waarheden onderste boven te halen.

Dina (*zonder op te zien*). Maar gebeuren daar ook niet wel groote dingen?

Rörlund. Groote dingen....? Ik begrijp niet....

Mevr. Holt (*verbaasd*). Maar lieve hemel, Dina....!

Mevr. Rummel (*tegelijkertijd*). Maar Dina, hoe verzin je 't....?

Rörlund. Ik zou het niet als een geluk beschouwen als zulk soort van dingen hier ook gebeurden. Neen, dan mogen wij God nog wel danken dat het hier is zooals het is. Wel groeit ook hier helaas veel onkruid onder de tarwe, maar wij doen toch braaf ons best om dat zoo goed mogelijk uit te roeien. Het komt er op aan, dames, al het onreine en verderfelijke ver van ons te houden, dat een onrustige tijd ons wil opdringen.

Mevr. Holt. En daarvan is hier ook al meer dan genoeg, helaas!

Mevr. Rummel. Ja, 't heeft verleden jaar toch maar een haartje gescheeld of wij hadden hier ook al een spoorweg gekregen.

Mevr. Bernick. Dat heeft Bernick gelukkig nog kunnen tegenhouden.

Rörlund. De Voorzienigheid, mevrouw. U kan er van overtuigd zijn, dat uw man het werktuig was in de hand van een Hoogere Macht, toen hij weigerde zich met die zaak in te laten.

Mevr. Bernick. En toch werd hij zoo aangevallen in de couranten. Maar wij vergeten heelemaal u te bedanken, mijnheer Rörlund. Het is waarlijk meer dan vriendelijk van u ons zooveel van uw kostbaren tijd te geven.

Rörlund. Geen kwestie van.... nu in de vacantie....

Mevr. Bernick. Nu ja.... maar het is toch heusch wel een offer....

Rörlund (*haalt zijn stoel dichterbij*). Spreek daar toch nooit van, lieve mevrouw. Brengt u niet allemaal een offer ter wille van een goede zaak? Of brengt u het soms niet gewillig en blijmoedig? Deze moreel-verdorvenen, aan wier verbetering wij arbeiden, zijn te beschouwen als gewonde soldaten op een slagveld. U, dames, zijt allemaal de diacessen, de liefdezusters die pluksel maken voor de arme ongelukkigen, met zachte hand verbanden aanlegt om de wonden, ze verpleegt en geneest.

Mevr. Bernick. Het moet toch wel een hemelsche gaaf zijn om alles in zoo'n mooi licht te kunnen zien.

Rörlund. Veel is er in zoo iets aangeboren, maar veel kan men ook verwerven. 't Komt er maar op aan de dingen te zien in het licht van een ernstige levenstaak. Wat zegt u er van, juffrouw Bernick? Vindt u niet dat u om zoo te zeggen op een steviger grondslag staat, sedert u zich wijdt aan de school?

Martha. Och, ik weet eigenlijk niet wat ik zeggen moet. Soms als ik daarginder de school binnenga, wou ik dat ik ver weg was op de wilde zee.

Rörlund. Ach ja, dat zijn de booze aanvechtingen, lieve juffrouw. Maar voor dergelijke onstuimige gasten moeten wij onze deur streng gesloten houden. De wilde zee.... dat meent u natuurlijk niet letterlijk; u bedoelt de groote golvende menschenwereld daarbuiten, waar zoo velen te gronde gaan. En hecht u dan waarlijk zooveel waarde aan dat leven dat u daarginder hoort bruisen en ruischen? Kijk eens op straat. Daar loopen de menschen zweetend en zwoegend in de brandende zon en maken het zich druk met al hun zaken. Neen, dan hebben wij het toch heusch beter, wij, die hier in de koelte zitten en onzen rug kunnen keeren naar den kant van waar de moeilijkheden komen....

Martha. Och Heer, ja, u heeft stellig wel gelijk....

Rörlund. En in een huis als dit.... in een goed en rein thuis, waar het familieleven zich in zijn mooiste gestalte vertoont.... waar vrede en eendracht wopen.... *(tegen mevrouw Bernick)*. Waar luistert u naar, mevrouw?

Mevr. Bernick *(naar de eerste deur links gewend)*. Wat praten ze hard daar in de kamer.

Rörlund. Is er dan iets bizonders gaande?

Mevr. Bernick. Ik weet 't niet. Maar ik hoor dat er iemand bij mijn man is.

(Hilmar Tönnesen, met een sigaar in den mond, komt uit de deur rechts.... hij blijft staan als hij al die dames ziet.)

Hilmar. O, pardon.... *(wil zich terugtrekken)*.

Mevr. Bernick. Neen Hilmar, kom maar hier, je hindert ons niet. Wou je iets?

Hilmar. Neen, ik kwam maar eens kijken. Goeden morgen, dames *(tegen mevr. Bernick)*. Nou, wat komt er nu van?

Mevr. Bernick. Waarvan?

Hilmar. Wel, Bernick heeft immers een vergadering bij elkaar getrommeld.

Mevr. Bernick. Zoo? Maar wat is er dan eigenlijk aan de hand?

Hilmar. Och, 't is dat gezanik weer over dien spoorweg.

Mevr. Rummel. Neen.... maar dat kàn toch niet!

Mevr. Bernick. Die arme Karsten, moet hij daar nu nog al meer onaangenaamheden over hebben....

Rörlund. Maar hoe is dat mogelijk, mijnheer Tönnesen? Consul Bernick heeft toch verleden jaar zoo duidelijk te kennen gegeven dat hij geen spoorweg wilde hebben.

Hilmar. Ja, dat dacht ik ook. Maar ik heb daar straks Krap ontmoet en die vertelde dat die spoorweghistorie weer op het tapijt was gebracht, en dat Bernick zou vergaderen met eenige geldmannen uit de stad.

Mevr. Rummel. 't Wou mij ook al voorkomen of ik Rummel's stem zoo even hoorde.

Hilmar. Ja, mijnheer Rummel is er natuurlijk ook bij, en dan Sandstad van den Steenweg en Michel Vigeland.... de „Heilige Michael" zooals ze hem noemen.

Rörlund. Hm....

Hilmar. Pardon, mijnheer Rörlund.

Mevr. Bernick. En 't was hier nu juist zoo rustig en vredig.

Hilmar. Nou, wat dat betreft, ik heb er niets tegen dat ze weer eens een beetje beginnen te bakkeleien. Dat is ten minste nog eens een afleiding.

Rörlund. Mij dunkt zulk soort van afleidingen kunnen wij wel missen.

Hilmar. Dat is een kwestie van temperament. Sommige naturen hebben nu en dan eens een beetje opwekkenden strijd noodig. Maar zoo iets levert het kleine stadsleven helaas maar weinig op, en niet iedereen is het gegeven.... (*hij bladert in het boek van Rörlund*). „De vrouw als dienstbare in de Maatschappij”. Wat is dat voor onzin?

Mevr. Bernick. Hè Hilmar, zeg dat nu niet. Je hebt zeker dat boek niet gelezen?

Hilmar. Neen, en ik ben ook heelemaal niet van plan het te doen.

Mevr. Bernick. Je voelt je zeker niet erg lekker van daag.

Hilmar. Neen, dat doe ik ook niet.

Mevr. Bernick. Heb je misschien van nacht niet goed geslapen?

Hilmar. Neen, ik heb heel slecht geslapen. Ik wandelde nog een eindje om gisteren avond voor mijn zenuwen; liep toen nog even op in de societeit en las daar een reisverhaal van de Noordpool. Dat is nog eens iets om een mensch te stalen, als je ze zoo volgt in hun strijd met de elementen.

Mevr. Rummel. Maar dat schijnt u toch niet goed bekomen te zijn, mijnheer Tönnesen.

Hilmar. Neen, het is mij heel slecht bekomen. Ik heb mij den heelen nacht om-en-om gerold tusschen waken en slapen en droomde dat ik achterna gezeten werd door een afschuwelijken walrus.

Olaf. Is u nagezeten door een walrus, oom?

Hilmar. Dat heb ik gedroomd, jou domoor! Maar loop jij nou nog altijd te spelen met die malle boog? Waarom zie je toch niet een behoorlijk geweer te krijgen?

Olaf. Nou, ik zou wat graag willen, maar....

Hilmar. Want een geweer dat beteekent ten minste wat; daar is altijd iets spannends in als je vuren gaat.

Olaf. En dan zou ik beren kunnen gaan schieten, hè oom? Maar dat mag ik toch niet van Papa.

Mevr. Bernick. Breng hem toch niet zulke dingen in zijn hoofd, Hilmar.

Hilmar. Hm.... een mooi geslacht dat ze opkweeken

tegenwoordig! Maken ze me daar een groote drukte over allerlei lichaams oefeningen lieve god ja! . . . en 't is niets dan een spelletje. Nooit een ernstig streven naar dat echte stalende, dat er steekt in het manmoedig een gevaar te gemoet gaan. Sta daar niet zoo met die boog naar me te wijzen, jij lummel, die kon wel eens losschieten.

Olaf. Neen oom, er is geen pijn op.

Hilmar. Dat kan je niet weten; er kan toch wel een pijn op zitten. Leg ze weg, zeg ik Wat drommel, waarom ben jij niet meegevaaren naar Amerika met een van je vaders schepen? Daar kon je nog eens een buffeljacht of een gevecht met Indianen bijwonen misschien.

Mevr. Bernick. Och maar, Hilmar

Olaf. Nou, dat zou ik wat graag willen, oom; en misschien zou ik dan oom Johan en tante Lona ook wel ontmoeten.

Hilmar. Hm nonsens.

Mevr. Bernick. Olaf, je kunt nu wel weer in den tuin gaan.

Olaf. Hè Ma, mag ik ook op straat gaan?

Mevr. Bernick. Ja, maar niet te ver weg. (*Olaf loopt het hekje uit*).

Rörlund. U moet dat kind niet zulke dwaasheden in het hoofd praten, mijnheer Tönnesen.

Hilmar. Neen, natuurlijk niet. Hij moet zoet hier blijven bij moeders pappot, zooals zooveel anderen.

Rörlund. Maar waarom maakt u dan zelf die reis niet eens?

Hilmar. Ik? Met mijn zenuwlijden? Nou ja, dat spreekt, daar wordt hier niet veel notitie van genomen. Maar buitendien een mensch heeft ook plichten in acht te nemen jegens de wereld waarin hij verkeert. Er dient toch wel iemand te zijn om de vaan der idee hoog te houden. Au! Wat schreeuwt hij weer!

De dames. Wie schreeuwt er?

Hilmar. O dat weet ik niet. Ze praten een beetje erg hard daar binnen, en dat maakt mij zenuwachtig.

Mevr. Rummel. Dat zal mijn man wel zijn, mijnheer Tönnesen. Maar weet u, hij is zoo gewend in groote vergaderingen te spreken

Rörlund. De anderen praten nu ook zoo zachtjes niet, vind ik.

Hilmar. Neen, godbewaarme, als het er op aan komt de handen op de zakken te houden, dan.... Alles gaat hier immers op in kleine materiele berekeningen. Bah!

Mevr. Bernick. Dat is in alle geval beter dan vroeger toen alles in plezier-maken opging.

Mevr. Lynge. Was het hier heusch zoo erg vroeger?

Mevr. Rummel. O mevrouw, als u dat eens wist! U mag blij zijn dat u toen niet hier woonde.

Mevr. Holt. Ja, hier is heel wat verandering gekomen! Als ik denk hoe het was in mijn meisjestijd....

Mevr. Rummel. O ga maar eens in gedachten een veertien, vijftien jaar terug. Lieve, goede hemel, wat een leven was dat! Toen bestonden nog de dansclub en de muziek-vereeniging....

Martha. En het tooneelgezelschap. Dat herinner ik mij nog heel goed.

Mevr. Rummel. Ja, daar werd toen uw stuk gespeeld, mijnheer Tönnesen. (*Hilmar gaat naar den achtergrond*). Och wat!....

Rörlund. Een stuk van den student Tönnesen?

Mevr. Rummel. Ja, dat was lang vóór dat u hier kwam, mijnheer Rörlund. Maar het is maar één enkelen keer gespeeld.

Mevr. Lynge. Heeft u mij niet verteld dat u in dat stuk de rol van de minnares gespeeld heeft, mevrouw Rummel?

Mevr. Rummel (*kijkt op zij uit naar Rörlund*). Ik? Dat herinner ik mij heusch niet meer, mevrouw. Maar ik herinner mij nog wel heel goed hoe vreeselijk veel er toen werd uitgegaan.

Mevr. Holt. Ja, ik weet nog best in welke families er tweemaal in de week een groot diner was.

Mevr. Lynge. En een rondreizend tooneelgezelschap is er ook eens geweest, heb ik gehoord.

Mevr. Rummel. Ja, dat was wel het allerergste!....

Mevr. Holt (*onrustig*). Hm.... hm....

Mevr. Rummel. O? Een tooneelgezelschap? Neen, daar weet ik niets meer van.

Mevr. Lynge. Ja, de menschen moeten hier heel wat rare stukjes uitgehaald hebben. Wat waren dat eigenlijk voor histories?

Mevr. Rummel. Och, mevrouw, dat had eigenlijk niets te beduiden.

Mevr. Holt. Lieve Dina, geef mij dat linnen eens aan.

Mevr. Bernick (*gelijktijdig*). Beste Dina, ga eens vragen of Katrine de koffie brengen wil.

Martha. Ik ga met je mee, Dina. (*Dina en Martha gaan weg door de laatste deur links*).

Mevr. Bernick (*staat op*). En ik moet u ook verzoeken mij even te verontschuldigen, dames; misschien kunnen wij aanstonds wel buiten koffie drinken. (*Zij gaat de tuintrap af en dekt de tafel. Rörund staat in de deur en praat met haar. Hilmar zit buiten te rooken*).

Mevr. Rummel (*zachtjes*). Lieve hemel, mevrouw Lynge, wat heeft u mij doen schrikken!

Mevr. Lynge. Ik?

Mevr. Holt. Ja, maar u begon er toch zelf over, mevrouw Rummel.

Mevr. Rummel. Ik? Maar mevrouw Holt hoe kan u zoo iets zeggen? Ik heb toch geen enkel woord losgelaten.

Mevr. Lynge. Maar wat is er dan toch?

Mevr. Rummel. Hoe kon u daar nu over gaan praten....! Zag u dan niet dat Dina in de kamer was?

Mevr. Lynge. Dina? Maar lieve hemel, is er dan iets gebeurd met....?

Mevr. Holt. En hier in huis nog al! Weet u dan niet dat de broer van mevrouw Bernick....?

Mevr. Lynge. Wat dan toch? Ik weet heelemaal niets; ik ben hier pas gekomen....

Mevr. Rummel. Heeft u niet gehoord dat...? Hm.... (*tegen haar dochter*). Hilda, jij moest maar eens een beetje in den tuin gaan.

Mevr. Holt. En jij ook Netta. En wees maar heel vriendelijk tegen die arme Dina als ze komt. (*Beiden gaan den tuin in.*)

Mevr. Lynge. En wat was er nu met dien broer van Mevrouw Bernick?

Mevr. Rummel. Weet u dan niet dat hij die leelijke geschiedenis heeft gehad?

Mevr. Lynge (*wijzend naar Hilmar*). Heeft mijnheer Tönnesen een leelijke geschiedenis gehad?

Mevr. Rummel. Och welneen; dit is immers haar neef. Ik spreek van haar broer....

Mevr. Holt.den verongelukten Tönnesen....

Mevr. Rummel. Johan heette hij. Hij ging naar Amerika....

Mevr. Holt. Hij *moest* naar Amerika.... begrijpt u?

Mevr. Lynge. En had hij nu die leelijke historie?

Mevr. Rummel. Ja, het was iets.... hoe zal ik het noemen...? Het was iets met Dina's moeder. O, ik weet 't nog of het gisteren was. Johan Tönnesen was toen op het kantoor bij de oude mevrouw Bernick. Karsten Bernick was pas van Parijs teruggekomen.... was nog niet eens geënga-geerd....

Mevr. Lynge. Nou ja.... maar die geschiedenis?

Mevr. Rummel. Ja, ziet u.... dien winter was het tooneelgezelschap van Möller hier in de stad....

Mevr. Holt.en bij dat gezelschap was de acteur Dorf met zijn vrouw. Al de jongelui hier waren dol op haar....

Mevr. Rummel. Ja, hoe 't mogelijk was dat ze *die* mooi vonden.... Maar op een keer komt Dorf 's avonds laat thuis....

Mevr. Holt.heel onverwacht....

Mevr. Rummel.en vindt daar.... neen dat kan ik u heusch niet vertellen!

Mevr. Holt. Maar mevrouw, hij vond niemendal, want de deur was van binnen gesloten.

Mevr. Rummel. Nou ja, dat is net wat ik zeg; hij vond de deur gesloten. En hij die binnen was, u begrijpt me wel, moest uit het raam springen.

Mevr. Holt. Heelemaal boven uit een zolderraam!

Mevr. Lynge. En was dat de broer van mevrouw Bernick?

Mevr. Rummel. Ja zeker, die was het.

Mevr. Lynge. En is hij toen naar Amerika gegaan?

Mevr. Holt. Ja, dat moest hij toen wel doen, dat begrijpt u.

Mevr. Rummel. Want achterna werd er iets ontdekt, dat al haast even erg was. Verbeeld u, hij had de kas bestolen....

Mevr. Holt. Ja maar, daar weet men het rechte niet van, mevrouw Rummel; dat zijn misschien maar praatjes geweest.

Mevr. Rummel. Neen maar, dat is nu óók! Was het dan niet bekend in de heele stad? Is de oude mevrouw Bernick daardoor niet bijna failliet gegaan? Dat heeft Rummel me zelf verteld. Maar *ik* zal er wel zalig over zwijgen....

Mevr. Holt. Nou, madam Dorf kreeg in elk geval het geld niet, want zij....

Mevr. Lynge. Ja, hoe liep dat toen af tusschen Dina's ouders?

Mevr. Rummel. Wel, Dorf liet zijn vrouw en kind in

den steek. Maar dat mensch was zoo brutaal om nog een heel jaar hier te blijven. Op het tooneel durfde zij zich niet meer te vertoonen. Eerst is ze gaan wasschen en naaien voor den kost....

Mevr. Holt. En toen heeft ze geprobeerd om danslessen te geven.

Mevr. Rummel. Maar dat ging natuurlijk ook niet. Welke ouders zouden hun kinderen aan zoo'n schepsel willen toevertrouwen? Maar het duurde ook niet lang meer met haar; die fijne madam was niet gewend te werken. Zij kreeg het op de borst en stierf.

Mevr. Lynge. Hè, dat zijn echt leelijke histories!

Mevr. Rummel. U kan begrijpen hoe naar dat allemaal was voor de Bernicks. Dat is de donkere vlek in hun gelukszon, zooals Rummel het eens uitdrukte. Daarom moet u maar nooit hier in huis er over spreken, mevrouw Lynge.

Mevr. Holt. En ook alsjeblijft niet over haar halve zuster!

Mevr. Lynge. Zoo? heeft mevrouw Bernick ook nog een halve zuster?

Mevr. Rummel. Gehad.... gelukkig! Want nu is alle betrekking met haar afgebroken. Ja, dat was me ook een mooie! Stel u voor, die liep met kortgeknipte haren en hooge heerenlaarzen als 't vuil weer was!

Mevr. Holt. En toen die halve broer van haar, dat ongeluk, er nu van doorgestaan was, en de heele stad natuurlijk diep verontwaardigd was over hem, weet u wat zij toen deed? Toen is ze hem nagereisd!

Mevr. Rummel. O, maar dat schandaal dat zij gemaakt heeft nog eer ze weg ging, mevrouw Holt!

Mevr. Holt. Sst, praat daar toch niet van.

Mevr. Lynge. Gut, maakte zij ook al schandaal?

Mevr. Rummel. Neen maar, dat moet u hooren, lieve mevrouw. Bernick was net geëngageerd met Betty Tönnesen; en zoo als hij met haar aan zijn arm bij haar tante komt om zijn meisje te presenteren....

Mevr. Holt.staat Lona Hessel op van haar stoel, en geeft den knappen, fijingemanierden Karsten Bernick een oorvijs, die klonk als een klok.

Mevr. Lynge. Neen maar heb je nu ooit!

Mevr. Holt. Ja, het is heusch waar.

Mevr. Rummel. En toen pakte zij haar koffer en vertrok naar Amerika.

Mevr. Ly n g e. Maar dan had ze misschien zelf een goed oogje op hem gehad?

Mevr. R u m m e l. Ja natuurlijk, dat begrijpt u wel. Zij had zich verbeeld dat hij met haar trouwen zou als hij terugkwam uit Parijs.

Mevr. H o l t. Ja verbeeld je, dat zij zoo iets denken kon! Bernick, de jonge elegante man van de wereld.... volleerd gentleman.... de lieveling van alle dames....

Mevr. R u m m e l. en daarbij zoo fatsoenlijk, mevrouw Holt, en zoo braaf!

Mevr. Ly n g e. Maar wat is die juffrouw Hessel daar in Amerika gaan uitvoeren?

Mevr. R u m m e l. Ja, ziet u, daarover ligt, zooals Rummel zich eens uitdrukte, een sluier, die maar liever niet moet worden opgelicht.

Mevr. Ly n g e. Wat beteekent dat?

Mevr. R u m m e l. Alle betrekking met de familie is al lang afgebroken, dat begrijpt u wel. Maar zóóveel weet de heele stad er toch wel van, dat zij daar ginder in café's voor geld gezongen heeft....

Mevr. H o l t. en lezingen gehouden....

Mevr. R u m m e l. en een allerdolst boek geschreven heeft....

Mevr. Ly n g e. Neen, maar!

Mevr. R u m m e l. Ja, ja, Lona Hessel is ook wel een van de zonnevlekken in het geluk van de familie Bernick. Maar nu is u dus op de hoogte, mevrouw Ly n g e. De hemel weet dat ik er alleen over gesproken heb omdat u nu op uw woorden zou kunnen passen.

Mevr. Ly n g e. Wees gerust daarop, lieve mevrouw. Maar die arme Dina Dorf! Ik heb heusch medelijden met haar.

Mevr. R u m m e l. Och, voor haar was het eigenlijk een groot geluk. Verbeeld u eens dat zij bij haar ouders gebleven was! Wij hebben ons natuurlijk allemaal veel met haar bemoeid en haar vermaand, zoo goed wij konden. Later zette juffrouw Bernick het door dat zij hier in huis kwam.

Mevr. H o l t. Maar een moeilijk kind is zij altijd geweest. Denk ook maar eens aan.... al die slechte voorbeelden! Och, zoo'n kind is ook van zelf heel anders dan een van de onzen; wij moeten wat toegevend voor haar zijn, mevrouw.

Mevr. R u m m e l. Sst.... daar komt ze. (*hardop*). Ja, die

Dina, dat is een echt flinke meid. Zoo? ben jij daar Dina? Wij scheiden net uit met werken.

Mevr. Holt. O wat geurt je koffie heerlijk, lieve Dina! Ja, zoo'n kopje koffie 's middags....

Mevr. Bernick (*buiten op het terras*). Als u lust heeft om buiten te komen dames! (*Martha en Dina hebben intusschen het dienstmeisje geholpen het koffie-servies klaar te zetten. Al de dames gaan buiten zitten; zij praten overdreven vriendelijk tegen Dina. Even later gaat zij naar binnen en zoekt haar handwerk weer op.*)

Mevr. Bernick. Dina, wil jij ook niet...?

Dina. Neen, dank u.... liever niet. (*Zij gaat zitten met haar naaiwerk. Mevr. Bernick en Rörlund wisselen een paar woorden; een oogenblik daarna komt hij ook in de kamer.*)

Rörlund (*verlegt iets op de tafel en zegt zachtjes*). Dina!

Dina. Ja....

Rörlund. Waarom wil je niet buiten zitten?

Dina. Omdat, toen ik met de koffie binnen kwam, ik kon merken aan die vreemde mevrouw, dat er over mij gesproken was.

Rörlund. En heb je dan ook niet gemerkt hoe vriendelijk zij zoo even tegen je was?

Dina. Maar dat kan ik juist niet uitstaan!

Rörlund. Je bent erg weerspanning van aard, Dina.

Dina. Ja.

Rörlund. Maar waarom ben je zoo?

Dina. Ik ben nu eenmaal niet anders.

Rörlund. Zou je er niet naar kunnen streven anders te worden?

Dina. Neen.

Rörlund. Waarom niet?

Dina (*xiet hem aan*). Ik hoor immers tot de moreel-verdorvenen.

Rörlund. Foei, Dina!

Dina. Mijn moeder hoorde ook tot de moreel-verdorvenen.

Rörlund. Wie heeft met je over zulke dingen gesproken?

Dina. Niemand; ze zeggen nooit iets. Waarom? Ze pakken me allemaal zoo voorzichtig aan alsof ik breken zou als.... O, wat haat ik al die goedhartigheid!

Rörlund. Lieve Dina, ik begrijp heel goed, dat je je hier gedrukt gevoelt, maar....

Dina. O, kon ik maar weggaan, ver weg! Ik zou mij

wel redden en vooruit komen, als ik maar niet hoefde te leven onder menschen die zoo zoo

Rörlund. Wat zoo?

Dina. Zoo fatsoenlijk en zoo braaf zijn.

Rörlund. Maar Dina, dat meen je toch niet!

Dina. Och, u begrijpt heel goed hoe ik het bedoel. Iederen dag komen Netta en Hilda hier, opdat ik een voorbeeld aan hen nemen zal. Ik kan nooit zoo hoogst fatsoenlijk worden als zij. Ik *wil* zoo niet worden. O, was ik toch maar ver weg, dan zou ik wel flink worden!

Rörlund. Maar je bent immers flink, Dina-lief.

Dina. Wat helpt mij dat hier?

Rörlund. Dus weggaan denk je daar in ernst over?

Dina. Ik zou hier geen dag langer blijven als u hier niet was.

Rörlund. Zeg me eens Dina waarom vindt je het eigenlijk zoo prettig om met mij samen te zijn?

Dina. Omdat u mij zooveel mooie dingen leert.

Rörlund. Mooi? Noem je dat wat ik je leeren kan „mooie dingen“?

Dina. Ja. Of eigenlijk u leert mij wel niets, maar als ik u hoor spreken, dan ga ik allerlei mooie dingen zien.

Rörlund. Wat versta je dan eigenlijk onder iets moois?

Dina. Daar heb ik nooit over nagedacht.

Rörlund. Denk daar dan nu eens over na. Wat versta je onder iets moois?

Dina. Mooi is iets dat groot is en ver weg.

Rörlund. Hm! ... Lieve Dina, ik maak mij erg bezorgd over je.

Dina. Anders niets dan dat?

Rörlund. Je weet toch wel, hoe onuitsprekelijk lief je mij bent.

Dina. Maar als ik Hilda of Netta was, zou u niet bang zijn het aan iemand te laten merken.

Rörlund. Ach Dina, je kunt zoo weinig al de consideraties beoordeelen die ik in acht nemen moet Als een man een positie bekleedt, waarin hij moet optreden als zedelijke steunpilaar van de wereld, waarin hij verkeert, dan kan hij niet voorzichtig genoeg zijn. Als ik er maar zeker van was, dat men mijn motieven goed zou begrijpen en er geen verkeerden uitleg aan geven Maar dat is tot daaraan

toe. Jij moet en zult geholpen worden. Dina, zal dit onze afspraak zijn, dat, als ik kom.... als de omstandigheden mij toestaan te komen.... en ik zeg: hier is mijn hand.... dat je die dan wilt aannemen en mijn vrouw worden? Beloof je me dat, Dina?

Dina. Ja.

Rörlund. Dank je, dank je! Want ook voor mij.... Och Dina, ik hou toch zoo veel van je.... Sst; daar komt iemand. Toe, Dina, doe 't voor mij.... ga naar de anderen toe. (*zij gaat naar de koffietafel. Op hetzelfde oogenblik komen de heeren Rummel, Sandstad en Vigeland uit de eerste kamer links, gevolgd door den heer Bernick, die een pak papieren in de hand houdt.*)

Bernick. Nou, de zaak is dus afgedaan.

Vigeland. Ja. In 's hemels naam dan maar.

Rummel. 't Is afgedaan, Bernick! Het woord van een Noor staat vast als een rots in de zee, dat weet je!

Bernick. En niemand zwicht, niemand wordt afvallig, hoeveel tegenstand wij ook ontmoeten.

Rummel. Wij staan en vallen met elkaar, Bernick!

Hilmar (*in de tuin deur*). Vallen? Permitteert! Is het dan niet de spoorweg die valt?

Bernick. Integendeel; die zullen wij wel aan het rollen krijgen....

Rummel. Met stoom, mijnheer Tönnesen.

Hilmar (*dichterbij*). Zóó?

Rörlund. Hoezoo?

Mevr. Bernick (*in de tuin deur*). Maar Karsten-lief, wat beteekent dat eigenlijk?

Bernick. Och, Betty-lief wat kan jou dat nu interesseeren? (*tot de drie heeren*). Maar nu moeten wij de lijsten opmaken, hoe eer hoe beter. 't Spreekt van zelf dat wij vieren het eerst teekenen. De positie die wij in de maatschappij bekleeden, maakt het ons tot plicht hierin voor te gaan.

Sandstad. Natuurlijk, mijnheer Bernick.

Rummel. Het móét gaan, Bernick; dat staat vast.

Bernick. O ja, ik ben heelemaal niet bang voor den uitslag. Wij moeten er ons best voor doen, ieder in zijn eigen kring van kennissen; en als wij maar eerst eens kunnen wijzen op een levendige deelneming in alle maatschappelijke kringen, dan volgt daaruit van zelf, dat ook de gemeente het hare moet bijdragen.

Mevr. Bernick. Maar Karsten, nu moet je ons toch eindelijk eens vertellen....

Bernick. Och, lieve Betty, dat is iets waar dames heelemaal niet in komen kunnen.

Hilmar. Je wilt je dus toch met die spoorweggeschiedenis inlaten?

Bernick. Ja, natuurlijk.

Rörlund. Maar verleden jaar, mijnheer Bernick....

Bernick. Verleden jaar was dat heel iets anders. Toen was er sprake van een lijn langs de kust....

Vigeland.die ten eenenmale overbodig zou zijn, meneer; want wij hebben immers de stoombooten....

Sandstad.en die zoo onzinnig veel geld gekost zou hebben....

Rummel.ja, en die inderdaad de wezenlijke belangen van de stad zou geschaad hebben....

Bernick. De hoofdzaak was dat die in wijder kring geen nut gedaan zou hebben. Daarom verzette ik er mij tegen; en zoo werd toen de binnenlijn aangenomen.

Hilmar. Die zal de steden in den omtrek toch niet aandoen.

Bernick. Maar die zal onze stad aandoen, mijn waarde Hilmar; want nu wordt er een zijlijn aangelegd.

Hilmar. O zoo; een nieuw plan dus.

Rummel. En wat een prachtig plan ook, hè?

Rörlund. Hm....

Vigeland. 't Kan niet ontkend worden dat de Voorzienigheid als 't ware het terrein heeft klaar gemaakt voor een zijlijntje.

Rörlund. Meent u dat in ernst, mijnheer Vigeland?

Bernick. Ja, ik moet toegeven dat ik het ook als een bestiering beschouw dat ik in 't voorjaar voor zaken op reis was op 't land, en toevallig langs een weg door 't dal kwam, waar ik vroeger nooit geweest was. Als een lichtstraal kwam het denkbeeld in mij op, dat hier een zijlijn naar onze stad te maken moest zijn. Ik heb een ingenieur er heen gezonden en den weg laten opnemen; hier heb ik de voorloopige berekeningen en kostenopgaven; niets staat den aanleg in den weg.

Mevr. Bernick (*met de andere dames vooruitgekomen in de tuin deur*). Maar lieve man, dat je dat alles zoo voor ons verborgen hebt gehouden.

Bernick. Och, mijn goede kind, jullie zouden immers toch niet begrepen hebben hoe dat alles in elkaar zat. Ik heb er

overigens met geen levende ziel over gesproken, vóór van daag. Maar nu is het beslissende oogenblik gekomen, nu moet er openlijk en met alle kracht gewerkt worden. Ja, al moest ik mijn heele bestaan er aan geven, ik zal de zaak doorzetten.

Rummel. Wij ook, Bernick, daar kan je op vertrouwen.

Rörlund. Heeft u dan waarlijk zooveel verwachtingen van die onderneming, heeren?

Bernick. Ja, dat zal waar zijn. Wat een hefboom zal die niet kunnen worden voor onze heele maatschappij? Denk maar eens aan de groote bosschen die toegankelijk gemaakt zullen worden; denk aan de rijke ertslagen die in exploitatie kunnen worden genomen; denk aan de rivier met haar talrijke watervallen! Wat een industrie kan zich daar ontwikkelen!

Rörlund. En vreest u niet dat een drukker verkeer met een verdorven buitenwereld....?

Bernick. Neen, wees maar gerust, mijnheer Rörlund. Ons klein nijver stadje staat, Goddank, tegenwoordig op een standpunt van gezonde moraliteit. Wij hebben allen ons best gedaan om den bodem te draineeren, als ik 't zoo noemen mag; en dat zullen wij ook verder doen, ieder op zijn manier. U, mijnheer Rörlund, blijft voortgaan met uw heerlijk werk in school en huisgezin. Wij, de mannen der praktijk, steunen de maatschappij door welvaart onder de menschen te brengen in den grootst mogelijken kring;... en onze vrouwen, ja, komt maar dichterbij dames, u moogt het wel hooren, ... onze vrouwen, zeg ik, onze echtgenooten en dochters, ... ja, u moet ongestoord voortwerken in den dienst der weldadigheid, en zijt verder een hulp en een troost voor die u het naast staan, zooals mijn lieve Betty en Martha dat voor mij en Olaf zijn.... (*Kijkt rond*). Waar is Olaf toch weer vandaag?

Mevr. Bernick. O, nu in de vacantie is het niet mogelijk hem in huis te houden.

Bernick. Dan is hij zeker weer beneden aan den waterkant! Je zult zien, hij laat het niet voor er een ongeluk gebeurd is.

Hilmar. Kom.... laat hij zich maar eens meten met de natuurkrachten....

Mevr. Rummel. Wat vind ik het mooi van u, dat u zooveel gevoel voor het gezin heeft, mijnheer Bernick!

Bernick. O, het gezin is immers de kern der maatschappij. Een goed tehuis, achtenswaardige en trouwe vrienden, een kleinen, gesloten kring, waarin geen storende elementen hun schaduw werpen....

(*Krap komt met brieven en couranten van rechts*).

Krap. De buitenlandsche post, mijnheer de consul; en een telegram van New-York.

Bernick (*neemt het aan*). Ah, van de reederij.... over de „Indian Girl”.

Rummel. Zoo? is de post gekomen? Ja, dan moet ik naar huis.

Vigeland. Ja, ik ook.

Sandstad. Tot weerziens, mijnheer Bernick.

Bernick. Tot weerziens, heeren. En denkt er aan dat wij van middag om vijf uur vergadering hebben.

De drie Heeren. Ja, ja.... zeker.... dat spreekt. (*zij gaan naar rechts af*).

Bernick (*die het telegram gelezen heeft*). Neen maar, dát is waarachtig echt Amerikaansch! Eenvoudig.... stuitend....

Mevr. Bernick. Hemel Karsten, wat is er?

Bernick. Kijk eens Krap, lees dit eens!

Krap (*leest*). „Minst mogelijke reparatie; stuur Indian Girl terug zoodra zeilklaar; goed seizoen; drijft zoo noodig op lading.” Nou, ik moet zeggen....

Bernick. Drijft op lading! De heeren weten best dat met die lading het schip zinkt als een baksteen, als er iets gebeurt.

Rörlund. Ja, daar kan u nu eens zien, hoe het toegaat in die veelgeprezen groote maatschappij.

Bernick. Daar heeft u gelijk in. Zelfs menschenlevens worden niet geteld zoodra er winst of verlies in het spel is. (*tegen Krap*). Kan de „Indian Girl” in zee gaan over vier of vijf dagen?

Krap. Ja, als meneer Vigeland het zoo schikken kan dat het werk op „de Palmboom” zoolang stilstaat.

Bernick. Hm; dat zal hij niet doen. Enfin. Wil u misschien de post even doorzien? Zeg eens, heeft u Olaf niet beneden op den steiger gezien?

Krap. Neen, mijnheer. (*af in de eerste kamer links*).

Bernick (*kijkt weer in het telegram*). Acht menschenlevens wagen die heeren zoo maar kalm-weg er aan....

Hilmar. Och, 't is nu eenmaal het beroep van een zeeman om de elementen te trotseeren. Daar moet toch iets spannends in zijn, zoo enkel met een dunne plank tusschen jezelf en den afgrond....

Bernick. Ja, ik zou den reeder bij ons wel eens willen

zien die zich tot zoo iets leenen wou. Niet één.... geen enkele.... (*krijgt Olaf in het oog*). Zoo, Goddank dat hij heelhuids weer thuis is. (*Olaf met een hengel in de hand is de straat opgekomen en komt door de tuindeur binnen*).

Olaf (*nog in den tuin*). Oom Hilmar, ik ben beneden geweest en heb de stoomboot gezien.

Bernick. Ben je nu alweer op den steiger geweest?

Olaf. Neen, ik ben enkel maar met een boot uit geweest. Maar oom, er is een heel gezelschap kunstrijders aangekomen, met paarden en andere dieren, en een heele boel passagiers!

Mevr. Rummel. Wat? Krijgen we hier heusch kunstrijders te zien?

Rörlund. Wij? Dat kan ik toch niet toestaan.

Mevr. Rummel. Neen, *wij* natuurlijk niet... maar....

Dina. Ik zou ze wel graag zien.

Olaf. Ja, ik ook.

Hilmar. Je bent een ezel. Is daar nu iets aan te zien? Louter dressuur. Neen, een Gaucho op zijn snuivenden mustang door de pampas te zien jagen, dat is wat anders! Maar godbewaarme hier in dit nest....

Olaf (*trekt Martha aan haar japon*). Tante Martha, kijk, kijk.... daar komen ze!

Mevr. Holt. Hemel ja, daar heb je ze.

Mevr. Lyngé. O foei, die afschuwelijke menschen!

(*Veel reizigers en een heele troep stadsvolk komen de straat langs*).

Mevr. Rummel. Ja, dat is je echte kermisvolk. Ziet u die daar, met die grijze japon, mevrouw Holt; zij draagt den knapzak op haar rug.

Mevr. Holt. Ja, en ze draagt hem aan haar parasol-stok! Dat is natuurlijk de vrouw van den directeur.

Mevr. Rummel. En daar heb je den directeur zelf, die met dien baard. Hij ziet er net uit als een roover. Niet kijken, Hilda!

Mevr. Holt. Jij ook niet, Netta!

Olaf. Mama, de directeur groet ons.

Bernick. Wat is dat?

Mevr. Bernick. Wat zeg je, kind?

Mevr. Rummel. Ja, lieve hemel, daar groet die vrouw ook al!

Bernick. Neen, dat is toch te erg!

Martha (*onwillekeurig*). Ah....

Mevr. Bernick. Wat is er, Martha?

Martha. Och niets, ik dacht maar....

Olaf (*schreeuwt van plezier*). Kijk, kijk, daar komen de anderen met de paarden en de andere dieren! En daar heb je de Amerikanen ook! Al de matrozen van de „Indian Girl” (*men hoort Yankee-Doodle zingen begeleid door een klarinet en trommels*).

Hilmar (*houdt zijn ooren dicht*). Au, au, au!

Rörlund. Mij dunkt, wij moesten ons een beetje afzonderen, dames; dat is toch niet iets voor ons. Laat ons weer aan ons werk gaan.

Mevr. Bernick. Wij konden misschien de gordijnen dicht doen?

Rörlund. Ja, dat is juist wat ik bedoelde (*de dames nemen hunne plaatsen aan de tafel weer in; Rörlund sluit de tuindeur en doet de gordijnen dicht; het is half-donker in de kamer*).

Olaf (*die uitkijkt*). Ma, nu staat de vrouw van den directeur aan de fontein haar gezicht te wasschen.

Mevr. Bernick. Wat? Midden op de markt!

Mevr. Rummel. En dat op klaarlichten dag!

Hilmar. Nou, als ik op reis was door de woestijn en een waterput aantrof, zou ik mij ook niet lang bedenken om.... Au, die vreeselijke klarinet!

Rörlund. 't Zou waarlijk wel noodig zijn dat de politie zich er eens mee bemoeide.

Bernick. Och wat; met vreemden moet men dat zoo nauw niet nemen; die menschen hebben immers niet het aangeboren gevoel van fatsoen, dat ons binnen de juiste perken houdt. Laat hen maar wat buitensporig doen. Wat gaat ons dat aan? Al dat ongeregelde gedoe dat in strijd is met fatsoen en goede zeden, raakt gelukkig onze maatschappij heelemaal niet, als ik 't zoo zeggen mag.... Wat is dát? (*de vreemde dame komt snel binnen door de deur rechts*).

De dames (*verschrikt maar zachtjes*). De paardrijdster! De vrouw van den directeur!

Mevr. Bernick. Hemel! wat moet dat beteekenen?

Martha (*opspringend*). Ah...!

De dame. Dag lieve Betty! Dag Martha! Dag zwager!

Mevr. Bernick (*met een kreet*). Lona...!

Bernick (*tuimelt achteruit*). Zoo waar ik leef!...

Mevr. Holt. God zij ons genadig...!

Mevr. Rummel. 't Is toch niet mogelijk...!

Hilmar. Nou! Oeh!

Mevr. Bernick. Lona! Ben je het heusch...?

Lona. Of ik het ben? Ja, bij mijn ziel, ik ben het. Je kunt mij wat dat betreft gerust om den hals vallen.

Hilmar. Oeh! oeh!

Mevr. Bernick. En kom je nu hier als...?

Bernick. en je wilt hier optreden?

Lona. Optreden? Hoezoo optreden?

Bernick. Ja.... ik bedoel.... met de kunstrijders....

Lona (*hardop lachend*). Hahaha! Ben je niet wijs, zwager? Denk je dat ik bij de kunstrijders hoor? Neen; ik heb wel allerlei kunsten uitgehaald en mij dikwijls gek aangesteld....

Mevr. Rummel. Hm....

Lona.maar kunststukken op een paard heb ik nooit vertoond.

Bernick. Dus toch niet....

Mevr. Bernick. O, goddank!

Lona. Neen, wij reisden heusch net als andere fatsoenlijke menschen.... wel tweede klasse, maar dat zijn wij gewend.

Mevr. Bernick. Wij, zeg je?

Bernick (*een stap naderbij*). Wie „wij“?

Lona. Ik en mijn kind, natuurlijk.

De dames (*verschrikt*). Haar kind!

Hilmar. Wat!

Rörlund. Nu, ik moet zeggen...!

Mevr. Bernick. Wat bedoel je toch, Lona?

Lona. Ik bedoel natuurlijk John; ik heb geen ander kind dan John, zoover ik weet,... of Johan, zooals jullie hem noemden....

Mevr. Bernick. Johan...!

Mevr. Rummel (*zachtjes tegen mevr. Lynge*). De be-ruchte broer!

Bernick (*weifelend*). Is Johan bij je?

Lona. Zeker, zeker; ik reis nooit zonder hem. Maar jullie ziet er zoo bedrukt uit. En je zit hier in 't halfdonker en naait aan iets wits.... Er is toch geen sterfgeval in de familie?

Rörlund. Mejuffrouw, u bevindt zich hier in de „Ver-eeniging voor moreel Verdorvenen“....

Lona (*halfluid*). Wat zegt u? Deze nette deftige dames zouden...?

Mevr. Rummel. Neen.... daar is nu toch het eind van weg...!

Lona. Och zoo, ja! Begrepen.... begrepen! Maar wat drommel, dat is mevrouw Rummel! En daar ginds zit mevrouw Holt ook! Nou, we zijn er alle drie niet jonger op geworden sedert wij elkaar het laatst gezien hebben. Maar luistert nu eens, lieve menschen; laat nu de moreel-verdorvenen een dagje wachten; daar worden zij niet slechter van. Een blij oogenblik als dit....

Rörlund. Een terugkeer is altijd een blij oogenblik.

Lona. Zoo? Wat kent u goed uw Bijbel, dominee!

Rörlund. Ik ben geen dominee.

Lona. Nou, dan wordt u 't toch zeker wel eens.... Maar foi, foi,... dat morele linnengoed heeft zoo'n lucht van bederf.... precies een lijkwa. Ik ben gewend aan de lucht van de prairieën zal ik je maar zeggen.

Bernick (*veegt zich het voorhoofd af*). Ja, 't is hier waarlijk een beetje bedompt.

Lona. Wacht maar; we zullen wel uit dien grafkelder naar boven zien te komen. (*trekt de gordijnen open*). Het volle daglicht moet hier invallen als de jongen komt. Dan zal je eens een jongen zien die zich gewasschen heeft.

Hilmar. Oeh!

Lona (*zet deur en ramen open*).... ja, dat is te zeggen, wanneer hij zich gewasschen zal hebben in het hôtel. Want op de boot werd hij zoo smerig als een varken.

Hilmar. Oeh! oeh!

Lona. Oeh? Ja, waarachtig is dat niet...? (*wijst op Hilmar en vraagt aan de anderen*). Boemelt hij nog altijd hier rond zonder iets anders te doen dan oeh! te zeggen?

Hilmar. Ik boemel niet rond; ik moet beweging nemen omdat ik lijdend ben.

Rörlund. Nu dames, ik geloof niet....

Lona (*die Olaf in het oog gekregen heeft*). Is dat jouw jongen, Betty?... Geef mij een poot, vent! Of ben je mis-schien bang voor je oude leelijke tante?

Rörlund (*zijn boek onder den arm nemend*). Dames, ik geloof niet, dat er meer stemming is voor ons, om verder te arbeiden van daag. Maar morgen zullen wij immers weer samenkomen?

L o n a (*terwijl de vreemde dames opstaan om afscheid te nemen*). Wel ja, laat ons dat doen. Ik zal present zijn.

R ö r l u n d. *U?* Met verlof, juffrouw, wat wil *u* in *onze* vereeniging?

L o n a. Ik wil een beetje versche lucht binnen laten, dominee.

EINDE VAN HET EERSTE BEDRIJF.

TWEEDE BEDRIJF.

Tuinkamer in consul Bernick's huis.

Mevrouw Bernick zit alleen aan de groote tafel met haar naaiwerk. Even later komt de heer Bernick van rechts met zijn hoed op het hoofd; handschoenen en stok in de hand.

Mevr. Bernick. Zoo, ben je al terug, Karsten?

Bernick. Ja, ik heb iemand rendez-vous gegeven.

Mevr. Bernick (*zuchtend*). Och ja, Johan zal zeker wel weer hier komen.

Bernick. „Iemand” zeg ik. (*zet zijn hoed af*). Waar blijven al de dames van daag?

Mevr. Bernick. Mevrouw Rummel en Hilda hadden geen tijd.

Bernick. Zoo? Afgezegd?

Mevr. Bernick. Ja, ze hadden thuis zooveel te doen.

Bernick. Begrepen. En de anderen komen natuurlijk ook niet?

Mevr. Bernick. Neen, die hebben ook verhindering van daag.

Bernick. Dat had ik je wel vooruit kunnen vertellen. Waar is Olaf?

Mevr. Bernick. Ik heb hem een beetje met Dina laten uitgaan.

Bernick. Hm; Dina, dat lichtzinnige schepsel.... Om het gisteren dadelijk zoo druk aan te leggen met Johan...!

Mevr. Bernick. Maar, man-lief, Dina weet immers heelemaal niet....

Bernick. Nou, maar dan moest Johan in elk geval takt genoeg gehad hebben om geen bijzondere notitie van haar

te nemen. Ik zag heel goed wat voor oogen Vigeland opzette.

Mevr. Bernick (*met haar naaiwerk op haar schoot*). Karsten, begrijp jij wat ze hier eigenlijk komen doen?

Bernick. Hm; hij heeft immers daarginder een „farm”, waar het nog niet zoo heel goed mee gaat; en *zij* vertelde gisteren dat zij tweede klasse reizen moeten....

Mevr. Bernick. Ja, helaas, zoo iets moet het wel zijn. Maar dat *zij* meegekomen is! Zij! Na de doodelijke beleediging die zij je heeft aangedaan...!

Bernick. Och, denk toch niet meer aan die oude geschiedenissen.

Mevr. Bernick. Hoe kan ik tegenwoordig aan iets anders denken? Hij is toch mijn broer;... och, het is niet om hem, maar al de onaangenaamheden die jij daardoor ondervinden kunt... Karsten, ik ben zoo doodelijk bang dat....

Bernick. Waarvoor ben je bang?

Mevr. Bernick. Kunnen zij hem niet in de gevangenis zetten, voor het geld dat je moeder ontstolen werd?

Bernick. Och wat, malligheid! Wie kan bewijzen dat er geld ontvreemd werd?

Mevr. Bernick. Och God, dat weet immers de heele stad; en je hebt het zelf gezegd....

Bernick. Ik heb niets gezegd. De stad weet niets van die zaken af; dat waren allemaal maar losse praatjes.

Mevr. Bernick. O wat sta jij toch hoog, Karsten!

Bernick. Laat die oude herinneringen toch rusten, zeg ik je! Je weet niet hoe je me pijnigt met dat alles weer op te halen (*hij loopt op en neer in de kamer.... dan gooit hij zijn stok weg*). Dat ze ook juist nu moesten terugkomen.... nu ik juist in de stad en in de couranten een onvermengd zuivere stemming jegens mij noodig heb. Er zullen in de bladen van de omliggende plaatsen berichten over geschreven worden. Of ik hen goed of slecht opgenomen heb.... over het een zal net zooveel gekletst en geleuterd worden als over het ander. Ze zullen dien ouden boel weer oprakelen,... net als jij doet. In een wereldje als het onze.... (*gooit zijn handschoenen op de tafel*.) En geen enkel mensch heb ik met wien ik praten kan of bij wien ik steun vinden kan.

Mevr. Bernick. Heelemaal niemand, Karsten?

Bernick. Neen.... ik zou niet weten wie. Dat ze mij nu juist op mijn dak gestuurd zijn! Het is buiten kwestie dat ze niet op de een of andere manier schandaal zullen

maken.... vooral zij! 't Is me toch een ongeluk zulke menschen in je familie te hebben!

Mevr. Bernick. Ik kan het toch niet helpen dat....

Bernick. Wat kan je niet helpen? Dat ze familie van je zijn? Neen, dat is een heel waar woord.

Mevr. Bernick. En ik heb hen ook niet verzocht om terug te komen.

Bernick. Jawel! Daar hebben wij het! Ik heb hen niet verzocht om terug te komen; ik heb hun niet geschreven; ik heb hen niet bij de haren hierheen gehaald...! O, dat heele liedje ken ik al van buiten!

Mevr. Bernick. (*barst in tranen uit*). Wat ben je vreeselijk onaardig!...

Bernick. Juist, zoo is 't goed; ga nou maar grienen, dat de heele stad ook dáárover kletsen kan. Schei uit met die aanstellerij, Betty! Ga buiten zitten; hier kan licht iemand komen. Moeten ze soms mevrouw met rood-behuilde oogen zien zitten? Jawel, dat zou iets heerlijks zijn als het onder de menschen kwam dat.... Wacht, daar hoor ik iemand in de gang (*er wordt geklopt.*) Binnen! (*Mevrouw gaat de tuinstap af met haar naaiwerk. Aune komt van rechts binnen.*)

Aune. Goeden dag, meneer Bernick.

Bernick. Goeden dag. Wel, je kunt zeker wel nagaan wat ik je te zeggen heb, hè?

Aune. Meneer Krap zei mij gisteren dat meneer de consul niet tevreden was over....

Bernick. Ik ben ontevreden over den heelen toestand op de werf, Aune. Je schiet niets op met de reparaties. „De Palmboom” had al lang onder zeil moeten zijn. Mijnheer Vigeland komt hier iederen dag er over zanikken; hij is een lastige man om mee samen te werken.

Aune. „De Palmboom” kan overmorgen in zee gaan.

Bernick. Zoo, eindelijk. Maar die Amerikaan, de „Indian Girl”, die hier nu al vijf weken ligt en....

Aune. De Amerikaan? Ik had begrepen dat wij in de eerste plaats al onze krachten zouden wijden aan uw eigen schip.

Bernick. Ik heb je toch geen aanleiding gegeven om dat te denken. Met den Amerikaan moet ook zooveel mogelijk voortgemaakt worden, maar dat gebeurt niet.

Aune. De bodem van die schuit is door en door verrot, meneer; hoe meer wij er aan lappen, hoe erger het wordt.

Bernick. Dat is niet de ware reden. Mijnheer Krap

heeft mij gezegd wat de eigenlijke reden is. Je kunt niet overweg met de nieuwe machines die ik heb aangeschaft, ... of liever, je *wilt* er niet mee werken.

Aune. Meneer Bernick, ik ben nu al diep in de vijftig; van jongsaf ben ik gewoon geweest op de oude manier te werken....

Bernick. Daar kunnen wij het tegenwoordig niet meer mee doen. Je moet niet denken, Aune, dat het mij te doen is om het grootere voordeel; dat heb ik gelukkig niet nodig; maar ik moet rekening houden met de maatschappij waarin ik leef, en met de zaak waarvan ik aan het hoofd sta. 't Is van mij dat de vooruitgang moet uitgaan, anders komt er nooit iets tot stand.

Aune. Ik ben ook zeer voor vooruitgang, meneer.

Bernick. Ja, voor je eigen kleinen kring, voor den werkmansstand. O, ik ben wel op de hoogte van je drijven; je houdt toespraken; je stoekt de menschen op; maar als het er op aan komt iets nieuws aan te pakken, zooals nu met onze machines, dan wil je er niet aan meedoen, dan wordt je bang.

Aune. Ja, ik word nèt bang, meneer Bernick. Ik word bang voor de velen wie de machines het brood uit den mond nemen. Meneer de consul spreekt zoo dikwijls van rekening houden met de maatschappij, maar ik geloof dat de maatschappij toch ook wel haar plichten heeft. Hoe durven de wetenschap en het kapitaal het wagen die nieuwe uitvindingen in te voeren, vóór de maatschappij een geslacht heeft opgekweekt dat ze weet te gebruiken?

Bernick. Je leest en denkt te veel, Aune; dat doet je geen goed; daardoor wordt je ontevreden met je stand.

Aune. Neen meneer, dat is het niet; maar ik kan het niet aanzien dat de eene brave werkmans na den andere wordt weggezonden en broodeloos gemaakt om die machines.

Bernick. Hm; toen de boekdrukkunst werd uitgevonden, werden er ook heel wat schrijvers broodeloos gemaakt.

Aune. Zou meneer zich over die kunst zoo verheugd hebben, als hij toen een schrijver was geweest?

Bernick. Ik heb je niet laten komen om met je te redetwisten. Ik heb je laten roepen om je te zeggen dat de in reparatie liggende „Indian Girl” klaar moet zijn om overmorgen uit te zeilen.

Aune. Maar, meneer....

Bernick. Overmorgen, hoor je, gelijk met ons eigen schip; geen uur later. Ik heb goede redenen om daar achter heen te zitten. Heb je van ochtend de courant gelezen? Zoo; dan weet je ook dat de Amerikanen weer opstootjes gemaakt hebben. Die bandelooze troep zet de heele stad overeind; er gaat geen nacht om dat er niet gevochten wordt in de herbergen en op straat; van andere gemeene dingen spreek ik nu maar niet.

Aune. Ja, het is gemeen volk, dat is zeker.

Bernick. En wie krijgt de schuld van dat alles? Ik natuurlijk. Ja, op mij wordt er over gescholden. De krantenschrijvers schimpen er in bedekte termen op, dat wij al onze werkkraft aan „de Palmboom” besteden. Ik, op wie de taak rust, door mijn voorbeeld invloed uit te oefenen op mijn medeburgers, ik moet mij zulke dingen onder den neus laten wijven. Dat duld ik niet. Ik ben er niet van gediend dat mijn naam op die manier beklad wordt.

Aune. O, meneer's naam is zoo best die kan daar wel tegen en nog wel tegen veel meer!

Bernick. Nù niet. Juist tegenwoordig heb ik alle achting en welwillendheid, die mijn medeburgers mij schenken willen, zeer noodig. Ik heb, zooals je misschien al gehoord hebt, plannen voor een groote onderneming; maar gelukt het slecht-gezinde menschen het onbepaalde vertrouwen in mij aan het wankelen te brengen, dan kunnen daaruit voor mij de grootste moeilijkheden voortkomen. Daarom wil ik, het koste wat het wil, die kwaadaardige en lasterende krantenschrijvers geen vat op mij geven, en daarom heb ik de termijn op overmorgen bepaald.

Aune. Meneer de consul, u zou evengoed de termijn op van middag kunnen bepalen.

Bernick. Je bedoelt dat ik iets onmogelijks verlang?

Aune. Ja, met het aantal werklui, waarover wij nu kunnen beschikken

Bernick. Goed best; ... dan zullen wij ons van elders voorzien.

Aune. Wil u waarlijk nog meer van onze oude werklui ontslaan?

Bernick. Neen, daar denk ik niet over.

Aune. Want ik geloof zeker dat het kwaad bloed zetten zou, zoowel in de stad als in de kranten, als u dat deed.

Bernick. Dat 's niet onmogelijk. Daarom zullen wij

het dan ook niet doen. Maar, als de „Indian Girl” overmorgen niet zeilklaar is, dan ontsla ik jou.

Aune (*met een schok*). Mij! (*hij lacht*). Dat zegt meneer toch zeker maar voor de grap.

Bernick. Daar zou ik maar niet te veel op vertrouwen, als ik jou was.

Aune. Zou u er waarlijk over denken om *mij* weg te zenden? Mij, terwijl mijn vader en mijn grootvader hun leven lang op de werf gediend hebben, en ik zelf ook . . .

Bernick. En wie is het, die er mij toe noodzaakt?

Aune. U verlangt het onmogelijke, meneer.

Bernick. O, met wat goeden wil is niets onmogelijk. Ja of neen; geef mij een bepaald antwoord, of ik ontsla je op slag.

Aune (*een stap nader*). Meneer de consul, heeft u goed bedacht wat het beteekent, een oud werkmán te ontslaan? U denkt, dan moet hij maar wat anders zoeken. O ja, dat kan hij ook wel; maar is het daarmee afgedaan? U moest er eens bij zijn, in het huis van zoo'n weggestuurdén werkmán, als hij 's avonds thuiskomt en zijn gereedschapskist binnen zijn deur zet.

Bernick. Denk je dat ik je zoo maar luchthartig-weg laat gaan? Ben ik niet altijd een goede patroon geweest?

Aune. Des te erger, meneer. Juist daarom zullen ze thuis niet *u* de schuld geven; zij zullen er mij niet over aanspreken, want dat durven zij niet; maar ze zullen naar me kijken als ik het niet merk, en denken: dat zal zeker wel verdiend zijn. En ziet u, dàt, — dat kan ik niet verdragen. Al ben ik maar een burgerman, toch ben ik altijd gewend geweest thuis nommer één te zijn. Mijn eenvoudig thuis is ook een maatschappij in het klein, meneer. Die kleine maatschappij heb ik kunnen steunen en er boven op houden, omdat mijn vrouw in mij geloofde en mijn kinderen in mij geloofd hebben. En nu moet dat alles in duigen vallen.

Bernick. Ja, als het niet anders kan, dan moet het mindere voor het meerdere wijken; het bizondere moet in Gods naam voor het algemeene opgeofferd worden. Anders weet ik je niet te antwoorden, en het gaat ook niet anders toe in de wereld. Maar je bent een koppige kerel, Aune! Je verzet je tegen mij, niet omdat je niet anders kunt, maar omdat je niet wilt erkennen, dat machinewerk boven handenarbeid staat.

Aune. En u houdt er juist zoo aan vast, omdat u weet, dat u de pers althans uw goeden wil toont, als u mij weg jaagt.

Bernick. En al was dat zoo? Je hoort immers wat er voor mij aan vast is.... of de pers mij aanvalt of welwillend voor mij gestemd wordt op een oogenblik dat ik voor een groote zaak van algemeen belang werkzaam ben. Zeg zelf: kan ik dan anders handelen dan ik doe? Ik kan je zeggen, het is een kwestie van of jouw thuis staande te houden, zooals je het noemt, of misschien honderden te beletten zich een eigen thuis te maken, een eigen haard te bezitten, indien het mij niet gelukt dat door te zetten, waar ik nu voor werk. Daarom is het dat ik je voor de keus stel.

Aune. Ja.... als de zaken zoo staan, dan heb ik niets meer te zeggen.

Bernick. Hm;.... mijn waarde Aune, het doet mij oprecht leed dat wij nu van elkaar moeten gaan.

Aune. Wij zullen niet van elkaar gaan, meneer.

Bernick. Hoezoo?

Aune. Een eenvoudig man heeft ook iets hoog te houden in de wereld.

Bernick. Zeker,.... zeker....; en je denkt dus te kunnen beloven....?

Aune. De „Indian Girl“ kan overmorgen uitgaan.

(*Hij groet en gaat af naar rechts*).

Bernick. Ziezoo! Dien stijfkop heb ik dan toch doen buigen. Dat neem ik als een goed voorteekeken aan....

(*Hilmar, met een sigaar in den mond, komt door de tuindeur op*).

Hilmar (*op de trap*). Dag Betty! Dag Bernick!

Mevr. Bernick. Goeden dag.

Hilmar. Zoo, jij hebt gehuild, zie ik. Je weet 't dus zeker al?

Mevr. Bernick. Wat weet ik al?

Hilmar. Dat het schandaal in vollen gang is? Oeh!

Bernick. Wat beteekent dat?

Hilmar (*binnenkomend*). Jawel, de twee Amerikanen loopen de stad rond en vertoonen zich in de straten in gezelschap van Dina Dorf.

Mevr. Bernick (*loopt hem na*). Maar Hilmar, dat kan toch niet waar zijn....?

Hilmar. Jawel, het is helaas volkomen waar. Lona was

daarbij nog zoo taktloos om mij aan te roepen; maar ik deed natuurlijk alsof ik het niet hoorde.

Bernick. En dat is zeker niet onopgemerkt gebeurd?

Hilmar. Neen, dat kan je begrijpen. De menschen stonden stil om hen na te kijken. 't Leek wel als een loopend vuurtje door de stad te zijn gegaan.... ongeveer zooals een brand in de prairieën in het verre Westen. In alle huizen stonden de menschen te wachten voor de ramen tot de optocht voorbij zou komen; hoofd aan hoofd achter de gordijnen.... oeh! Ja, je moet me niet kwalijk nemen, Betty, dat ik oeh! zeg, want dat alles maakt me zenuwachtig;.... als dat nog lang duren moet, dan zal ik genoodzaakt zijn plannen te maken om een tijdlang op reis te gaan.

Mevr. Bernick. Maar je hadt hem toch liever eens moeten toespreken en hem onder het oog brengen....

Hilmar. In 't publiek? Op straat? Neen.... dat moet je me niet kwalijk nemen. Maar dat die man zich hier nog in de stad durft vertoonen! Nou, we zullen eens zien of de pers er niet een stokje voor steken kan. Ja, neem me niet kwalijk, Betty, maar....

Bernick. De pers, zeg je? Heb je dan al iets van dien aard gehoord?

Hilmar. Jawel, er hangt wel zoo iets in de lucht. Toen ik gisteren avond van je weg ging, liep ik nog even binnen in de sociëteit, om beter te kunnen slapen. Ik merkte best aan de stilte die ontstond, dat er over de twee Amerikanen gesproken was. Daar komt die onbeschaamde kerel, Hammer, de redacteur, binnen en feliciteert mij hardop met de terugkomst van mijn rijken neef.

Bernick. Rijken....?

Hilmar. Ja, dat zei hij. Ik keek hem eens goed van onderen naar boven aan en gaf hem te verstaan dat ik niets wist van Johan Tönnesen's rijkdom. „Zoo,” zei hij, „dat is toch vreemd; in Amerika maken de menschen toch gewoonlijk fortuin als zij iets hebben om mee te beginnen, en uw neef ging immers niet met leeghe handen weg.”

Bernick. Hm; doe mij nu een plezier....

Mevr. Bernick (*bezorgd*). Nu, zie je toch eens Karsten....

Hilmar. Ja, mij heeft hij alvast een slapeloozen nacht bezorgd. En dan loopt hij daar door de straten met een gezicht alsof er nooit iets met hem gebeurd was. Waarom bleef hij nu maar niet voor goed weg? Het is of het leven in sommige menschen ingeroest is!

Mevr. Bernick. Maar Hilmar, wat zeg je dáár nu!

Hilmar. O, niemendal. Maar zoo'n kerel ontkomt daar heelhuids aan treinongelukken, Californische beren en Zwart-Voet Indianen, ja is zelfs niet eens geskalpeerd.... Oeh! daar heb je ze!

Bernick (*kijkt de straat op*). Olaf is er ook bij!

Hilmar. Ja natuurlijk; ze willen de menschen laten zien dat ze tot de eerste familie van de stad behooren. Kijk, kijk, daar komen al de dagdieven uit de apotheek om ze aan te gapen en achter hun rug het hunne er van te zeggen. Dat is heusch te veel voor mijn zenuwen; hoe een man onder zulke omstandigheden de vaan der idee hoog houden moet, dat....

Bernick. Zij komen hier naar toe. Hoor eens Betty, het is mijn uitdrukkelijk verlangen dat je ze zoo vriendelijk mogelijk bejagent.

Mevr. Bernick. Mag ik dat doen, Karsten?

Bernick. Ja zeker; zeker; en jij ook, Hilmar. Zij zullen hier, hoop ik, niet zoo heel lang blijven; en als wij onder elkaar zijn geen toespelingen alsjeblieft; wij mogen hen op geen manier kwetsen.

Mevr. Bernick. O Karsten, wat ben jij toch grootmoedig.

Bernick. Nu ja.... nu ja.... 't is goed.

Mevr. Bernick. Neen, laat mij je danken; en vergeef mij dat ik daar straks zoo driftig was. O, je hadt immers alle reden om....

Bernick. 't Is goed; 't is goed.... laat dat nu maar rusten!

Hilmar. Oeh!

(*Johan Tønnesen en Dina, daar achter Lona Hessel en Olaf, komen den tuin door*).

Lona. Goeden dag, goeden dag, lieve menschen!

Johan. Wij zijn er op uit geweest en hebben al de oude plekjes eens opgezocht, Karsten.

Bernick. Ja, dat hoor ik. Heel wat veranderingen, niet waar?

Lona. Consul Bernick's groote en goede daden overal. Wij zijn boven in het plantsoen geweest dat jij de stad cadeau gedaan hebt.

Bernick. Zoo? Daar?

Lona. „Geschenk van Karsten Bernick”, zooals er boven den ingang staat. Ja, jij bent hier wel de Groote Piet.

Johan. En prachtige schepen heb je ook. Ik ontmoette

den kapitein van „de Palmboom”, een ouden schoolkameeraad van me....

Lona. En een nieuw schoolgebouw heb je ook laten zetten; en de gasleiding en ook de waterleiding hebben ze aan jou te danken, hoor ik.

Bernick. Nu, men moet toch wát doen voor de maatschappij waarin men leeft.

Lona. Ja, dat is flink, Bernick. Maar het is ook verblijdend om te zien hoe trotsch de menschen op je zijn. Ik ben niet ijdel, geloof ik; maar ik kon toch niet nalaten om sommige menschen met wie wij praatten, te laten hooren dat wij van de familie waren.

Hilmar. Oeh!

Lona. Zeg jij daar oeh! voor?

Hilmar. Neen, ik zeg hm....

Lona. Nou, ga jij je gang maar, sukkel! Maar ben jullie van daag zoo heel alleen?

Mevr. Bernick. Ja, van daag zijn wij alleen.

Lona. O, we ontmoetten zoowaar een paar van die „moreelen” op de markt; zij deden of zij het ijselijk druk hadden. Maar we hebben nog heelemaal niet eens samen kunnen praten. Gisteren waren eerst die drie spoorwegmannen hier, en toen kwam die dominee....

Hilmar. Hulpprediker....

Lona. Ik noem hem dominee. Maar wat zeg jullie nu wel van *mijn* werk in deze vijftien jaar? Is hij niet een flinke kerel geworden? Wie zou den wildzang nog herkennen die van hier wegliep?

Hilmar. Hm...!

Johan. Zeg, Lona, bluff nou maar niet te veel.

Lona. Ja, ik ben daar nu echt trotsch op. Lieve Hemel, dat is het eenige wat ik uitgevoerd heb in de wereld; maar dat geeft mij toch wel een beetje recht van bestaan. Ja, Johan, zeg, als wij daaraan terug denken hoe wij tweeën daarginder begonnen met onze vier leeg klavieren....

Hilmar. Handen.

Lona. Ik zeg klavieren, want smerig waren ze.

Hilmar. Oeh!

Lona. En leeg waren ze ook.

Hilmar. Leeg? Nou ik moet zeggen...!

Lona. Wat moet je zeggen?

Bernick. Hm!

Hilmar. Ik moet zeggen oeh! (*gaat de tuintrap af*).

Lona. Wat mankeert die vent?

Bernick. Och, stoor je maar niet aan hem; hij is een beetje zenuwachtig tegenwoordig. Maar wil je den tuin niet eens zien? Daar ben je nog niet geweest, en ik heb nu nog een uurtje vrij.

Lona. Ja, heel graag; je kunt denken dat ik genoeg met mijn gedachten hier in den tuin bij jullie ben geweest.

Mevr. Bernick. Daar is ook veel veranderd, dat zal je zien.

(*Bernick, Mevr. Bernick en Lona gaan den tuin in, waar men hen af en toe ziet gedurende het volgende.*)

Olaf (*in de tuindeur*). Oom Hilmar, weet u wat oom Johan mij vroeg? Hij vroeg of ik met hem mee wou gaan naar Amerika.

Hilmar. Jij, zoo'n lummel die hier aan je moeders rokken hangt....

Olaf. Maar dat wil ik nu ook niet langer. U zal eens zien als ik groot ben....

Hilmar. Nonsens; jij hebt geen aanleg in je voor dat stalende dat er gelegen is in.... (*zij gaan den tuin in*).

Johan (*tegen Dina die haar hoed heeft afgezet en in de deur rechts staat, terwijl zij het stof van haar japon schudt*). U heeft het knapjes warm gekregen van de wandeling.

Dina. Ja; het was een heerlijke wandeling. Zoo'n heerlijke wandeling heb ik nog nooit gemaakt.

Johan. U wandelt misschien niet dikwijls zoo in den voormiddag?

Dina. Jawel, maar enkel met Olaf.

Johan. Zoo.... U heeft misschien ook lust om in den tuin te gaan, of blijft u liever hier?

Dina. Neen, ik heb veel meer lust om hier te blijven.

Johan. Ik ook. En dat is dus afgesproken, dat ik u iederen ochtend kom afhalen om te wandelen.

Dina. Neen, mijnheer Tönnesen, dat moet u niet doen.

Johan. Waarom niet? U heeft het toch beloofd.

Dina. Jawel; maar nu ik er over nadenk.... neen, u moet niet met mij uitgaan.

Johan. Maar waarom dan toch niet?

Dina. U is hier vreemd; u begrijpt dat niet; maar ik zal u zeggen....

Johan. Wel?

Dina. Och neen.... ik spreek er liever niet over.

Johan. O, tegen mij kan u gerust over alles spreken wat u wil.

Dina. Dan zal ik het u zeggen: ik ben niet zooals andere jonge meisjes; er is iets.... er is iets bizonders met mij. Daarom moet u het niet doen.

Johan. Daar begrijp ik heelemaal niets van. U heeft toch niets misdaan?

Dina. Neen, ik niet, maar.... ik kan er niets meer van zeggen. U komt het wel te weten door de anderen.

Johan. Hm.

Dina. Maar er was nog iets anders dat ik u graag vragen wou.

Johan. En wat is dat dan?

Dina. In Amerika is het immers zoo gemakkelijk om een betrekking te krijgen?

Johan. Nou, zoo heel gemakkelijk is het nu altijd niet; in het begin moet je dikwijls heel wat uitstaan en hard werken.

Dina. Daar zou ik ook niet tegen opzien....

Johan. U?

Dina. Ik kan wel werken; ik ben gezond en sterk, en tante Martha heeft mij van alles geleerd.

Johan. Maar, wat drommel, ga dan met ons mee!

Dina. Och, nu maakt u maar gekheid; dat heeft u tegen Olaf ook gezegd. Maar wat ik eigenlijk wilde weten is, of de menschen daarginder erg.... erg braaf zijn?

Johan. Braaf?

Dina. Ja, ik bedoel of ze ook zoo fatsoenlijk en in den vorm zijn, als hier?

Johan. Nou, ze zijn in elk geval niet zoo slecht als ze hier denken. Daar hoeft u niet bang voor te zijn.

Dina. U begrijpt mij niet. Ik zou juist willen dat ze niet zoo fatsoenlijk en braaf waren.

Johan. Niet? En hoe moeten ze dan zijn?

Dina. Ik zou willen dat ze natuurlijk waren.

Johan. Jawel, jawel, dat zijn ze misschien juist wel.

Dina. Dan zou het goed voor mij zijn om er heen te gaan.

Johan. Welzeker, en daarom moet u met ons meegaan.

Dina. Neen, met u wil ik niet meegaan; ik moet alleen gaan. O, ik zou het nog wel tot iets kunnen brengen; ik zou wel flink worden....

Bernick (*beneden aan de tuintrap bij de beide dames*).

Blijf maar, blijf; ik zal het wel halen, Betty-lief. Je zoudt licht kou kunnen vatten. (*Hij komt de kamer binnen en zoekt naar een châte.*)

Mevr. Bernick (*in den tuin*). Jij moet ook meegaan, Johan. Wij gaan naar de grot.

Bernick. Neen, Johan moet nu eens hier blijven! Hier, Dina, neem jij de châte mee van mijn vrouw en ga met haar mee. Johan blijft bij mij, Betty-lief. Ik moet nog eens het een-en-ander hooren over de toestanden daarginder.

Mevr. Bernick. Goed! Maar kom gauw weer bij ons; je weet waar wij te vinden zijn. (*Mevr. Bernick, Lona en Dina gaan door den tuin links af.*)

Bernick (*kijkt hen een oogenblik na, gaat dan de verste deur links sluiten; dan gaat hij naar Johan toe, grijpt zijn beide handen die hij schudt en drukt*). Johan, nu zijn wij alleen: laat mij je nu eens danken.

Johan. Och wat!

Bernick. Mijn huis en haard, mijn huiselijk geluk, mijn heele positie in de maatschappij heb ik aan jou te danken.

Johan. Wel, dat doet mij plezier, beste Karsten, dan is er toch nog iets goeds uit die gekke geschiedenis voortgekomen.

Bernick (*schudt hem op nieuw de hand*). Toch dank, dank, en nogmaals dank! Niet één uit de tienduizend zou gedaan hebben wat jij toen voor mij deedt.

Johan. 't Is ook wat! Waren we niet allebei jong en loszinnig? Een van ons beiden moest de schuld toch op zich nemen

Bernick. Maar wie was daar nader aan toe dan de schuldige zelf?

Johan. Stop! Toen was de onschuldige er nader aan toe. Ik was immers heelemaal vrij en ouderloos. En 't was een waar geluk om van die kantoor-slavernij af te komen. Maar jij hadt je oude moeder nog, en daarbij was je net stil geëngageerd met Betty, die zoo veel van je hield. Wat zou ze begonnen hebben als ze te weten was gekomen?

Bernick. Zeker zeker alles waar, maar

Johan. En was het niet juist om Betty dat je een eind ging maken aan dat scharrelpartijtje met madam Dorf? 't Was immers daarom dat je bij haar boven was dien avond

Bernick. Ja, die onzalige avond, toen die dronken kerel

thuis kwam....! Ja, Johan, dat was om Betty; maar toch.... dat je zoo grootmoedig den schijn tegen je zelf keerde en weg ging....

Johan. Heb maar geen gewetensbezwaren, beste kerel. Wij waren het er immers over eens dat het zoo zijn zou; je moest gered worden, en je was immers mijn vriend. Ja, op die vriendschap was ik wat trotsch! Ik liep hier rond als een gewoon huisbakken inlander; en toen kwam jij terug, elegant en voornaam, van je groote buitenlandsche reis. Je was in Parijs en in Londen geweest. En toen koos je mij tot intiemen vriend, hoewel ik vier jaar jonger was dan jij;... nou ja, dat was omdat jij Betty het hof maakte, dat begrijp ik nu wel. Maar wat was ik daar trotsch op! En wie zou dat niet geweest zijn? Wie zou zich niet graag voor je opgeofferd hebben; vooral omdat er toch niet meer aan vast was dan een maand lang wat kletspraatjes in de stad, en ik meteen de wijde wereld kon intrekken.

Bernick. Hm; mijn beste Johan, ik moet je eerlijk zeggen, dat die geschiedenis nog niet zoo heelemaal vergeten is.

Johan. Zoo? Niet? Nou wat raakt mij dat, als ik weer daarginder op mijn farm zit....

Bernick. Dus je gaat weer terug?

Johan. Ja, stellig.

Bernick. Maar toch niet zoo heel gauw, hoop ik?

Johan. Zoo gauw mogelijk. Ik ben alleen maar meegekomen om Lona plezier te doen.

Bernick. Zoo? Om Lona?

Johan. Ja, zie je, Lona is niet jong meer, en in den laatsten tijd begon het verlangen naar haar eigen land haar te kwellen; maar zij wou het nooit bekennen. (*glimlachend*). Hoe zou zij zoo'n lichtzinnig wezen durven achterlaten, dat zich, toen hij negentien jaar oud was al had afgegeven met....

Bernick. En....?

Johan. Ja, Karsten, nu moet ik je iets biechten, waarover ik me schaam.

Bernick. Je hebt haar toch niet verteld hoe de zaak in elkaar zit?

Johan. Ja, dat heb ik wel. Het was verkeerd van mij maar ik kon niet anders. Je kunt je niet voorstellen wat Lona voor mij geweest is. Jij hebt haar nooit goed kunnen uitstaan, maar voor mij is ze als een moeder geweest. In de eerste jaren, toen wij het zoo spaansch hadden daarginder,

wat heeft ze toen niet gewerkt. En toen ik langen tijd ziek lag en niets kon verdienen, en het ook niet kon verhinderen, toen is zij liederen gaan zingen in café's, voordrachten gaan houden, waar de menschen om lachten; en toen heeft ze een boek geschreven waar zij naderhand om gelachen en geschreid heeft, allemaal om mij in het leven te houden. Daarom kon ik het niet langer aanzien hoe zij van den winter verteerde van heimwee, zij, die gezwoegd en geslaafd had voor mij! Neen, dat kon ik niet, Karsten. En daarom zei ik: ga terug Lona, je hoeft voor mij niet bang te zijn; ik ben niet zoo lichtzinnig als je denkt. En zoo zoo kwam zij het te weten.

Bernick. En hoe nam zij het op?

Johan. Nou, ze vond, wat ook waar was, dat als ik wist niets misdaan te hebben, ik er ook niets tegen hebben kon de reis mee te maken. Maar wees maar gerust, Lona verklapt niets, en ik zal ook nu wel weer mijn mond houden.

Bernick. Ja ja daar vertrouw ik ook op.

Johan. Daar heb je mijn hand er op. En nu zullen wij niet meer spreken over die oude geschiedenis; gelukkig is dat de eenige dulle streek, zoover ik weet, die een van ons heeft uitgehaald. Nu wil ik van de enkele dagen dat ik hier ben ten volle genieten. Je weet niet wat een heerlijke wandeling wij van morgen gemaakt hebben. Wie zou gedacht hebben dat die kleine dreames, die hier rondliep en voor engeltje speelde op het tooneel! Maar zeg toch eens, hoe is het toen verder met haar ouders afgelopen?

Bernick. Och, ik weet er niet meer van te vertellen dan ik je schreef kort nadat je weg was. Je hebt immers die twee brieven wel gekregen?

Johan. Jawel, jawel; ik heb ze nog allebei. Die dronkenlap liep immers van haar weg?

Bernick. En is later in de jenever gestikt.

Johan. Zij stierf immers ook kort daarop? Maar jij hebt zeker alles voor haar gedaan wat je in stilte doen kon?

Bernick. Zij was trotsch; zij heeft nooit iets verraden en ze wilde niets aannemen.

Johan. 't Is in elk geval goed dat je Dina in huis genomen hebt.

Bernick. Ja, maar het is eigenlijk Martha geweest die dat heeft doorgedreven.

Johan. Zoo was dat Martha's werk? Ja, Martha dat is waar ook waar zit die toch van daag?

Bernick. O, *die*, als die niet aan 't les geven is op school, dan is ze bij haar zieken.

Johan. Dus Martha heeft zich met haar bezig gehouden.

Bernick. Ja, Martha heeft altijd een zeker zwakje gehad voor alles wat opvoeding is. Daarom heeft zij ook een betrekking aan de volksschool aangenomen. Dat was een groote dwaasheid van haar.

Johan. Ja, zij zag er gisteren erg vermoeid uit; ik vrees ook dat zij daarvoor niet sterk genoeg is.

Bernick. Och, wat haar gezondheid betreft zou het wel gaan. Maar het is onaangenaam voor *mij*; 't staat net of ik, haar broer, geen lust heb om haar te onderhouden.

Johan. Te onderhouden? Ik dacht dat zij zelf geld genoeg had om....

Bernick. Geen cent. Je herinnert je nog wel wat voor een benauwde tijd het was voor moeder toen jij weg ging. Zij hield het toen met mijn hulp nog wel een tijdlang vol; maar dat kon op den duur toch zoo niet gaan. Daarom liet ik mij in de firma opnemen; maar zoo ging het toen ook alweer niet. Ik moest dus de heele zaak overnemen, en toen wij onze balans opmaakten, bleek het dat er van het aandeel van mijn moeder zoo goed als niets overbleef. Toen moeder kort daarna overleed, was er natuurlijk ook voor Martha niets.

Johan. Die arme Martha!

Bernick. Arme? Waarom? Je denkt toch niet dat zij iets te kort komt? O neen, ik durf gerust zeggen dat ik een goede broer ben. Zij woont natuurlijk bij ons in en eet aan onze tafel; van hetgeen zij verdient kan zij zich ruim kleeden, en een vrouw alleen.... wat zal die met meer uitvoeren?

Johan. Hm; in Amerika denken wij daar anders over.

Bernick. Ja, dat geloof ik wel; in zoo'n vrijgevochten maatschappij als de Amerikaansche. Maar hier, in ons kleine kringetje, waar Goddank de verdorvenheid tot op heden althans, nog niet is binnengedrongen, hier stellen de vrouwen zich er mee tevreden een gepaste al is het dan ook een bescheiden plaats in te nemen. Het is bovendien Martha's eigen schuld; zij had waarachtig al lang bezorgd kunnen zijn, als zij maar gewild had.

Johan. Je bedoelt dat zij had kunnen trouwen?

Bernick. Ja, zij had zelfs meer dan eens een heel goede partij kunnen doen; zij heeft verscheidene goede aanzoeken gehad. Merkwaardig genoeg; een onbemiddeld meisje, niet jong meer, en daarbij hoogst onbeduidend.

Johan. Onbeduidend?

Bernick. Nou, ik maak er haar geen verwijt van. Ik verlang haar niet anders dan ze is. Je begrijpt, in een groot huis als het onze, is het altijd gemakkelijk zoo'n eenvoudig persoontje te hebben die je voor alles gebruiken kunt.

Johan. Jawel, maar zij...?

Bernick. Zij? Hoe dat?... Nu ja, zij heeft natuurlijk ook wel wat om zich voor te interesseeren. Zij heeft mij toch, en Betty en Olaf en mij. Een mensch moet niet altijd in de eerste plaats aan zich zelf denken, en allermint een vrouw. Wij hebben toch allemaal een kleinere of grootere maatschappij om te steunen en voor te werken. Zoo doe ik althans (*wijst naar Krap, die van rechts komt*). Daar heb je net het bewijs voor mijn stelling. Denk je dat het mijn eigen zaken zijn die mij in beslag nemen? Volstrekt niet. (*snel tegen Krap*). Wel?

Krap (*zacht, laat een pak papieren zien*). Alle koopcontracten in orde.

Bernick. Prachtig! Uitmuntend!... Ja, beste jongen, nu moet je mij heusch voor een poosje excuseeren. (*Gedempt en met een handdruk*.) Dank, dank, Johan; en wees er van overtuigd dat ik alles, waarmee ik je van dienst kan zijn, ... nu, je begrijpt mij wel. ... Kom, mijnheer Krap. (*Zij gaan Bernick's kamer binnen*.)

Johan (*kijkt hen een poos na*). Hm.... (*hij wil den tuin ingaan. Op het zelfde oogenblik komt Martha met een mandje aan haar arm van rechts*).

Johan. Kijk eens aan, Martha!

Martha. O.... Johan.... ben jij het?

Johan. Ook al zoo vroeg op het pad?

Martha. Ja. Wacht maar even, als je wilt; de anderen zullen wel dadelijk komen. (*Wil naar links weggaan*.)

Johan. Hoor eens, Martha, heb je altijd zoo'n haast?

Martha. Ik?

Johan. Gisteren liep je ook al weg, zoodat ik geen woord met je kon praten, en van daag....

Martha. Ja, maar....

Johan. Vroeger waren wij toch altijd bij elkaar, wij twee oude speelkameraden.

Martha. Och, Johan, dat is zoo heel, heel lang geleden.

Johan. Wel, het is op den kop af vijftien jaar geleden, niet meer en niet minder. Vindt je soms dat ik zoo erg veranderd ben?

Martha. Jij? O ja, jij ook, hoewel....

Johan. Nou wat?

Martha. Och.... niets.

Johan. Je schijnt niet erg blij te zijn om me terug te zien.

Martha. Ik heb zoo lang gewacht.... *te lang*.

Johan. Gewacht? Dat ik terugkomen zou?

Martha. Ja.

Johan. En waarvoor dacht je dat ik terugkomen zou?

Martha. Om goed te maken wat je misdaan hebt.

Johan. Ik?

Martha. Heb je vergeten dat er een vrouw in ellende en schande gestorven is door jouw schuld? Heb je vergeten, dat door jouw schuld de beste jaren van een opgroeiend meisje vergald werden?

Johan. En dat moet ik van jou hooren? Martha, heeft je broer dan nooit...?

Martha. Wat?

Johan. Heeft hij nooit...; nu ja, ik bedoel, heeft hij nooit zooveel als een woord tot mijn verontschuldiging gezegd?

Martha. Och, Johan, je kent immers Karsten's strenge principes wel.

Johan. Hm...., ja zeker, zeker ken ik de strenge principes van mijn ouden vriend Karsten wel... Maar dat is toch...! Wel!... Ik sprak zoo even met hem. Ik vind dat hij opvallend veranderd is.

Martha. Hoe kan je dat zeggen? Karsten is toch altijd zoo'n uitstekend mensch geweest.

Johan. Zoo was het eigenlijk niet gemeend; maar dat doet er niet toe. Hm; nu begrijp ik pas in welk licht je mij gezien hebt; je hebt gewacht en uitgekeken naar de terugkomst van den verloren zoon.

Martha. Johan, ik zal je zeggen in welk licht ik je gezien heb (*wijst naar den tuin*). Zie je haar, die daarginder in het gras met Olaf speelt? Dat is Dina. Herinner je je nog dien verwarden brief dien je mij schreef toen je wegging? Je schreef dat ik in je gelooven moest. Ik heb in je geloofd, Johan. Al die slechte dingen die later van je verteld werden, moeten in de verwarring, zonder nadenken, zonder overleg gebeurd zijn....

Johan. Wat voor dingen bedoel je?

Martha. Och, je begrijpt mij heel goed;... daarover praat ik niet meer. Maar je moest immers weg, van voren

af aan beginnen, een nieuw leven. Zie je, Johan, ik ben je plaatsvervangster hier geweest, ik, je oude speelkameraad. De plichten die jij hier verzuimde te vervullen, of niet vervullen kon, die heb ik op mij genomen en voor je vervuld. Ik vertel je dit omdat je je ook niet dat nog te verwijten zoudt hebben. Voor het arme, ongelukkige kind, ben ik een moeder geweest; ik heb haar opgevoed zoo goed als ik kon....

Johan. En je heele leven daaraan verspild....

Martha. Dat is niet verspild. Maar je bent laat gekomen, Johan.

Johan. Martha.... als ik je alles zeggen kon.... Wel, laat ik je in elk geval danken voor je trouwe vriendschap.

Martha *(met een droevig lachje)*. Hm.... Zoo, nu heb ik ten minste gezegd wat ik op 't hart had. Sst; daar komt iemand. Adieu; ik kan nu niet.... *(zij gaat weg door de eerste deur links. Lona Hessel komt uit den tuin, gevolgd door Mevr. Bernick)*.

Mevr. Bernick *(nog in den tuin)*. Maar om 's hemels wil, Lona, wat verzin je toch!

Lona. Laat mij toch maar begaan; ik wil en moet met hem spreken.

Mevr. Bernick. Maar dat zou toch het grootst mogelijke schandaal geven! O Johan, ben jij daar nog?

Lona. Maak dat je wegkomt, jongen; blijf niet hier in de kameratmosfeer omhangen; ga den tuin in en praat een beetje met Dina.

Johan. Dat was ik juist van plan.

Mevr. Bernick. Maar....

Lona. Hoor eens, Johan, heb je Dina al eens goed aangekeken?

Johan. Ik geloof van ja.

Lona. Je moet haar eens heel nauwkeurig opnemen, jongen. Dat zou iets voor jou zijn!

Mevr. Bernick. Maar Lona!

Johan. Iets voor mij?

Lona. Ja, om naar te kijken, meen ik. Ga nu maar!

Johan. Maar al te graag! *(hij gaat den tuin in)*.

Mevr. Bernick. Lona, ik sta verstomd over je. Dit kan je toch onmogelijk ernst zijn.

Lona. Ja waarachtig is het mij ernst. Is zij niet frisch en gezond en braaf? Zij is net een vrouw voor Johan. Zoo

een heeft hij daarginder net noodig; dat zal wat anders zijn dan een oude stiefzuster!

Mevr. Bernick. Dina! Dina Dorf! Denk toch eens aan!...

Lona. Ik denk in de eerste plaats aan het geluk van mijn jongen. Want hem een beetje helpen moet ik wel; zelf is hij niet heel handig in zulke dingen; voor meisjes en vrouwen heeft hij nooit veel oog gehad.

Mevr. Bernick. Hij niet? Johan! Nou, mij dunkt dat wij van het tegendeel de treurige bewijzen wel gehad hebben....

Lona. Naar den drommel met die malle geschiedenis! Waar is Bernick? Ik moet hem spreken.

Mevr. Bernick. Lona, je doet het niet, zeg ik je!

Lona. Ik doe het wel. Heeft de jongen zin in haar.... en zij in hem.... dan zullen ze elkaar krijgen ook. Bernick is immers zoo'n knappe man; die moet dan maar een uitweg vinden....

Mevr. Bernick. En geloof je dat zulke Amerikaansche onwelveelgigheden hier geduld zullen worden....

Lona. Leuterpraat, Betty.

Mevr. Bernick. dat een man als Karsten, met zijn streng moreele begrippen....

Lona. Och wat! Die zullen wel zoo overdreven streng niet zijn.

Mevr. Bernick. Wat durf je daar te zeggen?

Lona. Ik durf zeggen dat Bernick wel niet zooveel braver zal zijn dan andere mannen.

Mevr. Bernick. Zoo diep zit dus de haat nog in je! Maar wat wil je dan toch eigenlijk hier, als je nooit hebt kunnen vergeten dat...? Ik begrijp niet dat je hem onder de oogen durfde komen na de schandelijke belediging die je hem hebt aangedaan.

Lona. Ja, Betty, toen heb ik mij leelijk vergaloppeerd.

Mevr. Bernick. En hoe grootmoedig heeft hij het je niet vergeven, hij, die toch nooit iets misdaan had! Want hij kon toch niet helpen dat jij je hier illusies gemaakt hadt. Maar sinds dien tijd heb je ook een hekel aan mij. *(begint te schreien)*. Je hebt mij mijn geluk nooit gegund. En nu kom je hier om mij al die narigheid te bezorgen.... om de heele stad te laten zien in wat voor een familie ik Karsten gebracht heb. Ik zal er op aangezien worden, en dat is het juist wat je wilt. O, het is afschuwelijk van je! *(ze gaat schreiend weg door de verste deur links)*.

Lona (*haar nakijkend*). Arme Betty! (*Bernick komt uit zijn kamer.*)

Bernick (*nog in de deur*). Ja, ja, dat is best, mijnheer Krap; dat is uitstekend. Stuur vierhonderd kronen voor voedsel voor de armen. (*keert zich om*). Lona! (*dichterbij*). Ben je alleen? Komt Betty niet hier?

Lona. Neen. Zal ik haar soms gaan halen?

Bernick. Neen, neen, neen, niet doen! O Lona, je weet niet hoe ik er naar verlangd heb eens openhartig met je te praten.... om je vergeving af te smeeken.

Lona. Hoor eens, Karsten, laat ons niet sentimenteel worden; dat staat ons niet.

Bernick. Je moet mij aanhooren, Lona. Ik weet wel hoezeer de schijn tegen mij is, nu je gehoord hebt van die zaak met Dina's moeder. Maar ik zweer je, dat het maar een korte opwinding geweest is; ik heb ééns heusch eerlijk en oprecht van je gehouden.

Lona. Waarvoor denk je dat ik teruggekomen ben?

Bernick. Wat je ook van plan bent, ik smeeek je niets te ondernemen vóór ik mij gerechtvaardigd heb. Ik kan het, Lona, ik kan mij in elk geval verontschuldigen.

Lona. Nu ben je bang.... Je hebt eens van mij gehouden, zeg je. Ja, dat heb je me dikwijls genoeg verzekerd in je brieven; en misschien was het ook wel waar.... in zekeren zin.... zoolang je nog daarginder in een ruimer en vrijer wereld leefde, die je den moed gaf zelf vrij en ruim te denken. Je vindt misschien bij mij meer karakter en eigen wil en zelfstandigheid, dan bij de meesten hier. En dan was het ook een geheim tusschen ons beiden; niemand kon je uilachen over je slechten smaak.

Bernick. Lona, hoe kan je toch denken...?

Lona. Maar toen je terugkwam, toen je allerlei spotterijen hoorde, die als hagel op me neervielen, toen je hoorde hoe er gelachen werd over alles wat ze hier mijn dwaasheden noemden....

Bernick. Maar je was toen ook erg excentriek.

Lona. Toch voornamelijk om al die stijve harken te ergeren, die in pantalons en rokken door de stad slenterden. En toen je dan die jonge verleidelijke actrice ontmoette....

Bernick. Het was een kwajongensstreek.... anders niets; ik zweer dat er geen tiende deel waar was van al de praatjes en den laster die in omloop waren.

Lona. 't Kan zijn; maar toen nu Betty thuis kwam, mooi, bloeiend, door allen vergood... en het bekend werd dat zij het heele fortuin van tante erven zou, en ik niets zou krijgen....

Bernick. Ja, dat is nu juist de zaak, Lona; en nu zal je ook alles zonder omwegen hooren. Ik had Betty toen niet lief. Ik maakte het niet af met jou om een nieuwe verliefdheid. Ronduit gezegd, het was om het geld. Ik was er toe gedwongen; ik *moest* dat geld hebben.

Lona. En dat zeg je mij zoo maar vlak in mijn gezicht?

Bernick. Ja, dat doe ik. Luister eens, Lona....

Lona. En toch schreef je mij dat een onoverwinnelijke liefde voor Betty zich meester van je gemaakt had, deed je een beroep op mijn grootmoedigheid, bezwoer je mij ter wille van Betty te zwijgen over wat er tusschen ons geweest was....

Bernick. Ik *moest* dat wel doen, zeg ik je immers.

Lona. Nou, dan weet de hemel dat ik er geen berouw van heb dat ik mij toen zoo vergaloppeerde.

Bernick. Laat ik je eens koel en kalm vertellen hoe de toestand was in die dagen. Mijn moeder stond, zooals je je herinnert, aan het hoofd van de zaak; maar zij bezat absoluut geen verstand van zaken. Ik werd haastig teruggeroepen uit Parijs; de tijden waren kritiek; ik moest de zaak weer op de been helpen. Wat vond ik? Ik vond, wat natuurlijk diep geheim gehouden moest worden, een zoo goed als geruïneerd huis. Ja, het was zoo goed als geruïneerd, dit oude aanzienlijke huis, dat al sedert drie geslachten had bestaan. Wat had ik, de zoon, de éénige zoon, anders te doen dan òm te zien naar een reddingsmiddel?

Lona. En zoo redde je het huis Bernick ten koste van een vrouw.

Bernick. Je weet wel dat Betty van mij hield.

Lona. Maar ik dan?

Bernick. Geloof mij.... Lona.... je zoudt met mij nooit gelukkig geworden zijn.

Lona. Was het uit bezorgdheid voor mijn geluk dat je mij losliet?

Bernick. Denk je soms dat ik uit egoïsme handelde zoo als ik deed? Als ik toen alleen gestaan had, dan zou ik flink en moedig van voren af aan begonnen zijn. Maar je hebt geen idee hoe een zakenman, onder den druk van een onmogelijk zware verantwoordelijkheid, samengroeit met de

zaak die hij erft. Weet je wel dat het wèl en wee van honderden, ja duizenden, van hem afhangt? En bedenk je wel dat de heele maatschappij, die wij allebei ons thuis noemen, op de gevoeligste manier de gevolgen van den val van het huis Bernick zou ondervonden hebben?

Lona. En is het ook ter wille van de maatschappij dat je al die vijftien jaar lang die leugen volgehouden hebt?

Bernick. Die leugen?

Lona. Wat weet Betty van alles, wat te grond ligt aan je vereeniging met haar, en daaraan vooraf ging?

Bernick. Waarom zou ik haar zonder eenig nut pijn doen, met haar die dingen te vertellen?

Lona. Zonder eenig nut, zeg je? Ja, ja, je bent een man van zaken; jij moet weten wat nuttig is of niet. Maar hoor nu eens, Karsten, nu zal ik ook eens koel en kalm spreken. Zeg mij eens.... ben je nu ook heusch gelukkig?

Bernick. In mijn gezin, bedoel je?

Lona. Ja.

Bernick. Ja, Lona, dat ben ik. O, je bent niet voor niets zoo'n opofferende vriendin voor mij geweest. Ik durf zeggen dat ik ieder jaar gelukkiger ben geworden. Betty is lief en meegaande. En wat heeft zij in den loop der jaren geleerd zich naar mijn eigenaardigheden te voegen....!

Lona. Hm.

Bernick. Vroeger had zij een heeleboel overspannen ideeën over de liefde; zij kon zich maar niet vereenigen met de gedachte dat die zachtjes aan moest overgaan in een kalme vriendschap.

Lona. Maar berust zij nu daarin?

Bernick. Volkomen. Je kunt begrijpen dat de dagelijkse omgang met mij, haar ook veel heeft gerijpt en niet zonder invloed op haar gebleven is. De menschen moeten leeren van beide kanten wat water in hun wijn te doen, als zij in de maatschappij waarin zij leven waardig hun plaats zullen innemen. Dat heeft Betty later ook leeren inzien, en daarom is ons huis nu een voorbeeld voor onze medeburgers.

Lona. Maar die medeburgers weten niets van de leugen?

Bernick. Van de leugen?

Lona. Ja, van de leugen waarin je nu al vijftien jaar volhardt.

Bernick. En dat noem je....?

Lona. Een leugen, noem ik het. Een drievoudige leugen. Eerst tegen mij; toen tegen Betty, en dan de leugen tegen Johan.

Bernick. Betty heeft nooit verlangd dat ik spreken zou.

Lona. Omdat zij niets wist.

Bernick. En jij zult het ook niet verlangen.... uit consideratie voor haar.

Lona. Neen, zeker niet. Ik zal hun spot nog wel langer verdragen; ik heb een breeden rug.

Bernick. En Johan zal het ook niet eischen; dat heeft hij mij beloofd.

Lona. Maar jij zelf, Karsten? Is er niets in je binnenste dat verlangt uit dien toestand van leugen te komen?

Bernick. Ik zou vrijwillig mijn huiselijk geluk en mijn positie in de maatschappij opgeven!

Lona. Welk recht heb je om die positie te behouden?

Bernick. Gedurende vijftien jaar heb ik mij iederen dag een beetje recht daarop gekocht met mijn levenswandel en met wat ik gedaan en bereikt heb.

Lona. Ja, je hebt veel gedaan en bereikt, zoowel voor je zelf als voor anderen. Je bent de eerste en rijkste man van de stad; niemand durft zich tegen jouw wil te verzetten, omdat je doorgaat voor iemand zonder smet of blaam. Je thuis gaat door voor een modelthuis, je levenswandel voor een voorbeeld. Maar al die heerlijkheid, en jij er bij, rust op een onvasten moerasgrond. Eén oogenblik kan er komen, één woord gesproken worden.... en jij met al je heerlijkheid gaat naar de diepte, als je je niet bij tijds bergt.

Bernick. Lona, wat kom je hier eigenlijk doen?

Lona. Ik wil je helpen om vasten grond onder je voeten te krijgen, Karsten.

Bernick. Wraak nemen! Je wilt je wreken? Ik dacht het al. Maar dat zal je niet gelukken! Er is maar één mensch die met autoriteit zou kunnen optreden, en hij zal zwijgen.

Lona. Johan?

Bernick. Ja, Johan. Indien iemand anders mij aanklaagt, dan ontken ik alles. Als ze mij willen vernietigen dan zal ik vechten op leven en dood. Maar het zal je nooit gelukken, zeg ik je! Hij, die mij zou kunnen neervellen, zwijgt.... en hij gaat weer ver weg.

(Rummel en Vigeland komen van rechts).

Rummel. Goeden dag, goeden dag, m'n waarde Bernick; je moet met ons mee naar de handelmaatschappij; we hebben vergadering over de spoorwegkwestie, zooals je weet.

Bernick. Ik kan niet. Onmogelijk op 't oogenblik.

Vigeland. U moet waarlijk, mijnheer Bernick....

Rummel. Je moet, Bernick. Er zijn menschen die ons tegenwerken. Hammer de redacteur en de anderen die vóór de kustlijn waren, beweren dat er particuliere belangen steken achter het nieuwe plan.

Bernick. Nu, leg hun dan uit....

Vigeland. Dat geeft niets wat wij zeggen, mijnheer de consul....

Rummel. Neen neen, je moet zelf komen; van jou waagt natuurlijk niemand zoo iets te veronderstellen.

Lona. Neen, dat zou ik ook denken.

Bernick. Ik kan niet, zeg ik je; ik ben onwèl;.... of wacht althans.... laat mij even tot kalmte komen.

(Rörlund komt van rechts).

Rörlund. Pardon, mijnheer Bernick, u ziet mij hier hevig ontsteld....

Bernick. Ja.... wat scheelt u?

Rörlund. Ik moet u een vraag doen, mijnheer Bernick. Is het met uw goedvinden dat het jonge meisje, dat een toevlucht onder uw dak gevonden heeft, zich op de openbare straat vertoont in gezelschap van een persoon, die....

Lona. Van welk persoon, dominee?

Rörlund. Van den persoon dien zij, van alle menschen ter wereld, het verst van zich af houden moest.

Lona. Hoho!

Rörlund. Is dat met uw goedvinden, mijnheer Bernick?

Bernick *(die hoed en handschoenen zoekt)*. Ik weet nergens van. Pardon, ik heb haast; ik moet naar de handelsmaatschappij.

Hilmar *(komt uit den tuin en gaat naar de verste deur links)*. Betty, Betty, hoor eens!

Mevr. Bernick *(in de deur)*. Wat is er?

Hilmar. Je moet eens naar den tuin gaan en een einde maken aan dat gevrij van een zeker individu met die Dina Dorf. Mijn zenuwen zijn er heelemaal door van streek, alleen maar van het aan te hooren.

Lona. Zoo? Wat heeft dat individu dan gezegd?

Hilmar. O, anders niet dan dat hij wil dat zij met hem mee naar Amerika zal gaan. Oeh!

Rörlund. Hoe is het mogelijk!

Mevr. Bernick. Wat zeg je?

Lona. Maar dat zou juist uitstekend zijn!

Mevr. Th. Mann-Bouwmeester
als Lona in de Steunpilaren
der Maatschappij
(4e Bedrijf)

Bernick. Onmogelijk, je hebt 't niet goed verstaan.

Hilmar. Vraag het hem dan zelf. Daar komt het paartje. Maar laat mij er alsjeblieft buiten.

Bernick (*tegen Rummel en Vigeland*). Ik kom dadelijk.... een oogenblikje maar.... (*Rummel en Vigeland gaan af naar rechts. Johan en Dina komen uit den tuin.*)

Johan. Hoera, Lona, ze gaat met ons mee!

Mevr. Bernick. Maar, Johan,.... wat een onbezonnenheid...!

Rörlund. Is dat waar? Zoo'n verregaand schandaal! Met welke verleidingskunsten heeft u...?

Johan. Nou, nou, mijnheer; let een beetje op uw woorden!

Rörlund. Antwoord mij Dina, is dat je plan? Heb je uit eigen vrije beweging die beslissing genomen?

Dina. Ik moet hier van daan.

Rörlund. Maar met hem.... met hém!

Dina. Noem mij eens een ander hier die den moed zou hebben om mij mee te nemen.

Rörlund. Dan zal je ook weten wie hij is!

Johan. Zeg het niet.

Bernick. Geen woord meer.

Rörlund. Dan zou ik de maatschappij, voor wier zedelijkheid en welvoegelijkheid ik waken moet, een slechten dienst bewijzen. En onverantwoordelijk zou ik handelen jegens dit jonge meisje, wier opvoeding ik ook voor een groot deel geleid heb, en die mij....

Johan. Neem u in acht voor wat u gaat doen!

Rörlund. Zij moet het weten! Dina, dit is de man die schuld heeft aan al de ellende en de schande van je moeder.

Bernick. Mijnheer Rörlund....!

Dina. Hij! (*tegen Johan*). Is dat waar?

Johan. Karsten, geef jij antwoord.

Bernick. Geen woord meer! Van daag zal hier verder over gezwezen worden.

Dina. 't Is dus waar.

Rörlund. 't Is waar.... 't is wáár. En meer nog dan dat. Die kerel, aan wien je je vertrouwen geschonken hebt, liep niet met leeg handen van huis weg;.... de kas van de weduwe Bernick.... de consul kan het getuigen!

Lona. Leugenaar!

Bernick. Ah....!

Mevr. Bernick. O God! O God!

Johan (*loopt op hem toe met opgeheven arm*). En dat waag jij!....

Lona (*afwerend*). Sla hem niet, Johan!

Rörlund. Ja, vergrijp je maar aan mij. Maar de waarheid moet toch aan het licht komen; en dit *is* de waarheid; mijnheer Bernick heeft het zelf gezegd en de heele stad weet het.... Ziezoo, Dina, nu ken je hem. (*kort zwijgen*).

Johan (*xachtjes, hem bij den arm pakkend*). Karsten, Karsten, wat heb je gedaan!

Mevr. Bernick (*gesmoord en schreiend*). O, Karsten, dat ik je in al die schande brengen moest!

Sandstad (*komt snel van rechts en roept met de kruk van de deur in de hand*). Nu moet u eindelijk komen, mijnheer de consul! De heele spoorweg hangt nog maar aan een draadje!

Bernick (*wexenloos*). Wat is er? Wat moet ik....?

Lona (*ernstig en met nadruk*). Je moet de maatschappij gaan steunen, Bernick.

Sandstad. Ja mijnheer, kom, kom; wij hebben uw heele moreele overwicht noodig.

Johan (*vlak bij hem*). Bernick, morgen moeten wij samen spreken.

(*Hij gaat heen door den tuin; Bernick gaat willoos met Sandstad rechts af*).

EINDE VAN HET TWEEDE BEDRIJF.

DERDE BEDRIJF.

Tuinkamer in Bernick's huis.

Bernick met een Spaansch rietje in de hand, komt hevig vertoornd uit de achterste kamer links en laat de deur half open staan.

Bernick. Ziezoo, nu is het eindelijk eens ernst geworden; dit pak zal hem heugen, denk ik. (*tegen iemand binnen in de kamer*). Wat zeg je?.... En ik zeg dat jij een onverstandige moeder bent! Je spreekt hem vóór en steunt hem in al zijn kwajongensstreken.... Geen kwajongensstreken? Wat noem jij 't dan? Om 's nachts het huis uit te sluipen en met een visschersboot mee op zee te gaan en weg te blijven tot op klaarlichten dag,.... en mij zoo'n doodelijken angst op het lijf te jagen, terwijl ik toch al zoo veel aan mijn hoofd heb. En dan waagt die deugniet het nog mij te dreigen dat hij wegloopen zal! Laat hij 't maar eens probeeren!.... Jij? Neen, dat geloof ik graag; jij geeft er niet veel om wat hij uithaalt! Al was zijn leven er mee gemoeid, geloof ik....! Zoo? Maar ik heb een taak hier te vervullen; mij kan het wél schelen of ik een kind nalaat of niet.... Niet tegenspreken, Betty; het blijft zooals ik gezegd heb; hij heeft huisarrest.... (*luistert*). Sst; laat niemand iets merken.

(*Krap komt van rechts*).

Krap. Heeft u een oogenblik tijd, mijnheer?

Bernick (*gooit het rietje weg*). Jawel, jawel. Komt u van de werf?

Krap. Zoo net. Hm....

Bernick. Wel? Er is toch niets met „de Palmboom“?

Krap. „De Palmboom“ kan morgen in zee, maar....

Bernick. Met de „Indian Girl” dus? Dacht ik het niet dat die stijfkop....

Krap. De „Indian Girl” kan ook uitzeilen morgen; maar.... die zal ’t zeker niet ver brengen.

Bernick. Wat bedoelt u?

Krap. Neem mij niet kwalijk, mijnheer; de deur staat áán en ik geloof dat er iemand binnen is....

Bernick (*sluit de deur*). Ziezoo. Maar wat is het dan dat niemand hooren mag?

Krap. Het is dit, dat Aune van plan schijnt te zijn de „Indian Girl” met man en muis naar den kelder te laten gaan.

Bernick. Maar de Hemel zij ons genadig, hoe kan u denken....?

Krap. Ik kan het mij anders niet verklaren, mijnheer.

Bernick. Maar zeg mij dan toch met een paar woorden....

Krap. Dat zal ik. U weet zelf hoe lamzalig het toeging op de werf sedert wij de nieuwe machines kregen en de nieuwe, ongeoeffende werklui.

Bernick. Ja, ja.

Krap. Maar van ochtend, toen ik op de werf kwam, merkte ik dat de reparatie van den Amerikaan opvallend gevorderd was; het groote lek in den bodem, u weet wel, die verrotte plek....

Bernick. Ja, ja, wat daarvan?

Krap. Volkomen gerepareerd,... oogenschijnlijk althans; gepantserd; zag er uit als nieuw; hoorde dat Aune zelf den heelen nacht daar onderin met licht gewerkt had.

Bernick. Ja, ja, en dan....?

Krap. ’k Liep er over na te denken; het volk was juist aan ’t schaften, en zoo vond ik gelegenheid om ongemerkt eens alles op te nemen van binnen en van buiten; ’t was moeilijk genoeg om in het ruim van die zwaar geladen schuit te komen; maar kreeg zekerheid. Er wordt geknoeid, mijnheer Bernick.

Bernick. Ik kan het niet gelooven, mijnheer Krap. Ik kan en wil zoo iets niet gelooven van Aune.

Krap. ’t Spijt me.... maar ’t is de zuivere waarheid. Er wordt geknoeid, zeg ik u. Geen nieuw hout ingezet, zoover ik kon nagaan, alleen maar gestopt en gekalefaterd en gedeckt met platen en geteerd zeildoek en zoo al meer. Eenvoudig prutserij! „Indian Girl” haalt New-York nooit; zinkt als een gebarsten pot.

Bernick. Maar dat is verschrikkelijk! En wat kan hij daarmee voorhebben, denkt u?

Krap. Wil waarschijnlijk de machines in discrediet brengen; wil zich wreken; wil dat die heele oude arbeiderstroep weer in genade zal worden aangenomen.

Bernick. En zoo zet hij misschien al die menschenlevens op het spel.

Krap. Hij zei onlangs: daar zijn geen menschen aan boord van de „Indian Girl”, enkel beesten.

Bernick. Ja, ja, dat kan zijn; maar heeft hij dan geen eerbied voor het groote kapitaal dat er mee verloren gaat?

Krap. Aune heeft maling aan het groote kapitaal, mijnheer Bernick.

Bernick. Zeer juist; hij is een drijver en een onruststoker; maar zoo iets gewetenloos als dit.... Hoor eens, mijnheer Krap, die zaak moet nog eens onderzocht worden. Geen woord er over tegen wien ook. De eer van onze werf zou er onder lijden als zoo iets bekend werd.

Krap. Natuurlijk, maar....

Bernick. In het middagschattuur moet u nog eens in het schip zien te komen; ik moet volle zekerheid hebben.

Krap. Die zal u hebben, mijnheer. Maar permitteer mij, wat wil u dan doen?

Bernick. De zaak aangeven, natuurlijk. Wij kunnen ons toch niet medeplichtig maken aan iets dat gewoon een misdaad is. Mijn geweten moet zuiver zijn. Het zal buitendien een goeden indruk maken zoowel bij de pers als in het algemeen op de menschen, wanneer men ziet, dat ik alle persoonlijke belangen op zij zet en het recht zijn loop laat.

Krap. Zeer waar, mijnheer.

Bernick. Maar in de eerste plaats volle zekerheid. En tot zoolang zwijgen....

Krap. Geen woord, mijnheer; en zekerheid zal u hebben. *(hij gaat weg door den tuin en de straat af).*

Bernick *(halfslud)*. Ontzettend! Maar neen, dat is toch onmogelijk,... ondenkbaar! *(terwijl hij zijn kamer binnen wil gaan komt Hilmar van rechts).*

Hilmar. Dag Bernick! Ik feliciteer je met je overwinning in de Handelmaatschappij gisteren.

Bernick. O, dank je.

Hilmar. Het was een schitterende overwinning, hoor ik, de overwinning van de verstandige liefde voor je eigen

stad over egoïsme en vooroordeel, ... iets als een razzia van de Franschen tegen de Kabylen. Merkwaardig dat je na die onaangename scène hier in huis

Bernick. Nu ja zwijg daar nu maar liever over.

Hilmar. Maar de groote slag is toch nog niet geleverd.

Bernick. In de spoorweg-kwestie bedoel je?

Hilmar. Ja, je weet toch wel wat Hammer tegen je in zijn schild voert?

Bernick. Neen, wat dan?

Hilmar. Hij heeft zich vastgeklampt aan een praatje dat hier rondgaat, en daar wil hij een courantenartikel van maken.

Bernick. Welk praatje?

Hilmar. Wel, natuurlijk van den grooten aankoop van terreinen langs de zijlijn.

Bernick. Wat zeg je? Loopt daar een praatje over?

Hilmar. Ja, 't is al door de heele stad. Ik hoorde het op de societeit, waar ik even binnen liep. Een notaris van hier moet in alle stilte in commissie alle bosschen, ertslagen en watervallen opgekocht hebben

Bernick. Is 't ook bekend voor wie?

Hilmar. Op de societeit dachten ze dat 't voor een consortium was, lui van buiten de stad, die van je plannen de lucht gekregen hadden en zich nu vóór de prijzen stegen Hoe gemeen toch oeh!

Bernick. Gemeen?

Hilmar. Ja, dat vreemden zich op die manier indringen in onze streken, en dat zelfs een notaris hier uit de stad zich daartoe leenen wil! Nou gaan die vreemde lui met de winst strijken.

Bernick. Maar het is toch maar een los praatje.

Hilmar. Dat intusschen geloofd wordt, en morgen of overmorgen spijkt Hammer het vast als een feit. Op de societeit waren ze er allemaal al nijdig over. Ik hoorde verscheidene lui zeggen dat als het praatje waarheid bleek te zijn, dan zouden zij zich laten schrapen van de lijsten.

Bernick. Onmogelijk!

Hilmar. Zoo? Waarom waren deze winkelierszielen zoo bereid om met je mee te gaan in je plannen, denk je? Geloof je niet dat ze zelf hun neus er al op gespitst hadden

Bernick. Onmogelijk, zeg ik je. Zóóveel gemeenschapszin bestaat hier toch nog wel in onze kleine maatschappij

Hilmar. Hier? Ja, jij bent nu eenmaal een optimist, en oordeelt anderen naar je zelf. Maar ik, die een vrij geoeffend opmerker ben.... Hier is er geen één, zeg ik je, die de vaan der idee hoog houdt. (*Gaat naar den achtergrond.*) Oeh! daar zie ik ze alweer aankomen!

Bernick. Wie?

Hilmar. De twee Amerikanen (*kijkt naar rechts*). En met wie loopen ze? Ja, lieve God, is dat niet de kapitein van de „Indian Girl”? Oeh!

Bernick. Wat hebben ze nu met hem te maken?

Hilmar. O, dat is juist heel geschikt gezelschap. Die man moet slavenhandelaar of zeeroover geweest zijn; en wie weet wat die twee al die jaren hebben uitgevoerd.

Bernick. Ik moet zeggen dat het je heel leelijk staat om zoo slecht over hen te denken.

Hilmar. Ja, jij bent nu eenmaal een optimist. Maar nu hebben wij ze weer op ons dak natuurlijk. Ik zal me daarom maar bij tijds.... (*gaat naar de deur links*).

(*Lona komt van rechts op.*)

Lona. Hoe is 't, Hilmar, jaag ik je de kamer uit?

Hilmar. Volstrekt niet. Ik had juist een beetje haast; ik moet Betty even spreken. (*gaat de verste kamer links binnen*).

Bernick (*na een kort zwijgen*). Wel, Lona?

Lona. Ja?

Bernick. Hoe sta ik van daag voor je?

Lona. Net als gisteren. Een leugen meer of minder....

Bernick. Ik zal je opheldering geven. Waar is Johan?

Lona. Hij komt straks. Hij moest nog iemand spreken.

Bernick. Na wat je gisteren hoorde, zal je begrijpen, dat mijn heele bestaan verwoest is als de waarheid aan het licht komt.

Lona. Dat begrijp ik.

Bernick. 't Spreekt natuurlijk van zelf, dat ik mij niet schuldig gemaakt heb aan de misdaad waarover hier gebab-beld wordt.

Lona. Dat spreekt. Maar wie was dan de dief?

Bernick. Er was heelemaal geen dief; er is geen geld gestolen; geen cent is er vermist.

Lona. Wat zeg je?

Bernick. Geen cent, zeg ik je.

Lona. Maar dat praatje dan? Hoe kwam dan dat schandelijke praatje in de wereld dat Johan...?

Bernick. Lona, aan jou geloof ik te kunnen zeggen wat ik aan niemand anders zeg. Ik wil voor jou niets verzwijgen. *Ik* ben voor een deel schuld er aan dat dat praatje werd uitgestrooid.

Lona. Jij? En dat kon je hem aandoen, die voor jou . . . !

Bernick. Je moet mij niet veroordeelen zonder te bedenken hoe de zaken toen stonden. Ik vertelde je dat immers gisteren. Ik kwam thuis en vond mijn moeder gewikkeld in een heele serie van onverstandige ondernemingen; allerlei ongelukken kwamen er bij. Het was of alles ons op-eens moest tegenloopen. Ons huis stond op vallen. Ik was half onverschillig en half wanhopig. Lona, ik geloof heusch dat 't voornamelijk was om mij te verdooven, dat ik mij inliet met die relatie, die Johan er toe bracht weg te gaan.

Lona. Hm . . .

Bernick. Je kunt je wel voorstellen, hoe er allerlei praatjes werden uitgestrooid toen je allebei weg waart. Er werd gezegd dat dit niet zijn eerste lichtzinnige streek was. Dorf zou een groote som geld van hem gekregen hebben om zijn mond te houden en weg te gaan, heette het. Anderen hielden vol dat *zij* het gekregen had. In dienzelfden tijd bleef het geen geheim meer dat ons huis moeite had zijn verplichtingen na te komen. Wat was natuurlijker dan dat de kwaadsprekers deze twee dingen met elkaar in verband brachten? Toen nu de vrouw hier bleef en maar armelijk leefde, beweerde men dat hij het geld meegenomen had naar Amerika; en onder al die praatjes werd de som al grooter en grooter.

Lona. En jij, Karsten?

Bernick. Ik greep dat praatje aan als een reddingsplank.

Lona. En strooide het verder uit?

Bernick. Ik sprak het niet tegen. De schuldeischers begonnen ons lastig te vallen; 't kwam er op aan hen te kalmeeren. In geen geval mocht de soliditeit van het huis verdacht worden. Wij verkeerden in een oogenblikkelijke verlegenheid; men moest alleen maar niet te veel aandringen . . . ons een beetje tijd laten; ieder zou het zijne krijgen.

Lona. En kreeg ieder het zijne ook?

Bernick. Ja, Lona, dat praatje redde ons huis en maakte mij tot den man die ik nu ben.

Lona. Een leugen heeft je dus gemaakt tot den man die je nu bent?

Bernick. Wien deed dat toen kwaad? Johan's plan was om nooit terug te komen.

Lona. Je vraagt wien dat kwaad deed? Kijk eens in je zelf en zeg me of het jou geen kwaad gedaan heeft.

Bernick. Kijk in welken man je wilt, en in een ieder zal je op zijn minst één donkere plek vinden die hij verbergen moet.

Lona. En jullie noemt je de steunpilaren der maatschappij!

Bernick. De maatschappij heeft toch geen betere.

Lona. En wat doet het er dan toe of zoo'n maatschappij gesteund wordt of niet? Wat is het, waar hier aan gehecht wordt? Schijn en leugen... en anders niets. Hier leef jij nu, de eerste man van de stad, in heerlijkheid en vreugde, in macht en aanzien, jij, die een onschuldige als misdadiger gebrandmerkt hebt.

Bernick. Denk je soms dat ik 't niet diep voel dat ik hem onrecht aangedaan heb? En denk je soms dat ik niet bereid ben dat onrecht weer goed te maken?

Lona. Waarmee? Met de waarheid te zeggen?

Bernick. En zoo iets zou je van mij kunnen vergen?

Lona. Waarmee anders kan je zoo'n onrecht weer goed maken?

Bernick. Ik ben rijk, Lona. Johan kan van mij eischen wat hij wil....

Lona. Ja, bied hem eens geld aan, dan zal je eens hooren wat hij je antwoordt.

Bernick. Weet jij wat zijn plannen zijn?

Lona. Neen, sedert gisteren zegt hij niets meer. Het is of dat alles hem opeens tot een volwassen man gemaakt heeft.

Bernick. Ik moet hem spreken.

Lona. Daar heb je hem. (*Johan komt van rechts.*)

Bernick (*naar hem toegaand*). Johan...!

Johan (*afwerend*). Eerst ik. Gisteren ochtend gaf ik je mijn woord dat ik zwijgen zou.

Bernick. Dat deed je.

Johan. Maar toen wist ik nog niet....

Bernick. Johan, laat mij met een paar woorden maar zeggen, hoe de zaak in elkaar zit....

Johan. Dat 's niet noodig; ik begrijp het heel best. He huis Bernick had toen een moeilijken tijd; en omdat ik weg was en jij met den naam van een weerlooze doen kon wat je wou.... Wel, ik wil je daarover niet zoo heel hard

vallen; we waren allebei jong en lichtzinnig in die dagen. Maar *nu* heb ik de waarheid noodig en nu moet je spreken.

Bernick. En juist nú heb ik mijn heele prestige noodig en daarom kàn ik nu niet spreken.

Johan. Van die verzinsels die je over mij hebt uitgestrooid trek ik mij niet veel aan. Maar dat andere.... dáárin moet je schuld bekennen. Dina moet mijn vrouw worden en hier, hier in de stad, wil ik met haar leven en huishouden.

Lona. Wil je dat heusch?

Bernick. Met Dina? Als je vrouw? Hier in de stad?

Johan. Ja.... hier; juist hier wil ik blijven om al die leugenaars en kwaadsprekers te trotseeren. Maar om haar tot mijn vrouw te kunnen maken, is het noodzakelijk dat jij mij rehabiliteert.

Bernick. Heb je bedacht dat als ik het ééne beken ik daarmee ook het andere op mij nemen moet? Je zult zeggen dat ik uit onze boeken kan bewijzen dat er geen onregelmatigheden hebben plaats gehad? Maar dat kan ik niet; onze boeken zijn in dien tijd niet zoo heel nauwkeurig bijgehouden. En zelfs al kon ik dat.... wat zou daarmee gewonnen zijn? Zou ik dan toch niet voor alle menschen staan als de man die zich eens door een onwaarheid gered had en die vijftien jaar lang die onwaarheid en alles wat er mee samenhang had laten voortwoekeren en wortel schieten, zonder ook maar een enkelen stap gedaan te hebben om dat te stuiten? Je kent ons wereldje niet meer, anders zou je weten dat dat mijn volslagen ondergang ten gevolge zou hebben.

Johan. Ik kan je alleen zeggen dat ik met de dochter van madam Dorf trouwen wil en met haar wonen hier in de stad.

Bernick (*veegt zijn voorhoofd af*). Hoor eens, Johan.... en jij ook Lona. Het zijn geen alledaagsche omstandigheden waarin ik dezer dagen juist verkeer. De zaken staan zóó, dat je mij vernietigt als je dat tegen mij gaat beginnen. En niet mij alléén, maar ook een mooie en zegenrijke toekomst voor de heele stad, die toch ook je beider geboorteplaats is.

Johan. En ontzie ik jou, dan vernietig ik zelf mijn eigen geluk en mijn heele toekomst.

Lona. Ga voort, Karsten.

Bernick. Luistert dan. Het hangt allemaal samen met de spoorweg-kwestie, en dat is niet zoo'n onverschillige zaak als jullie wel denkt. Je hebt zeker wel gehoord dat er het

vorige jaar kwestie was van een lijn langs de kust? Daar waren veel stemmen vóór, die meetelden, hier in de stad en ook in de omgeving; en ook voornamelijk in de dagbladen. Maar ik wist dat plan te verhinderen, omdat het onze kustvaart schade gedaan zou hebben.

Lona. Ben je zelf geïnteresseerd in die kustvaart?

Bernick. Ja. Maar niemand durfde mij daarom verdacht maken; mijn algemeen geachte naam was als een scherm en schild boven mijn hoofd. Ik had overigens de schade wel kunnen dragen, maar de plaats zelf had die niet kunnen lijden. Zoo werd er besloten een binnenlandsche lijn aan te leggen. Toen dat gebeurd was, ben ik eens in het geheim gaan opnemen of er een zijlijn aan te leggen was.

Lona. Waarom in het geheim, Karsten?

Bernick. Heb je hooren spreken over den grooten aankoop van boschgronden, groeven en watervallen...?

Johan. Ja, dat gaat immers uit van een consortium buiten de stad?...

Bernick. Zóó als die gronden daar nu liggen, zijn ze zoo goed als waardeloos voor de overal verspreid wonende eigenaars. Daardoor zijn ze betrekkelijk goedkoop verkocht. Was er gewacht, totdat die zijlijn een uitgemaakte zaak was, dan zouden de eigenaars ongehoorde prijzen gevraagd hebben.

Lona. Jawel, jawel. Maar verder?

Bernick. Nu komt dat, wat op verschillende manier uitgelegd kan worden.... dat, wat een man in onze kringen alleen kan doen en bekennen, wanneer hij steunen kan op een vlekkeloozen en geachten naam.

Lona. Wel?

Bernick. Ik ben 't die dat alles heb opgekocht.

Lona. Jij?

Johan. Voor eigen rekening?

Bernick. Voor eigen rekening. Komt die zijlijn tot stand, dan ben ik millionair; komt die niet tot stand, dan ben ik geruïneerd.

Lona. Dat is een waagstuk, Karsten.

Bernick. Mijn heele vermogen heb ik er aan gewaagd.

Lona. Ik dacht niet zoozeer aan je vermogen, maar als het aan het licht komt, dat....

Bernick. Ja, dáár zit de knoop. Met een vlekkeloozen naam, zooals de mijne tot nog toe was, kan ik die zaak op mij nemen, er mee voor den dag komen en tegen mijn medeburgers zeggen:

„Kijk, dat heb ik gewaagd in het belang van de maatschappij!”

L o n a. Van de maatschappij?

B e r n i c k. Ja; en geen één zal er twifelen aan mijn bedoelingen.

L o n a. Dan zijn hier toch mannen die eerlijker gehandeld hebben dan jij, zonder bijgedachten of nevenbedoelingen.

B e r n i c k. Wie dan?

L o n a. Wel, zoowel Rummel als Sandstad en Vigeland.

B e r n i c k. Om hen voor mijn plan te winnen ben ik genoodzaakt geweest hen in te wijden in de zaak.

L o n a. En...?

B e r n i c k. Zij hebben een vijfde van de winst voor zich bedongen.

L o n a. O, die steunpilaren van de maatschappij!

B e r n i c k. En is het dan de maatschappij zelf niet die ons dwingt langs kronkelpaden te gaan? Wat zou er gebeurd zijn als ik niet in het geheim gehandeld had? Allemaal zouden zij op die zaak aangevallen zijn, en den heelen boel verdeeld, verspreid, bedorven en verknoeid hebben. Hier in de stad is er buiten mij geen enkel man die zoo'n groote zaak als dit worden zal, zou weten te leiden. Hier in 't land hebben over 't algemeen alleen de van buiten-af gekomen families aanleg voor groote ondernemingen. Daarom spreekt mijn geweten mij dan ook vrij op dit punt. Alleen in *mijn* handen kunnen deze bezittingen een ware en blijvende zegen worden voor de velen die zij brood verschaffen zullen.

L o n a. Ik geloof dat je daarin gelijk hebt, Karsten.

J o h a n. Maar ik ken die velen niet en mijn levensgeluk staat op het spel.

B e r n i c k. Het welzijn van je geboorteplaats staat ook op het spel. Komen er nu dingen voor den dag, die een schaduw werpen op mijn vroeger leven, dan zullen al mijn tegenstanders met vereende krachten mij aanvallen. Een jeugdige afdwaling wordt in onze maatschappij nooit uitgewischt. Zij zullen mijn heele leven, tusschen toen en nu, gaan napluizen, allerlei kleine voorvallen oprakelen, en ze in het licht van wat er nu bekend geworden is gaan beschouwen en beoordeelen. Ze zullen mij onder het gewicht van geruchten en lasterpraatjes trachten te verpletteren. Van die spoorwegzaak moet ik mij terugtrekken; en als *ik* mijn hand daarvan aftrek, dan valt die, en ik ben met één slag geruïneerd en maatschappelijk dood.

L o n a. Johan, na wat je daar gehoord hebt, moet je heengaan en zwijgen.

B e r n i c k. Ja, o ja, Johan, dat moet je!

J o h a n. Goed; ik zal weggaan en zwijgen; maar ik kom terug en dan zal ik spreken.

B e r n i c k. Blijf daarginder, Johan; blijf zwijgen, en ik ben bereid alles met je te deelen....

J o h a n. Hou je geld maar; maar geef mij mijn goeden naam terug.

B e r n i c k. Door den mijnen op te offeren!

J o h a n. Dat moet je maar met je eigen wereldje zien klaar te spelen. Ik moet en kan en wil Dina hebben. Daarom ga ik morgen al weg met de „Indian Girl”.

B e r n i c k. Met de „Indian Girl”?

J o h a n. Ja. De kapitein heeft beloofd mij mee te nemen. Ik ga terug, verkoop mijn farm en regel mijn zaken. Over twee maanden ben ik weer hier.

B e r n i c k. En zal je dan spreken?

J o h a n. Dan moet de schuldige zelf maar de schuld op zich nemen.

B e r n i c k. Vergeet je dat ik dan ook dát op mij nemen moet, waaraan ik mij niet schuldig heb gemaakt?

J o h a n. Wie was het die vijftien jaar geleden profiteerde van dat schandelijke praatje?

B e r n i c k. Je drijft mij tot wanhoop! Maar als je spreekt, ontken ik alles! Ik zeg dat het een complot tegen mij is, een wraakneming; dat je bent overgekomen om mij geld af te persen!

L o n a. Schaam je, Karsten!

B e r n i c k. Ik ben wanhopig, zeg ik je, en ik vecht voor mijn leven. Ik ontken alles, alles!

J o h a n. Ik heb je twee brieven. In mijn koffer vond ik ze tusschen mijn andere papieren. Van ochtend las ik ze nog eens door; die spreken duidelijk genoeg.

B e r n i c k. En die brieven wil je overleggen?

J o h a n. Als het noodig mocht worden.... ja.

B e r n i c k. En over twee maanden ben je weer hier terug?

J o h a n. Dat hoop ik. De wind is goed. Over drie weken ben ik in New-York.... als de „Indian Girl” niet vergaat.

B e r n i c k (*schrikt*). Vergaat? Waarom zou de „Indian Girl” vergaan?

J o h a n. Ja, dat zeg ik ook.

Bernick (*bijna onhoorbaar*). Vergaan?

Johan. Dus, Bernick, je weet nu wat je te wachten staat; je moet in dien tusschentijd maar raad schaffen. Vaarwel! Betty mag je van mij groeten, hoewel zij zich weinig zusterlijk jegens mij gedragen heeft. Maar Martha wil ik toch nog even zien. Zij moet aan Dina zeggen.... zij moet mij beloven.... (*hij gaat weg door de verste deur links*).

Bernick (*in zich zelf*). „Indian Girl”? (*snel*). Lona, je moet dat verhinderen!

Lona. Je ziet het zelf, Karsten,.... ik heb geen macht meer over hem (*zij volgt Johan in de kamer links*).

Bernick (*onrustig*). Vergaan....?

(*Aune komt op van rechts*).

Aune. Excuseer, is meneer de consul bezig?

Bernick (*keert zich driftig om*). Wat wil je?

Aune. Verzoeken of ik meneer een vraag mag doen?

Bernick. Nou ja; gauw dan. Wat wou je vragen?

Aune. Ik wou vragen of het vast staat.... onomstootelijk vast.... of ik afgedankt word als de „Indian Girl” morgen niet zou kunnen uitzelen?

Bernick. Wat is dat? Het schip *is* immers zeilklaar?

Aune. Ja.... dat is zoo. Maar als het nu eens niet zoo was.... werd ik dan ontslagen?

Bernick. Wat moet dat met zulke doellooze vragen?

Aune. Ik zou dat zoo graag willen weten, meneer Bernick. Zeg u alleen maar of ik ontslagen worden zou?

Bernick. Ben ik gewoon mijn woord te houden of niet?

Aune. Ik zou dus morgen mijn positie verliezen in mijn huis en onder hen die mij het naast zijn.... mijn invloed verliezen onder den werkmansstand.... alle gelegenheid verliezen om nuttig werkzaam te zijn onder de geringen en laaggeplaatsten in de maatschappij.

Bernick. Aune, die zaak is afgedaan.

Aune. Nou, dan moet de „Indian Girl” maar uitgaan. (*korte stilte*).

Bernick. Hoor eens, ik kan mijn oogen niet overal hebben; kan niet voor alles aansprakelijk zijn;.... je kunt mij toch wel de verzekering geven dat de reparaties behoorlijk uitgevoerd zijn?

Aune. U heeft mij een erg korte termijn gesteld, meneer.

Bernick. Maar de reparaties zijn betrouwbaar, zeg je?

Aune. Nou.... we hebben goed weer en het is zomer. (*weer zwijgen*).

Bernick. Heb je me anders niets te zeggen?

Aune. Anders weet ik niet, meneer de consul.

Bernick. Dus de „Indian Girl” zeilt uit?....

Aune. Morgen?

Bernick. Ja.

Aune. Goed. *(Hij groet en gaat heen.)*

(Bernick staat een oogenblik besluiteloos; gaat dan snel naar de entree-deur, alsof hij Aune wilde terugroepen; maar blijft onrustig staan met de hand op de deurknop. Op hetzelfde oogenblik wordt de deur van buiten geopend en treedt Krap binnen.)

Krap *(gedempt)*. O zoo, hij was dus hier. Heeft hij bekend?

Bernick. Hm...; heeft u iets ontdekt?

Krap. Waarvoor zou dat nog noodig zijn? Zag u niet aan zijn oogen dat zijn geweten niet zuiver is?

Bernick. Och wat;... zoo iets kan men niet zien. Heeft u iets ontdekt, vraag ik?

Krap. Kon er niet bij komen; was te laat; ze waren al bezig het schip uit het dok te halen. Maar juist die haast bewijst duidelijk dat....

Bernick. Bewijst niets. Het schip is dus gekeurd?

Krap. Natuurlijk; maar....

Bernick. Ziet u nu wel. En men heeft natuurlijk geen klachten over iets uitgebracht?

Krap. Mijnheer Bernick, u weet maar al te goed hoe dat keuren in zijn werk gaat, vooral op een werf, die zoo'n goeden naam heeft als de onze.

Bernick. Dat doet er niet toe. Wij zijn van de verantwoordelijkheid af.

Krap. Mijnheer Bernick, heeft u waarlijk niet kunnen merken aan Aune, dat...?

Bernick. Aune heeft mij volmaakt gerustgesteld, zeg ik u.

Krap. En ik zeg u, dat ik moreel overtuigd ben, dat....

Bernick. Wat moet dat beteekenen, mijnheer Krap? Ik merk wel dat u iets tegen den man heeft; maar wil u hem te lijf, dan moet u een andere aanleiding zoeken. U weet hoeveel er mij aan gelegen is.... of beter gezegd aan de reederij.... dat de „Indian Girl” morgen onder zeil gaat.

Krap. Goed, goed; dan moet het maar; maar eer wij van dat schip weer wat hooren.... hm!

(Vigeland komt van rechts op.)

Vigeland. Uw dienaar, meneer Bernick. Heeft u een oogenblik tijd?

Bernick. Tot uw dienst, mijnheer Vigeland.

Vigeland. Ik kwam alleen maar eens hooren of u er ook niet vóór is dat „de Palmboom” morgen uitgaat?

Bernick. Ja zeker; dat is ook zoo afgesproken.

Vigeland. Maar nu komt de kapitein bij mij en zegt dat er storm gesignaleerd is.

Krap. De barometer is sedert van ochtend sterk gedaald.

Bernick. Zoo? Wordt er storm verwacht?

Vigeland. Een stijve koelte althans; maar geen tegenwind, integendeel....

Bernick. Hm; ja, wat zegt u er van?

Vigeland. Ik zeg, zooals ik ook tegen den kapitein zei, dat „de Palmboom” in de hand der Voorzienigheid is. En buitendien gaat ze vooreerst toch alleen de Noordzee over; en in Engeland zijn de vrachtprijzen juist nu nog al tamelijk hoog, zoodat....

Bernick. Ja, het zou waarschijnlijk lijden tot verlies voor ons als wij wachtten.

Vigeland. Het schip is immers ook solide en bovendien voor de volle waarde geassureerd. Neen, dan is het heel wat grooter risico met de „Indian Girl”.

Bernick. Hoe bedoelt u dat?

Vigeland. Die zeilt immers ook morgen uit?

Bernick. Ja, de reederij heeft er erg achter heen gezeten, en bovendien....

Vigeland. Nou, als die oude kast het er op wagen kan,... en met zoo'n bemanning op den koop toe... dan zou het wel schande zijn als wij niet....

Bernick. Zeker, zeker. U heeft vermoedelijk de scheepspapieren bij u?

Vigeland. Ja, hier zijn ze.

Bernick. Best; wil u dan maar naar binnen gaan met mijnheer Krap.

Krap. Alsjeblieft; komt dadelijk in orde.

Vigeland. Dank u... En de uitkomst geven wij over aan den Almachtige, meneer de consul. *(Hij gaat met Krap in de voorste kamer links. Rörlund komt door den tuin op.)*

Rörlund. Welzoo, tref ik u om dezen tijd van den dag thuis, mijnheer Bernick.

Bernick *(in gedachte)*. Zooals u ziet.

Rörlund. Ik kom eigenlijk voor mevrouw. Ik dacht zoo dat een woord van troost haar welkom zou zijn.

Bernick. Dat zal het zeker. Maar ik zou u ook wel eens graag willen spreken.

Rörlund. Met genoeg, mijnheer Bernick. Maar wat scheelt u? U ziet er zoo bleek en ontdaan uit.

Bernick. Zoo? Waarlijk? Ja, hoe kan het ook anders,... wat stapelt zich deze laatste dagen niet alles op elkaar om mij heen. Mijn eigen groote zaak.... en die spoorweg.... Hoort u eens, mijnheer Rörlund. Mag ik u eens een vraag doen?

Rörlund. Volgaarne.

Bernick. Ik ben over iets aan het denken geraakt. Als men voor een zaak staat van zoo verstrekkenden invloed, dat de welvaart van duizenden er mee gemoeid is.... Als dat nu eens één enkel offer noodig maakte?

Rörlund. Hoe meent u dat?

Bernick. Bijvoorbeeld: iemand denkt er over een groote fabriek op te richten. Hij weet zeker.... want dat heeft de ondervinding hem geleerd.... dat vroeger of later het bedrijf in die fabriek menschenlevens kosten zal.

Rörlund. Ja, dat is maar al te waarschijnlijk.

Bernick. Of een ander gaat mijnen exploiteeren. Hij neemt zoowel huisvaders als jonge levenslustige menschen in zijn dienst. Is het niet met zekerheid vooruit te zeggen dat die niet allen het leven er zullen afbrengen?

Rörlund. Ja, helaas, dat is maar al te waar.

Bernick. Dus zoo iemand weet vooruit dat de zaak die hij ondernemen wil, zonder twijfel menschenlevens kosten zal. Maar die onderneming is van algemeen belang; voor ieder menschenleven dat ze kost zal zij evenzeer zonder twijfel de welvaart van honderden bevorderen.

Rörlund. Jawel, u denkt aan den spoorweg.... aan al die gevaarlijke uitgravingen, het laten springen van rotsen, en zoo al meer....

Bernick. Ja.... juist, ik denk aan den spoorweg. En bovendien.... de spoorweg zal zoowel fabrieken als bergwerken doen ontstaan. Maar denkt u niet dat toch....

Rörlund. Waarde mijnheer Bernick, u is haast al te nauwgezet. Ik bedoel dat als u de zaak overgeeft in de hand der Voorzienigheid....

Bernick. Ja.... zeker; de Voorzienigheid....

Rörlund.dan is u verantwoord. Leg u maar gerust uw spoorweg aan.

Bernick. Ja, maar nu stel ik eens een bijzonder geval.

Ik stel, dat men op een gevaarlijke plek een rots moet laten springen; maar dat is dáár bepaald noodzakelijk om den spoorweg tot stand te doen komen. Ik stel dat de ingenieur weet dat het den werkman, die de mijn moet doen ontvlammen, het leven kosten zal; maar het is de plicht van den ingenieur den werkman er heen te zenden om het te doen.

Rörlund. Hm....

Bernick. Ik weet wat u zeggen wil. Het zou groot zijn als de ingenieur zelf de lont nam en er heen ging om de mijn te laten springen. Maar zoo iets doet men niet. Hij moet dus den werkman opofferen.

Rörlund. Dat zou geen ingenieur bij ons ooit doen.

Bernick. Geen enkel ingenieur in de groote landen zou zich een oogenblik bedenken om het te doen.

Rörlund. In de groote landen? Neen, dat geloof ik graag. In die verdorven en gewetenlooze maatschappij....

Bernick. O, er is heel veel goeds in die maatschappij.

Rörlund. En dat kan u zeggen, u, die zelf....?

Bernick. In de groote maatschappij heeft iemand toch de ruimte om een nuttige onderneming te pousseeren; daar heeft men den moed iets op te offeren voor een groote zaak; maar hier wordt men belemmerd door allerlei onbeduidende consideraties en bedenkingen.

Rörlund. Is een menschenleven een onbeduidende consideratie?

Bernick. Wanneer dit menschenleven nu als een belemmering staat tegenover de welvaart van duizenden?

Rörlund. Maar u stelt gewoon ondenkbare gevallen, mijnheer! Ik begrijp u van daag heelemaal niet. En dan wijst u op de groote maatschappij.... Ja, daarginder, wat is een menschenleven dáár waard? Daar rekent men met menschenlevens als met kapitalen. Maar wij staan toch op een geheel ander zedelijk standpunt, zou ik denken. Kijk maar eens naar onzen eerwaardigen reeders-stand! Noem een enkelen reeder hier bij ons, die om snoode winst een menschenleven zou opofferen! En denk eens aan die schurken daarginder in de groote maatschappij, die ter wille van de winst het eene onzeewaardige schip na het andere bevrachten....

Bernick. Ik spreek niet van onzeewaardige schepen!

Rörlund. Maar *ik* spreek er van, mijnheer Bernick.

Bernick. Maar wat heeft dat er nu mee te maken? Dat raakt de heele zaak niet.... O, die kleine angstvallige

overwegingen! Als een generaal bij ons zijn troepen in het vuur moest brengen en ze laten neerschieten, zou hij er achterna slapelooze nachten van hebben. Zoo is het elders niet. U moest eens hooren wat hij daarbinnen vertelt....

Rörlund. Hij? Wie? De Amerikaan?....

Bernick. Ja, hij. U moest eens hooren hoe men in Amerika....

Rörlund. Is hij binnen? En dat zegt u mij niet? Ik zal dadelijk....

Bernick. Het helpt u toch niets; met hem komt u toch niet verder.

Rörlund. Dat zullen wij eens zien. O daar is hij. (*Johan komt uit de kamer links*).

Johan (*praat in de open deur tegen iemand daar binnen*). Ja, ja, Dina, 't is goed; maar ik laat je toch niet los. Ik kom terug, en dan zal alles in orde komen tusschen ons.

Rörlund. Met verlof, wat wil u daarmee zeggen? Wat is u van plan?

Johan. Ik ben van plan het jonge meisje bij wie u mij gisteren belasterd heeft, tot mijn vrouw te maken.

Rörlund. Tot uw?.... En zou u denken dat....?

Johan. Ik wil dat zij mijn vrouw zal worden.

Rörlund. Nu, dan zal u ook hooren.... (*gaat naar de half-openstaande deur*). Mevrouw Bernick, wil u zoo goed zijn getuige te zijn.... En u ook, juffrouw Martha. En laat u Dina even hier komen (*ziet Lona*). O, is u ook hier?

Lona (*in de deur*). Moet ik ook komen?

Rörlund. Zooveel als maar willen; hoe meer hoe beter.

Bernick. Wat is u van plan?

(*Lona, mevr. Bernick, Martha, Dina en Hilmar komen uit de kamer*).

Mevr. Bernick. Mijnheer Rörlund, ik heb met den besten wil niet kunnen beletten....

Rörlund. Ik zal het hem beletten, mevrouw.... Dina, je bent een onbezonnen meisje. Maar ik verwijt je dat niet zoo heel erg. Je hebt al veel te lang hier den zedelijken steun ontbeerd, die je staande moest houden. Ik maak er mezelf een verwijt van dat ik je dien steun al niet lang gegeven heb.

Dina. U moet nu niets zeggen!

Mevr. Bernick. Wat moet dat beteekenen?

Rörlund. Juist nu moet ik spreken, Dina, hoewel je gedrag gisteren en van daag het mij tienmaal moeilijker heeft

gemaakt. Maar om jou te redden moeten alle andere overwegingen zwichten. Je herinnert je de woorden die ik tegen je zei; je herinnert je welk antwoord je beloofde mij te zullen geven als ik vond dat de tijd gekomen was. Nu mag ik mij niet langer bedenken, en daarom . . . (*tegen Johan*) dit jonge meisje, dat u met uw aanzoeken lastig valt, is mijn verloofde!

Mevr. Bernick. Wat zegt u daar?

Bernick. Dina!

Johan. Zij! Uw . . . ?

Martha. O neen, neen, Dina!

Lona. Leugens!

Johan. Dina, . . . zegt die man de waarheid?

Dina (*na een oogenblik*). Ja.

Rörlund. Hiermee zijn, naar ik hoop, alle verleidingskunsten machteloos gemaakt. De stap, dien ik in Dina's belang besloten heb te doen, mag volgaarne in onzen heelen kring bekend gemaakt worden. Ik voed de stellige hoop, dat er geen verkeerden uitleg aan gegeven worden zal. Maar nu, mevrouw, geloof ik dat wij het best zullen doen haar hier van daan te brengen, en te trachten weer rust en evenwicht in haar ziel te doen terugkeeren.

Mevr. Bernick. Ja, kom mee! O, Dina, wat een geluk voor je! (*zij leidt haar weg naar links; Rörlund gaat met hen mee*).

Martha. Vaarwel, Johan! (*zij gaat weg*).

Hilmar (*in de twindeur*). Hm . . . nou moet ik dan toch zeggen . . .

Lona (*die Dina met de oogen gevolgd heeft*). Niet den moed verliezen, jongen. Ik blijf hier en zal op den dominee passen (*zij gaat weg naar rechts*).

Bernick. Johan, nu ga je toch niet weg met de „Indian Girl”?

Johan. Juist nu wel.

Bernick. Maar dan kom je toch niet terug?

Johan. Ik kom wèl terug.

Bernick. Na wat er gebeurd is? Wat wil je dan nu nog?

Johan. Me op jullie allemaal wreken; er zooveel ik maar kan van jullie verpletteren.

(*Hy gaat naar rechts af. Vigeland en Krap komen uit Bernick's kamer*).

Vigeland. Ziezo, nu zijn de papieren in orde, meneer de consul.

Bernick. Goed, goed....

Krap (*gedempt*). En het blijft er dus bij dat de „Indian Girl” morgen uitzeilt?

Bernick. Die zeilt uit. (*hij gaat in zijn kamer. Vigeland en Krap gaan weg naar rechts. Hilmar wil met hen meegaan, maar op hetzelfde oogenblik steekt Olaf voorzichtig zijn hoofd buiten de deur links*).

Olaf. Oom! Oom Hilmar!

Hilmar. Och ben jij het? Waarom blijf je niet boven? Je hebt immers huisarrest.

Olaf (*een paar passen naar voren*). Stil! Oom Hilmar, weet u 't nieuws?

Hilmar. Ja, ik weet dat je een pak slaag hebt gehad van daag.

Olaf (*kijkt dreigend naar de kamer van zijn vader*). Hij zal me niet dikwijls meer slaan. Maar weet u dat oom Johan morgen uitzeilt met de Amerikanen?

Hilmar. Wat raakt jou dat? Maak dat je naar boven komt.

Olaf. Ik zal misschien toch nog wel eens meegaan op een buffeljacht, oom!

Hilmar. 't Mocht wat; zoo'n papkind als jij....

Olaf. Ja, wacht maar; morgen zal u eens wat hooren!

Hilmar. Lummel!

(*Hij gaat weg door den tuin. Olaf gaat de kamer weer in en sluit de deur als hij Krap ziet, die van rechts komt*).

Krap (*gaat naar de deur van Bernick's kamer en doet die half open*). Excuseer dat ik nog eens terugkom, mijnheer Bernick,.... maar er komt een geweldige storm opzetten. (*wacht een oogenblik; geen antwoord*). Moet de „Indian Girl” toch uitgaan? (*na een korte pauze antwoordt*).

Bernick. De „Indian Girl” gaat toch uit.

(*Krap sluit de deur en gaat weer weg naar rechts*).

EINDE VAN HET DERDE BEDRIJF.

VIERDE BEDRIJF.

Tuinkamer bij Bernick. De groote tafel is weggenomen. Het is een stormachtige namiddag en al schemerdonker. De duisternis neemt toe onder het volgende.

Een bediende steekt de kroon aan; een paar dienstmeisjes brengen bloempotten, lampen en kaarsen, die zij op de tafels en guéridons langs de wanden neerzetten. Rummel, in rok en witte das, met handschoenen aan, staat in de kamer en geeft aanwijzingen.

Rummel (*tegen den knecht*). Niet alle kaarsen, Jacob, om den andere maar. Het mag er niet al te feestelijk uitzien, het moet een verrassing zijn. En al die bloemen....? Nou ja, laat die maar staan; de menschen kunnen denken dat die er alle dag staan....

(*Bernick komt uit zijn kamer*).

Bernick (*nog in de deur*). Wat beteekent dat?

Rummel. O jé, ben jij daar al? (*tegen het personeel*) Ja, nu moet je zoo lang maar heengaan. (*De knecht en de meisjes gaan door de verste deur links weg*).

Bernick (*komt naderbij*). Maar Rummel, wat beteekent dat toch?

Rummel. Dat beteekent dat het mooiste oogenblik van je leven gekomen is. De stad brengt van avond aan zijn voornaamsten burger een serenade.

Bernick. Wat zeg je?

Rummel. Een serenade met muziek! Fakkels zouden wij er ook bij gehad hebben, maar dat durfden wij niet te wagen met dit stormachtige weer. Maar geillumineerd wordt er; en dat klinkt ook allemaal heel goed als het in de couranten komt.

Bernick. Hoor eens, Rummel, daar wil ik niets mee te maken hebben.

Rummel. Ja, het is nu te laat; over een half uur hebben wij ze hier.

Bernick. Maar waarom heb je mij daar vooruit niets van gezegd?

Rummel. Juist omdat ik bang was dat je er iets tegen zoude hebben. Maar ik heb met je vrouw gecomplotteerd. Zij stond mij toe een-en-ander te arrangeeren en zal ook voor ververschingen zorgen.

Bernick (*luistert*). Wat is dat? Zijn ze daar al? 't Is of ik hoor zingen.

Rummel (*bij de tuindeur*). Zingen? O, dat zijn de Amerikanen maar. Dat is de „Indian Girl” die uitgaat.

Bernick. De „Indian Girl”? Ja....; neen, ik kan van avond niet, Rummel, ik ben ziek.

Rummel. Ja, je ziet er werkelijk slecht uit. Maar je moet je een beetje opmonteren. Wat bliksem, kerel, je moet. Sandstad en Vigeland en ik hechten het grootste gewicht aan het gelukken van die ovatie. Onze tegenstanders moeten verpletterd worden onder den druk van een zoo algemeen mogelijke uiting van sympathie. Er komen al geruchten in omloop; het bericht van de terrein-aankopen is niet langer stil te houden. Je moet noodzakelijk al van avond, onder gezang en mooie toespraken en het klinken van glazen, enfin, onder den indruk van een gloeiende feeststemming, hen laten weten wat je voor het welzijn der maatschappij geriskeerd hebt. Onder den indruk van zoo'n gloeiende feeststemming, zooals ik zoo even zei, kan men hier bij ons ontzettend veel bereiken. Maar die hoort er dan ook bij, anders gaat het niet.

Bernick. Jawel, jawel....

Rummel. En vooral als je met zoo'n delicate en netelige zaak voor den dag moet komen. Nou, je hebt Goddank, een naam die een duwtje velen kan. Maar luister eens; we moesten toch eerst eens het een-en-ander afspreken. Hilmar Tönnesen heeft een vers op je gemaakt. Het begint heel mooi met de woorden: „Houdt hoog het vaandel der idee”. En Rörlund heeft de opdracht gekregen de feestrede te houden. Daar moet je natuurlijk op antwoorden.

Bernick. Dat kan ik niet van avond, Rummel. Zou jij 't niet....?

Rummel. Onmogelijk, al zou ik 't graag doen. De toespraak wordt, zooals je wel denken kunt, voornamelijk tot jou gericht. Nou, misschien krijgen wij anderen ook wel een paar woorden. Ik heb er met Vigeland en Sandstad over gesproken. Wij dachten zoo dat jij met een „leve het welzijn van onze maatschappij” zou kunnen antwoorden; Sandstad zal eenige woorden spreken over de eendracht tusschen de verschillende klassen onzer maatschappij; Vigeland zal dan iets zeggen van hoe gewenscht het is dat de nieuwe onderneming het moreele fundament waarop wij staan, niet zal doen wankelen, en ik denk met een paar gepaste woorden de vrouwen te gedenken, wier meer bescheiden werkkring ook niet zonder beteekenis is voor de maatschappij. Maar je luistert heelemaal niet....

Bernick. Jawel.... zeker. Maar zeg eens, geloof je dat het zwaar weer is op zee?

Rummel. O, je bent bang voor „de Palmboom”? Die is immers goed geassureerd.

Bernick. Geassureerd, ja; maar....

Rummel. En een flink schip; en dat is het voornaamste.

Bernick. Hm.... Als er iets gebeurt met een schip, dan is het daarom nog niet gezegd dat er menschenlevens mee verloren gaan. Het schip en de lading kunnen verloren gaan.... en men kan koffers en papieren verliezen....

Rummel. Wat drommel, koffers en papieren beteekenen toch zooveel niet.

Bernick. Dat niet! Neen, neen, ik wou maar zeggen.... Stil.... daar zingen ze weer.

Rummel. Dat is aan boord van „de Palmboom”.

(*Vigeland komt van rechts*).

Vigeland. Ja, „de Palmboom” loopt aanstonds uit. Goeden avond, meneer de consul.

Bernick. En u, die een zeevaartkundige is, blijft u er bij dat....?

Vigeland. Ik houd mij aan de Voorzienigheid, meneer de consul. Bovendien ben ik zelf aan boord geweest en heb eenige traktaatjes uitgedeeld, die, naar ik hoop, een gezegende uitwerking zullen hebben.

(*Sandstad en Krap komen van rechts*).

Sandstad (*nog in de deur*). Ja, als dat goed gaat, dan gaat alles goed. Zoo, goeden avond, goeden avond!

Bernick. Is er iets aan de hand, mijnheer Krap?

Krap. Ik zeg niemendal, mijnheer Bernick.

Sandstad. De heele bemanning op de „Indian Girl” is dronken. Ik zal geen eerlijk man zijn als die beesten er levend afkomen.

(Lona komt van rechts).

Lona *(tegen Bernick)*. Ja.... nu kan ik je van hem groeten.

Bernick. Al aan boord?

Lona. Zoo dadelijk ten minste. We namen afscheid vóór de deur van het hôtél.

Bernick. En zijn plan staat vast?

Lona. Vast als een rots.

Rummel *(bij het raam)*. De drommel hale die nieuwmoudische inrichtingen! Ik kan die gordijnen niet naar beneden krijgen.

Lona. Moeten ze naar beneden? Ik dacht juist....

Rummel. Eerst naar beneden, juffrouw. U weet immers wat er gebeuren gaat?

Lona. Jawel, laat mij u eens helpen. *(pakt de koorden beet.)* Ik laat het gordijn zakken voor mijn zwager.... howel ik het liever zou ophalen.

Rummel. Dat kan u ook doen, straks. Als de tuin vol menschen is gaan de gordijnen op, en dan zien zij binnen een verraste en blijde familie,.... het huis van een stadsburger moet zijn als een glazen huis.

Bernick *(schijnt iets te willen zeggen, maar keert snel om en gaat in zijn kamer)*.

Rummel. Laat ons nu nog even voor het laatst alles afspreken. Kom mee, mijnheer Krap, u moet ons helpen met een paar inlichtingen.

(Al de heeren gaan de kamer van Bernick binnen. Lona heeft de gordijnen voor het raam dichtgetrokken en wil juist ook dat voor de openstaande glazen deur dichttrekken, als Olaf van bovenaf op de tuinstap springt. Hij heeft een plaid over de schouders en een bundel in de hand).

Lona. O! Goede Hemel, jongen, is me dat doen schrikken!

Olaf *(verbergt zijn bundel)*. Sst! tante!

Lona. Spring je uit het raam? Waar moet je naar toe?

Olaf. Stil; niets zeggen. Ik ga naar oom Johan;.... even maar naar den steiger, weet u;.... alleen maar even afscheid nemen. Goeden nacht, tante! *(hij loopt weg door den tuin)*.

L o n a. Neen, blijf hier! Olaf! . . . Olaf!
(*Johan, gekleed voor de reis, met een tasch over zijn schouders, komt voorzichtig door de deur rechts*).

J o h a n. Lona!

L o n a. (*keert zich om*). Wat! Kom je terug?

J o h a n. Ik heb nog een paar minuten tijd. Ik moet haar nog ééns zien. Wij kunnen zóó niet van elkaar gaan.

(*Martha en Dina, allebei met mantels om, en de laatste met een klein valies in de hand, komen door de verste deur links*).

D i n a. Naar hem toe! naar hém!

M a r t h a. Ja, Dina, je zult naar hem toe!

D i n a. Daar is hij!

J o h a n. Dina!

D i n a. Neem me mee!

J o h a n. Wat . . . !

L o n a. Wil je dat?

D i n a. Ja, neem me mee! Die andere heeft mij geschreven, . . . heeft gezegd dat van avond alle menschen het weten zullen . . .

J o h a n. Dina, hou je niet van hem?

D i n a. Ik heb nooit van hem gehouden. Ik spring in het water als ik zijn verloofde worden moet. O wat heeft hij mij gisteren vernederd met zijn arrogante woorden! Wat liet hij mij voelen dat hij een minderwaardige tot zich ophief. Ik duld niet langer die geringschatting. Ik wil weg. Mag ik met je meegaan?

J o h a n. Ja, ja . . . duizendmaal ja!

D i n a. Ik zal je niet lang tot last zijn. Help mij alleen maar om naar Amerika te komen; help mij een beetje terecht in het begin . . .

J o h a n. Hoera! Dat zal wel in orde komen, Dina!

L o n a. (*wijst naar Bernick's deur*). Sst; zachtjes, zachtjes!

J o h a n. Dina, ik zal je op de handen dragen!

D i n a. Dat mag je niet. Ik wil zelf vooruitkomen; en daarginder kan ik dat wel. Als ik maar eerst van hier weg ben. O, die mevrouwen . . . dat weet je nog niet . . . die hebben mij ook geschreven van daag. Zij hebben mij vermaand dat ik mijn geluk toch goed beseffen moest, mij voorgehouden hoe grootmoedig hij zich betoond heeft. Morgen en alle dagen zullen zij zitten op te letten om te zien of ik mij dat alles wel waardig maak. Ik heb een afschuw van al die vroomheid!

J o h a n. Zeg mij eens, Dina, is het daarom alleen dat je weggaat? Ben ik niets voor je?

D i n a. Zeker, Johan, je bent meer voor mij dan alle andere menschen te zamen.

J o h a n. O Dina....!

D i n a. Ze zeggen hier allemaal dat ik je moet haten en verafschuwen, dat dat mijn plicht is. Maar ik begrijp niet waarom dat mijn plicht zou zijn, en zal dat ook nooit leeren begrijpen.

L o n a. Dat moet je ook niet, mijn kind!

M a r t h a. Neen, dat moet je niet; en daarom moet je ook met hem meegaan als zijn vrouw.

J o h a n. Ja, ja!

L o n a. Wat? Daarvoor moet ik je een zoen geven Martha! Dat had ik van jou niet verwacht.

M a r t h a. Neen, dat wil ik wel gelooven; ik had 't zelf ook niet verwacht. Maar ééns moest het bij mij tot een uitbarsting komen. Ach, wat gaan wij hier toch gebukt onder den vloek van traditie en gewoonte! Kom daar tegen op, Dina. Word zijn vrouw. Doe iets dat al dien sleur trotseert!

J o h a n. Wat is je antwoord, Dina?

D i n a. Ja, ik wil je vrouw worden.

J o h a n. Dina!

D i n a. Maar eerst wil ik werken, zelf iets worden.... net als jij. Ik wil geen ding zijn dat genomen wordt.

L o n a. Braaf zoo.... zoo moet het wezen.

J o h a n. Goed; ik zal wachten en hopen....

L o n a.en winnen, jongen! Maar nu aan boord!

J o h a n. Ja, aan boord! O, Lona! mijn lieve zuster, nog even een woordje. Hoor eens.... *(hij gaat met haar naar den achtergrond en spreekt haastig met haar)*.

M a r t h a. Dina, jij gelukkige!.... laat mij je eens aanzien, je nog ééns omhelzen,.... voor 't allerlaatst....

D i n a. Niet voor 't laatst; neen, lieve, beste tante, wij zullen elkaar terugzien.

M a r t h a. Nooit meer! Beloof mij dat, Dina, kom nooit meer terug *(grijpt haar beide handen en kijkt haar aan)*. Nu ga je het geluk te gemoet, mijn lief kind;.... over de groote zee. O, hoe dikwijls heb ik daar naar verlangd, als ik in de school was! Daarginder moet het mooi zijn, een ruimere hemel; de wolken gaan daar hooger dan hier; een vrijere lucht waait daar over de hoofden der menschen heen....

Dina. O, tante Martha, u volgt ons nog wel eens.

Martha. Ik? Nooit; nooit. Hier heb ik mijn kleine levenstaak, en nu geloof ik wel dat ik geheel en onverdeeld zal kunnen worden wat ik zijn moet.

Dina. Ik kan er niet aan denken dat ik van u afscheid nemen moet.

Martha. Ach, een mensch kan van veel afscheid nemen, Dina (*kust haar*). Maar dat zal je, hoop ik, nooit ondervinden, mijn lief kind. Beloof mij dat je hem gelukkig maken zult.

Dina. Ik wil niets beloven; ik heb een hekel aan beloven; alles moet gaan zooals het gaan kan.

Martha. Ja, ja; dat is zoo. Blijf jij maar zooals je bent,.... waar en trouw tegenover je zelf.

Dina. Dat zal ik, tante.

Lona (*verbergt, terwijl zij terug komt, eenige papieren die Johan haar gegeven heeft*). Braaf, braaf, mijn beste jongen! Maar nu moet je weg!

Johan. Ja, nu hebben wij geen tijd meer te verliezen. Vaarwel, Lona; dank voor al je liefde. Vaarwel, Martha, en dank, jij ook, voor je trouwe vriendschap.

Martha. Vaarwel, Johan! Vaarwel, Dina! En veel geluk je leven lang!

(*Zij en Lona dringen hen zachtjes naar de deur in den achtergrond. Johan en Dina gaan snel den tuin door. Lona sluit de deur en trekt het gordijn er voor*).

Lona. Nu zijn wij alleen, Martha. Jij hebt haar verloren en ik hem.

Martha. Jij hem....?

Lona. O, ik had hem daarginder al half verloren. De jongen begon te verlangen om op eigen beenen te staan; daarom maakte ik hem wijs dat ik heimwee had.

Martha. Daarom? Ja dan begrijp ik dat je terug kwam. Maar hij zal naar jou terug verlangen, Lona.

Lona. Naar een oude stiefzuster?.... wat zou hij daar nu nog aan hebben? Om hun geluk te bereiken, verscheuren mannen zoo gemakkelijk wat hen bindt.

Martha. Ja; dat gebeurt wel eens.

Lona. Maar wij blijven bij elkaar, Martha.

Martha. Kan ik dan iets voor je zijn?

Lona. Voor wie zou je méér kunnen zijn? Wij twee pleegmoeders,.... hebben wij niet allebei onze kinderen verloren? Nu zijn wij alleen.

Martha. Ja, alleen. En daarom zal jij het ook weten.... ik heb hem boven alles in de wereld lief gehad.

Lona. Martha! (*grijpt haar arm*) Is dat waar?

Martha. Mijn heele leven ligt in die woorden. Ik heb hem liefgehad en op hem gewacht. Iederen zomer heb ik verwacht dat hij komen zou. En toen kwam hij eindelijk;... maar hij zag mij niet.

Lona. Hem liefgehad! En jij zelf was het die hem het geluk in handen gaf.

Martha. Zou ik hem het geluk niet geven als ik hem toch liefhad? Ja, ik heb hem liefgehad. Heel mijn leven is een leven voor hem geweest, van het oogenblik af dat hij wegging. Of ik reden had om te hopen, denk je? O ja, ik geloof wel dat ik daar reden toe had. Maar toen hij nu terugkwam,.... toen was het of alles uit zijn herinnering was weggevaagd. Hij zag mij niet.

Lona. Het was Dina die je in de schaduw stelde, Martha.

Martha. 't Was goed dat zij het deed. Toen hij wegging indertijd, waren wij van gelijken leeftijd. Toen ik hem terugzag.... O, dat vreeselijke oogenblik!.... werd het mij duidelijk dat ik nu tien jaar ouder was dan hij. Hij had daarginder gewerkt in den helderen warmen zonneschijn, en jeugd en gezondheid ingedronken met iederen ademtucht. En terwijl zat ik hier binnen en spon en spon....

Lona.den draad van zijn geluk, Martha.

Martha. Ja, het was goud dat ik spon, Lona. Geen bitterheid! Niet waar, wij zijn allebei goede zusters voor hem geweest?

Lona (*slaat de armen om haar heen*). Martha!

(*Bernick komt uit zijn kamer*).

Bernick (*tegen de heeren binnen*). Ja, ja, beschik alles maar zooals je 't best vindt. Als het tijd is zal ik wel.... (*sluit de deur*). O, is daar iemand? Hoor eens, Martha, je moet je een beetje gaan verkleeden. En zeg aan Betty dat zij het ook doet. Ik verlang natuurlijk geen groot toilet.... alleen maar een nette huisjapon. Maar je moet je haasten.

Lona. En een vroolijk, opgeruimd gezicht er bij zetten, Martha, en een paar blijde oogen.

Bernick. Olaf moet ook beneden komen; ik wil dat hij naast mij zal staan.

Lona. Hm; Olaf....

Martha. Ik zal het Betty gaan zeggen (*zij gaat weg door de verste deur links*).

Lona. Dus nu is het gewichtige, plechtige oogenblik gekomen.

Bernick (*die onrustig op en neer loopt*). Ja.... nu is het er dan.

Lona. Ik kan mij voorstellen dat een man zich op zoo'n oogenblik trotsch en gelukkig voelt.

Bernick (*kijkt haar aan*). Hm.

Lona. De heele stad zal geillumineerd zijn, hoor ik.

Bernick. Ja, zoo iets zijn ze van plan.

Lona. Alle vereenigingen met hun banieren zullen zich aansluiten bij den stoet. Je naam zal in vurige letters prijken. Van nacht zal er naar alle kanten getelegrafeerd worden: „In den kring zijner gelukkige familie ontving Consul Bernick de hulde van zijn medeburgers als een der steunpilaren der maatschappij.”

Bernick. Dat zal wel; en buiten zullen ze hoera roepen, en de menigte zal net zoo lang juichen tot ik mij daar in de deur vertoon, en dan ben ik wel gedwongen om te gaan buigen en bedanken.

Lona. O, gedwongen....

Bernick. Denk je soms dat ik mij op dit oogenblik gelukkig voel?

Lona. Neen, ik geloof niet dat je je zoo echt heelemaal gelukkig voelen kunt.

Bernick. Lona, je veracht me.

Lona. Nog niet.

Bernick. Daartoe heb je ook niet het recht. Niet om mij te *verachten*!.... Lona, je kunt niet begrijpen hoe onzegbaar eenzaam ik hier sta in deze benauwde bekrompen maatschappij,.... hoe ik jaar op jaar mijn eischen voor een bevredigende levenstaak lager heb moeten stellen. Wat heb ik eigenlijk gedaan, al lijkt het ook nog zooveel? Lapwerk.... prutserijen! Wat anders of wat méér wordt hier niet geduld. Als ik een stap verder zou willen gaan dan strookt met de stemming en de opvatting, die juist aan de orde van den dag zijn, dan was het uit met mijn macht. Weet je wat wij zijn, wij, die beschouwd worden als de steunpilaren van de maatschappij? Wij zijn het werktuig der maatschappij.... niets meer en niets minder.

Lona. Hoe komt het dat je dat nu pas inziet?

Bernick. Doordat ik veel nagedacht heb den laatsten tijd.... sedert jij terug kwam — en vooral van avond,....

O, Lona, waarom heb ik jou niet heelemaal gekend indertijd in dien ouden tijd!

Lona. En wat dan?

Bernick. Dan had ik je nooit losgelaten; en had ik jou gehad, dan stond ik nu niet waar ik sta.

Lona. En denk je er niet aan wat *zij* voor je had kunnen worden, zij, die je koos in mijn plaats?

Bernick. Ik weet in elk geval, dat zij voor mij niet is geworden dat, waaraan ik zoozeer behoefte had.

Lona. Omdat je nooit je levenstaak met haar gedeeld hebt; omdat jullie verhouding nooit open en waar is geweest; omdat je haar laat verkwijnen onder het verwijt van de schande, die jij gebracht hebt over haar naaste betrekkingen.

Bernick. Ja ja ja; dat komt allemaal van de leugen en den valschen schijn.

Lona. En waarom breek je dan niet met al die leugens en valschen schijn?

Bernick. Nu nog? Nu is het te laat, Lona.

Lona. Karsten, zeg me toch eens, wat voor bevrediging geeft je toch die schijn en dat bedrog?

Bernick. Mij geven ze niets. Ik moet ten onder gaan net als deze heele knoei-maatschappij. Maar er groeit een geslacht op dat na ons komt. Het is voor mijn zoon dat ik werk; voor hem maak ik een levenstaak klaar. Er zal een tijd komen dat in het maatschappelijke leven waarheid zal heerschen, en daarop zal hij een gelukkiger bestaan grondvesten dan dat van zijn vader was.

Lona. Met een leugen tot onderlaag? Bedenk toch wat je je zoon als erfenis achterlaat.

Bernick (*met onderdrukte wanhoop*). Ik laat hem nog duizendmaal slechter erfenis na dan je weet. Maar eens moet toch de vloek worden opgeheven. En toch toch (*uitbarstend*) Hoe kon jullie mij dat alles toch aandoen! Maar 't is gebeurd. Nu moet ik verder. Het zal jullie niet gelukken mij er onder te krijgen!

(*Hilmar met een open briefje in de hand komt haastig en ontsteld van rechts*).

Hilmar. Maar dat is toch Betty, Betty!

Bernick. Wat is er? Komen ze al?

Hilmar. Neen, neen; maar ik moet noodzakelijk iemand spreken (*hij gaat weg door de verste deur links*).

Lona. Karsten, je praat er van dat wij gekomen zouden

zijn om je er onder te krijgen. Laat mij je eens zeggen, van welk metaal hij is gemaakt, die verloren zoon, dien jullie brave maatschappij schuwt als een pestlijder. Hij kan jullie missen want hij is nu weg.

Bernick. Maar hij wou terugkomen....

Lona. Johan komt nooit meer terug. Hij is voor goed weg en Dina is met hem meegegaan.

Bernick. Komt hij niet terug? En is Dina met hem mee?

Lona. Ja, om daarginder zijn vrouw te worden. Zoo geven die twee je deugdzaame maatschappij een slag in het gezicht.... net als ik indertijd.... nou ja!

Bernick. Weg;... zij ook... met de „Indian Girl”...!

Lona. Neen; zoo'n kostbaren last durfde hij niet aan die roekelooze bende toe te vertrouwen. Johan en Dina zijn vertrokken met „de Palmboom”.

Bernick. Ah....! Dus voor niets.... (*loopt snel heen, rukt de deur van zijn kamer open en roept naar binnen*) Krap, hou de „Indian Girl” op; die moet van avond niet uitzeilen!

Krap (*binnen in de kamer*). „Indian Girl” is al in zee, mijnheer.

Bernick (*sluit de deur en zegt met matte stem*): Te laat,.... en onnoodig....

Lona. Wat meen je?

Bernick. Niets, niets. Ga weg....!

Lona. Hm; kijk eens Karsten. Johan laat je zeggen dat hij mij zijn reputatie toevertrouwt die hij jou eens leende, en ook den eerlijken naam dien je hem ontnam toen hij weg was. Johan zal zwijgen; en ik kan doen en laten in die zaak wat ik wil. Kijk, hier heb ik je beide brieven in mijn hand.

Bernick. Heb jij die? En nu.... nu wil je.... van avond al.... misschien als de serenade....

Lona. Ik kwam niet hier om je te verraden, maar om je wakker te schudden dat je uit eigen beweging de waarheid zoudt zeggen. Dat is mij niet gelukt. Blijf dan voortleven in je leugen! Kijk.... ik verscheur beide brieven. Neem de stukken.... daar heb je ze. Nu is er niets meer dat tegen je getuigen kan, Karsten. Nu kan je gerust zijn; wees nu ook gelukkig.... als je kunt.

Bernick (*ontroerd*). Lona,.... waarom heb je dat niet eerder gedaan! Nu is het te laat; nu heb ik mijn heele leven verspeeld; ik kan niet meer leven na dezen dag.

L o n a. Wat is er dan gebeurd?

Bernick. Vraag het mij niet.... Maar ik *moet* tóch verder leven! Ik *wil* leven.... voor Olaf. Hij moet alles weer goed maken, boete doen voor alles....

L o n a. Karsten....!

(*Hilmar komt haastig terug*).

Hilmar. Nergens te vinden; weg; Betty ook niet!

Bernick. Wat scheelt je?

Hilmar. Ik durf het je niet zeggen.

Bernick. Wat is dat? Je moet en zult het mij zeggen!

Hilmar. Nu dan; Olaf is er van door met de „Indian Girl”.

Bernick (*tuimelt achteruit*). Olaf.... met de „Indian Girl”! Neen.... neen!

L o n a. Ja, 't is waar! Nu begrijp ik het.... ik zag dat hij uit het raam sprong.

Bernick (*in de deur van zijn kamer roept in wanhoop*). Krap, hou de „Indian Girl” op om alles in de wereld.

Krap (*komt naar buiten*). Onmogelijk, mijnheer. Hoe kan u denken dat....

Bernick. Wij *moeten* het schip ophouden.... Olaf is aan boord!

Krap. Wat zegt u!

Rummel (*komt naar buiten*). Olaf weggeloopt? Niet mogelijk!

Sandstad (*komt ook*). Hij zal wel met den loods teruggestuurd worden, mijnheer Bernick.

Hilmar. Neen, neen; hij heeft mij geschreven; (*laat het briefje zien*) hij zegt dat hij zich in het ruim verstoppen zal tot zij in volle zee zijn.

Bernick. Ik zie hem nooit terug!

Rummel. Och wat, onzin! Een sterk, flink schip, pas gerepareerd....

Vigeland (*ook buiten gekomen*). van uw eigen werf, meneer de consul!

Bernick. Ik zie hem nooit terug, zeg ik jullie! Ik ben hem kwijt, Lona, en.... nu zie ik het in.... ik heb hem nooit gehad (*luistert*). Wat is dat?

Rummel. Muziek. Daar komt de serenade.

Bernick. Ik kan niet, ik wil niemand ontvangen

Rummel. Waar denk je aan! Dat is onmogelijk.

Sandstad. Onmogelijk, meneer; bedenk toch wat er voor u op het spel staat.

Bernick. Wat kan mij dat alles nu nog schelen! Wien heb ik nu nog om voor te werken?

Rummel. Hoe kan je zoo iets vragen? Wij zijn er toch nog en de maatschappij!

Vigeland. Dat was een waar woord.

Sandstad. En meneer vergeet toch zeker niet dat wij....

(Martha komt door de verste deur links. Men hoort de muziek in de verte).

Martha. Daar komt de stoet; maar Betty is niet thuis; ik begrijp niet waar zij....

Bernick. Niet thuis! Daar zie je het nu Lona, geen steun.... noch in vreugde, noch in leed!

Rummel. Haal de gordijnen op! Help mij eens even, mijnheer Krap. U ook mijnheer Sandstad. Doodjammer dat de familie nu juist zoo verspreid is! Heelemaal niet volgens het programma.

(De gordijnen van de deur en de ramen worden weggetrokken. Men ziet de heele straat geillumineerd. Tegen het huis aan de overzijde is een groot transparant geplaatst met het opschrift: „Leve Consul Bernick, de steun onzer maatschappij!”)

Bernick *(wijkt schuw terug)*. Weg met dat alles! Ik wil het niet zien! Doe uit! Doe uit!

Rummel. Met alle respect, Bernick, is het je in 't hoofd geslagen?

Martha. Wat scheelt hem, Lona?

Lona. Sst! *(zij praat zachtjes met haar)*.

Bernick. Weg met dat honende opschrift, zeg ik! Zie jullie niet dat die lichten de tongen naar ons uitsteken?

Rummel. Neen maar, nu moet ik toch bekennen....

Bernick. Och, wat begrijpen jullie ook....! Maar ik, ik....! Lichten in een sterfkamer zijn het!

Krap. Hm....

Rummel. Neen maar, hoor eens, Bernick, je trekt je dat al te erg aan.

Sandstad. De jongen maakt een plezierreisje over den Oceaan, en dan krijgt u hem weer terug.

Vigeland. Maar vertrouwen op den Almachtige, meneer de consul.

Rummel. En op de schuit, Bernick; die zal toch wel niet zoo dadelijk zinken, vermoed ik.

Krap. Hm....

Rummel. Ja, als het nu een van die drijvende lijkkisten

was, waar je zoo van hoort in de groote maatschappij....

Bernick. Ik voel dat mijn haar grijs wordt in dit uur.

(Mevrouw Bernick, met een grooten doek over haar hoofd, komt de tuindeur door).

Mevr. Bernick. Karsten, Karsten! Weet je....!

Bernick. Ja, ik weet....; maar jij,.... jij, die niets ziet,.... jij, die geen moederoog voor hem hebt....!

Mevr. Bernick. O, luister toch....!

Bernick. Waarom heb je niet over hem gewaakt? Nu heb ik hem verloren. Geef hem mij terug als je kunt!

Mevr. Bernick. Ja, dat kan ik; ik heb hem!

De heeren. Ah....!

Hilmar. Nou, dat dacht ik ook wel.

Martha. Karsten, je hebt hem terug!

Lona. Ja; maar weet hem nu ook voor je te winnen.

Bernick. Je hebt hem! Is het waar wat je zegt? Waar is hij?

Mevr. Bernick. Dat zeg ik je niet vóór je hem vergeven hebt.

Bernick. Och wat, vergeven....! Maar hoe kwam je te weten....?

Mevr. Bernick. Denk je dat een moeder niets ziet? Ik was in doodsangst dat je er iets van merken zoudt. Een paar woorden die hij gisteren losliet...., en toen zijn kamer leeg was en zijn randsel en zijn kleeren weg waren....

Bernick. Ja...., ja....?

Mevr. Bernick.ging ik lopen; haalde Aune op; wij zijn met zijn zeilboot uitgegaan; het Amerikaansche schip wou juist uitzeilen. Goddank kwamen wij nog bijtijds,.... ging aan boord, liet het ruim doorzoeken.... vond hem.... O Karsten, je moet hem niet straffen!

Bernick. Betty!

Mevr. Bernick. En ook Aune niet!

Bernick. Aune? Wat weet je van hem? Is de „Indian Girl” weer onder zeil?

Mevr. Bernick. Neen, dat is juist de zaak....

Bernick. Toe zeg.... gauw!

Mevr. Bernick. Aune was net zoo ontdaan als ik; het onderzoek nam nog al tijd; het begon donker te worden zoodat de loods bezwaren begon te opperen, en zoo verstoutte Aune zich.... om in jouw naam....

Bernick. Wat?

Mevr. Bernick. Het schip tot morgen op te houden.

Krap. Hm....

Bernick. O, wat een onuitsprekelijk geluk!

Mevr. Bernick. Ben je niet boos?

Bernick. O Betty, wat een overstelpend geluk!

Rummel. Je bent ook veel te nauwgezet.

Hilmar. Ja, zoodra er sprake is van een kleinen strijd met de elementen, dan.... oeh!

Krap (*bij het raam*). Daar komt de stoet door het tuinhok, mijnheer.

Bernick. Ja, nu mag hij komen.

Rummel. De heele tuin loopt vol menschen.

Sandstad. De heele straat is propvol.

Rummel. De heele stad is op de been, Bernick. Het is waarlijk een verheffend oogenblik.

Vigeland. Laat ons het in deemoed aannemen, meneer Rummel.

Rummel. Alle banieren zijn er bij. Wat een stoet! Daar hebben we de feestcommissie met mijnheer Rörlund aan het hoofd.

Bernick. Laat ze nu maar komen, zeg ik!

Rummel. Maar hoor eens, in den opgewonden toestand, waarin je verkeert....

Bernick. Wat dan?

Rummel. Zou ik niet ongenegen zijn het woord in jouw plaats te voeren.

Bernick. Neen, dank je; van avond wil ik zelf spreken.

Rummel. Maar weet je ook wat je zeggen moet?

Bernick. Jawel, wees maar gerust, Rummel;.... nú weet ik wel wat ik zeggen moet.

(De muziek is intusschen opgehouden. De tuindeur wordt geopend. Rörlund treedt binnen aan het hoofd van de feestcommissie, vergezeld van een paar huurbedienden, die een overdekte mand dragen. Achter hen komen de burgers van de stad van alle standen, zooveel als de kamer maar bergen kan. Een onafzienbare menigte met banieren en vlaggen ontwaart men buiten in den tuin en op de straat).

Rörlund. Hoog vereerde Heer Consul! Ik zie aan de verrassing die zich op uw gelaat afspiegelt, dat wij hier als onverwachte gasten binnen dringen in uw gelukkigen familiekring, aan uw vredigen haard, omringd door achtenswaardige en werkzame vrienden en medeburgers. Maar het was ons

een behoefte des harten u onze hulde te brengen. Het is niet de eerste keer dat zoo iets gebeurt, maar wel voor het eerst in zoo veelomvattende mate. Wij hebben u menigmaal onzen dank gebracht voor den breedten moreelen grondslag, waarop u om zoo te zeggen, onze maatschappij heeft opgebouwd. Dezen keer huldigen wij u in het bijzonder als de helderziende, onvermoeide, onzelfzuchtige, ja zelfopofferende medeburger, die het initiatief heeft genomen in een onderneming, die, volgens de meening van alle deskundigen, een machtigen stoot vooruit geven zal aan de tijdelijke welvaart van onze maatschappij.

Stemmen uit de menigte. Bravo, bravo!

Rörlund. En juist die glorieschijn van onzelfzuchtigheid, die over heel uw levenswandel ligt, is wat zoo onuitsprekelyk weldadig werkt, vooral in den tegenwoordigen tijd. U is nu bezig ons een.... ja, ik zie er geen bezwaar in het woord prozaïsch en rondweg uit te spreken.... een spoorweg te bezorgen.

Vele stemmen. Bravo, bravo!

Rörlund. Maar die onderneming schijnt op moeilijkheden te zullen stuiten, inderdaad alleen te berde gebracht door bekrompen, zelfzuchtige overwegingen.

Stemmen. Hoor, hoor!

Rörlund. Het is namelijk niet onbekend gebleven dat zekere individuën, niet tot onze maatschappij behoorend, de nijvere burgers van onze stad zijn vóór geweest, en zich in bezit van sommige voordeelen gesteld hebben, die redelijkerwijze onze eigen stad ten goede hadden moeten komen.

Stemmen. Ja, ja! Hoor!

Rörlund. Deze betreurenswaardige zaak is natuurlijk ook u ter oore gekomen, mijnheer de consul. Maar niettemin streeft u onvervaard uw doel na, wel wetende dat een staatsburger niet alleen zijn eigen gemeentebelangen voor oogen hebben moet.

Verscheidene stemmen. Hm! Neen, neen! Jawel; jawel!

Rörlund. Zoo is het dan den mensch zoowel als den staatsburger,.... zooals de man moet en behoort te zijn.... dien wij dezen avond onze hulde brengen. Moge uw onderneming tot een waar en blijvend geluk voor deze onze maatschappij worden! De spoorweg kan inderdaad een weg worden, die ons blootstelt aan het binnendringen van vreemde, verderfelijke elementen, maar tevens een weg, die ons snel weer van

hen bevrijdt. En tegen slechte elementen van buitenaf kunnen wij ons toch ook nu niet beveiligen. Maar dat wij juist op dezen feestavond, zooals verteld wordt, gelukkig en spoediger dan te verwachten was, zekere elementen van dien aard zijn kwijtgeraakt....

Stemmen. Sst! Sst!

Rörlund. dat neem ik aan als een gelukkig voor- teeken voor de onderneming. Als ik dit punt hier aanroer, bewijst dit, dat wij ons bevinden in een huis, waar de eischen van het gemoed hooger worden gesteld dan familiebanden.

Stemmen. Hoor! Bravo!

Bernick (*tegelijktijd*). Permitteer mij....

Rörlund. Nog maar enkele woorden, mijnheer de consul. Wat u voor deze gemeente gedaan heeft, dat deed u zeker niet met de bijgedachte dat het u een tastbaar voordeel zou brengen. Maar een gering bewijs van erkentelijkheid van uwe dankbare medeburgers mag u toch niet versmaden, en allerminst in zulk een gewichtig oogenblik, nu wij, volgens verzekering van mannen van de praktijk, aan den vooravond van een nieuw tijdperk staan.

Vele stemmen. Bravo! Hoor! Hoor!

(Hij geeft den bedienden een wenk; zij dragen de mand aan; de leden van de feestcommissie halen onder het volgende de voorwerpen waarvan gesproken wordt, er uit en bieden ze aan).

Rörlund. Zoo zijn wij dan zoo vrij, mijnheer de consul, u een zilveren koffieservies aan te bieden. Laat het uwe tafel sieren wanneer wij in de toekomst, zoo als zoo vaak tot nog toe, het genoeg smaken in dit gastvrije huis bijeen te komen. — En ook u, mijne heeren, die zoo bereidwillig den grootsten man van onze maatschappij hebt bijgestaan, verzoeken wij een klein geschenk als aandenken wel te willen aannemen. Deze zilveren beker is voor u, mijnheer Rummel. U heeft zoo dikwijls in veelzeggende woorden, onder 't klinken der glazen, voor onze maatschappelijke belangen een lans gebroken; moge u nog dikwijls een waardige gelegenheid vinden om dezen beker op te heffen en te ledigen. — U, mijnheer Sandstad, mag ik dit album overreiken met fotografieën van eenige medeburgers. Aan uwe bekende en erkende humaniteit heeft u het te danken dat u vrienden telt in alle kringen der maatschappij. — En voor u, mijnheer Vigeland, heb ik ter versiering van uwe binnenkamer, dezen bundel preeken op velijn papier en in prachtband, aan te bieden. Onder der jaren rijpenden invloed

is u tot een hoogernstige levensbeschouwing gekomen; uw arbeid in uw dagelijkschen werkkring is in den loop der jaren, door de gedachte aan het hoogere en het hiernamaals, gelouterd en geadeld (*keert zich tot de menigte*). En hiermede, mijne vrienden: leve consul Bernick en zijn medestrijders! Een hoera voor onze steunpilaren der maatschappij!

De heele schare. Leve consul Bernick! Leve de steunpilaren der maatschappij! Hoera, hoera, hoera!

L o n a. Mijn gelukwensen, Karsten! (*Afwachtende stilte*).

Bernick (*begint ernstig en langzaam*). Mijne medeburgers, . . . bij monde van uw woordvoerder werd er gezegd dat wij heden staan aan den vooravond van een nieuw tijdperk, . . . en ik hoop dat die verwachting verwezenlijkt zal worden. Maar opdat dat zal kunnen geschieden, moeten wij de waarheid zoeken, . . . de waarheid, die tot op heden doorgaans en in alle kringen geen onderkomen gevonden heeft in deze maatschappij (*verrassing onder de omstanders*).

Bernick. Ik moet beginnen met de loftuitingen af te wijzen, waarmee u, mijnheer Rörlund, volgens oud gebruik bij dergelijke gelegenheden, mij heeft overladen. Ik verdien die niet; want ik ben tot op dezen dag geen onzelfzuchtig man geweest. Al heb ik dan niet altijd naar geldelijk voordeel gestreefd, dan ben ik mij nu althans wel bewust, dat de begeerte, het verlangen naar macht, invloed, aanzien, de drijfveeren zijn geweest bij de meeste mijner daden.

R u m m e l (*halfluid*). Wat beteekent dat?

Bernick. Tegenover mijn medeburgers heb ik mij daarover niets te verwijten; want ik geloof nog dat ik onder de bekwamen hier bij ons, in de eerste rij mag plaats nemen.

V e l e s t e m m e n. Ja, ja, ja!

Bernick. Maar wat ik mijzelf ten laste leg, is dat ik zoo dikwijls zwak genoeg ben geweest om langs kronkelpaden te gaan, omdat ik bang was voor de mij bekende neiging van onze maatschappij, om onzuivere motieven te zoeken achter alles wat een man onderneemt. En nu kom ik tot een punt dat daarmee samenhangt.

R u m m e l (*onrustig*). Hm . . . hm!

Bernick. Er loopen hier geruchten over groote terreinaankopen, in den omtrek. Deze gronden heb ik gekocht, allemaal, ik alleen.

G e d e m p t e s t e m m e n. Wat zegt hij? De consul? Consul Bernick?

Bernick. Ze zijn voorloopig in mijn handen. Natuurlijk heb ik mijn medewerkers, de heeren Rummel, Vigeland en Sandstad, in het vertrouwen genomen, en zijn wij overeengekomen....

Rummel. Dat is niet waar! Bewijs.... bewijs....!

Vigeland. Wij zijn niets overeengekomen!

Sandstad. Neen, nu moet ik toch zeggen....

Bernick. Dat is heel juist; wij zijn nog niet overeengekomen over dat, wat ik zeggen wilde. Maar ik hoop vast, dat de drie heeren het met mij eens zullen zijn, als ik zeg dat ik van avond besloten heb om van dit grondbezit een algemeene vennootschap te maken; ieder die wil kan er aandeel in krijgen.

Vele stemmen. Hoera! Leve consul Bernick!

Rummel (*xachtjes tegen Bernick*). Zoo'n gemeen ver-
raad!....

Sandstad (*evenxoo*). Ons zoo voor den gek te houden....!

Vigeland. De duivel zal me halen....! Och lieve Heertje wat zeg ik daar!

De menigte (*buiten*). Hoera, hoera, hoera!

Bernick. Stilte, mijne heeren. Deze hulde komt mij niet toe; want dat, waartoe ik nu besloten heb, was niet van den beginne af mijn plan. Mijn plan was het allemaal zelf te houden, en ik geloof nog, dat deze bezittingen het best geëxploiteerd kunnen worden als ze in ééne hand blijven. Maar ik laat u de keus. Wenscht men het, dan ben ik bereid ze te beheeren naar mijn beste krachten.

Stemmen. Ja! Ja! Ja!

Bernick. Maar eerst moeten mijne medeburgers mij geheel kennen. Laat dan ieder met zich zelf te rade gaan, en laat het vast staan, dat wij van heden avond af een nieuw tijdperk ingaan. De oude tijd, met zijn blanketsel, met zijn huichelarij en valschen schijn, met zijn leugenachtig fatsoen en zijn jammerlijke overwegingen, zal voor ons worden als een museum.... toegankelijk voor hen die leeren willen; en aan dat museum schenken wij,.... niet waar heeren?.... zoowel het koffieservies als den beker, het album en den bundel preeken op velijn papier en in prachtband.

Rummel. Ja natuurlijk.

Vigeland (*bromt*). Als u al het andere ons toch heeft afgenomen, dan....

Sandstad. Alsjeblieft.

Bernick. Maar nu nog de voornaamste afrekening met mijn maatschappij. Er werd gezegd dat slechte elementen ons van avond verlaten hadden. Ik kan er bijvoegen, wat men nog niet weet: de man, op wien deze woorden doelden, is niet alleen weggegaan; hem volgde om zijn vrouw te worden...

Lona (*luid*). Dina Dorf.

Rörlund. Wat!

Mevr. Bernick. Wat zeg je? (*grootte beweging*).

Rörlund. Gevlucht? Weggelopen.... met hem! Onmogelijk!

Bernick. Om zijn vrouw te worden, mijnheer Rörlund. En ik voeg er nog iets bij. (*Zachtjes*) Betty, vat moed om te dragen wat er komen gaat. (*Luid*) Ik zeg: hoeden af voor dien man! Want hij heeft grootmoedig de schuld van een ander op zich genomen. Mijne medeburgers, ik wil alle leugenachtigheid nu van mij wegdoen; het heeft niet veel gescheeld of zij had iederen druppel bloeds in mij vergiftigd. Gij zult alles weten. Ik was de schuldige vijftien jaar geleden!

Mevr. Bernick (*zacht en bevend*). Karsten!

Martha (*evenxoo*). O, Johan....!

Lona. Nu heb je eindelijk jezelf overwonnen!

(*Grootte verbazing van alle aanwezigen*).

Bernick. Ja, mijne medeburgers, ik was de schuldige en hij ging heen. De leelijke en onware geruchten, die later uitgestrooid werden nu nog te logenstraffen, daartoe is geen mensch meer bij machte. Maar daarover mag ik mij niet beklagen. Vijftien jaar geleden heb ik van deze geruchten gebruik gemaakt om mij naar boven te werken.... of ik nu daarmee ook vallen moet, daarover moet een ieder maar met zichzelf te rade gaan.

Rörlund. Wat een donderslag! De eerste man van de stad....! (*gedempt tegen mevr. Bernick*) Ach, wat beklag ik u, mevrouw!

Hilmar. Zoo'n bekentenis! Nou, ik moet zeggen,....!

Bernick. Maar van avond geen beslissing. Ik verzoek iedereen naar huis te gaan.... kalm na te denken.... en in zich zelf te kijken. Wanneer de gemoederen tot rust zullen gekomen zijn, dan zal het blijken of ik verloren of gewonnen heb door te spreken. Het ga u wèl! Er is nog veel, veel waarover ik berouw gevoel; maar dat gaat alleen mijn eigen geweten aan. Goeden nacht! Weg met alle feestelijkheid. Wij voelen nu allen wel dat zoo iets hier niet op zijn plaats is.

Rörlund. Zeer zeker niet. (*gedempt tegen mevr. Bernick*) Weggelooien! Zij was dus toch mijner geheel onwaardig. (*half fluid tegen de feestcommissie*) Ja, heeren, mij dunkt na hetgeen er nu heeft plaats gehad, doen wij het best maar in alle stilte te vertrekken.

Hilmar. Hoe men na zoo iets nog de vaan der idee hoog zal kunnen houden, dat Oeh!

(*Wat Bernick gezegd heeft is intusschen fluisterend van mond tot mond gegaan. Alle deelnemers aan den stoet gaan door den tuin weg. Rummel, Sandstad en Vigeland gaan heen, gedempt maar heftig met elkaar pratend. Hilmar sluipt weg naar rechts. Bernick, Mevr. Bernick, Martha, Lona en Krap zijn, onder stilzwijgen, in de kamer achter gebleven.*)

Bernick. Betty, kan je mij vergeven?

Mevr. Bernick (*ziet hem glimlachend aan*). Weet je wel, Karsten, dat je mij in al die jaren, niet zoo'n heerlijk vooruitzicht hebt geopend als nu?

Bernick. Hoezoo?

Mevr. Bernick. Vele jaren lang heb ik geloofd dat ik je eens gehad had en je weer had verloren. Nu weet ik dat ik je nooit gehad heb, maar nu zal ik je weten te winnen.

Bernick (*slaat zijn armen om haar heen*). O, Betty! je hebt me al gewonnen! Door Lona heb ik je eerst goed leeren kennen. Maar laat nu Olaf komen!

Mevr. Bernick. Ja, nu zal je hem terug hebben! Mijnheer Krap! (*zij spreekt op den achtergrond met hem. Hij gaat weg door de tuindeur. Onder het volgende worden achtereenvolgens alle lichten en transparanten in de huizen uitgedoofd*).

Bernick (*gedempt*). Dank Lona, jij hebt het beste in mij en voor mij gered.

Lona. Heb ik dan iets anders gewild?

Bernick. Ja of neen? Ik kan niet goed wijs uit je worden

Lona. Hm

Bernick. Dus geen haat? Geen wraak? Waarom ben je dan toch teruggekomen?

Lona. Oude liefde roest niet.

Bernick. Lona!

Lona. Toen Johan mij dat van die leugen vertelde, toen zwoer ik bij mijzelf: de held van mijn jonge jaren zal weer vrij voor mij staan, vrij en waar!

Bernick. O, hoe weinig heb ik, ellendig mensch, dat aan je verdiend!

Lona. Ja, Karsten, als wij vrouwen er naar vroegen wat verdiend is....!

(Aune komt met Olaf uit den tuin).

Bernick *(loopt op hem toe)*. Olaf!

Olaf. Vader, ik beloof u, dat ik nooit meer....

Bernick.zal wegllopen?

Olaf. Ja, ja, dat beloof ik u, vader!

Bernick. En ik beloof je dat je er nooit meer reden voor hebben zult. Voortaan zal je vrij zijn om op te groeien, niet als erfgenaam van *mijn* levenstaak, maar als iemand die zijn eigen levenstaak hebben zal.

Olaf. En mag ik dan ook worden wat ik wil?

Bernick. Ja, dat mag je.

Olaf. Dank u. Dan wil ik geen steunpilaar der maatschappij worden.

Bernick. Zoo? En waarom niet?

Olaf. O, omdat mij dat zoo vervelend lijkt!

Bernick. Je zult jezelf worden Olaf; de rest moet dan maar gaan zooals het kan. — En jij, Aune?

Aune. Ik weet 't, meneer de consul, ik ben ontslagen.

Bernick. Wij blijven bij elkaar, Aune; en vergeef mij....

Aune. Hozoo? Het schip gaat van avond niet meer uit.

Bernick. En ook morgen nog niet. Ik stelde je een veel te korte termijn. Het moet grondiger gerepareerd worden.

Aune. Dat zal gebeuren, meneer de consul.... en mét de nieuwe machines!

Bernick. Zoo is het best. Maar grondig en nauwkeurig! Er is veel dat bij ons grondige en nauwkeurige reparatie noodig heeft. Nu, goeden nacht, Aune.

Aune. Goeden nacht, meneer de consul;.... en dank, dank, dank! *(hij gaat weg naar rechts)*.

Mevr. Bernick. Nu zijn ze allemaal weg.

Bernick. En wij zijn alleen. Mijn naam schittert niet langer in vurige letters; alle lichten zijn uitgedoofd in de ramen.

Lona. Zou je ze weer aangestoken willen hebben?

Bernick. Voor geen geld van de wereld! Wat ben ik ver weg geweest! Je zult er van verbijsterd staan als je het hoort. 't Is me nu of ik na een vergiftiging weer tot bezinning en tot mezelf gekomen ben. Maar ik voel het.... ik kàn

nog weer jong en gezond worden. O, komt dichterbij.... vlak naast mij. Kom Betty! Kom Olaf, mijn jongen! En jij, Martha; 't is of ik je al die jaren niet gezien heb.

L o n a. Neen, dat geloof ik ook. Jullie maatschappij is er een van oude jonggezellen; jullie kijkt niet naar de vrouw.

B e r n i c k. 't Is waar.... heel waar; en juist daarom.... ja, hoor, dat staat vast, Lona, je mag niet weer weggaan van Betty en mij.

Mevr. B e r n i c k. Neen, Lona, je mag niet meer weg.

L o n a. Neen; hoe zou ik het ook kunnen verantwoorden weg te gaan van jullie jonge luitjes die nu pas je jonge leven gaat beginnen. Ben ik niet de pleegmoeder? Jij en ik, Martha, wij twee oude tantes.... Waar kijk je naar?

M a r t h a. Hoe de lucht opklaart. Hoe het licht wordt over de zee! „De Palmboom” is een geluksschip.

L o n a. En heeft het geluk aan boord.

B e r n i c k. En wij.... wij hebben een langen, ernstigen werkdag vóór ons; *ik* vooral. Maar die mag komen; blijft maar dicht om mij heen, jullie trouwe, brave vrouwen. Dát heb ik ook geleerd in deze dagen: jullie vrouwen zijn de ware steunpilaren van de maatschappij.

L o n a. Dan heb je toch maar gebrekkige wijsheid opgedaan, Karsten. (*Legt haar handen zwaar op zijn schouders*) Neen, hoor; waarheid en vrijheid.... dát zijn de steunpilaren der maatschappij!

EINDE VAN HET VIERDE OF LAATSTE BEDRIJF.